

Herrikoa-k geroa finkatzeko sos biltze kanpaina burutuko du

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

Makia Euskal Herrian

OROIMEN GORRIA

Unax Ugalde

"Arriskatzea gustatzen zait, lana erronka gisa hartzea"

Mendiartxa

Trebiño
Durana
Aramaio
Axpe
Elgeta
Maule
Donapaleu
Isturitze
Hazparne
Uztaritze

uztaila
28-29-30-31
abuztua
1-2-3-4-5

1. eguna
Uztailak 28, larunbata
Trebiño - Durana

2. eguna
Uztailak 29, igandea
Durana - Aramaio

3. eguna
Uztailak 30, astelehena
Aramaio - Axpe

4. eguna
Uztailak 31, asteartea
Axpe - Elgeta

5. eguna
Abuztuak 1, asteazkena
Elgeta - Maule
autobusez

6. eguna
Abuztuak 2, osteguna
Maule - Donapaleu

7. eguna
Abuztuak 3, ostirala
Donapaleu - Isturitze

8. eguna
Abuztuak 4, larunbata
Isturitze - Hazparne

9. eguna
Abuztuak 5, igandea
Hazparne - Uztaritze

Martxaren ezaugarriak:

- Lau egunetako bi zati izango ditu eta tartean atsedena eta trasladorako eguna.

1. zatia: uztailak 28tik uztailak 31ra.

2. zatia: abuztuak 2tik abuztuak 5era.

Abuztuak 1: atsedena eta Elgetatik Maulerat trasladoa autobuses.

- Martxaren hasiera Trebiñoko Plazan emango da goizeko 10etan ekitaldi labur baten bitartean.
- Ibilbide arinak eta nekezagoak egiteko aukera izango da, baina batzuetan beste 6 ordukoak izango dira.
- Egutero era guztietako ekitaldiak (kirola, jokuak, hitzaldiak, ikusentzunezkoak, musika...) izango dira ilunabarrean.

Eraman beharko duzuna:

- Aurrezki kutxaren ordainagiria.

- Janaria, lo zakuak, botak, esterila eta behar den guztia motxila edo poltsa batetan. Beraz, norberari fardel bat bakarrik onartuko zaio.

- Egutero ibilaldiko janaria eta afaria. Martxa bukaeran, Uztaritzen, bazkaria egongo da. Izen ematea martxan bertan egingo da.

- Egutero ibilbidea egiteko motxila txikia eramatea komeni da.

Antolatzaileen esku:

- Garraioa: Uztailaren 28an Trebiñora joateko.

Abuztuaren 1ean Maulerat joateko.

Abuztuaren 5ean etxera itzultzeko.

- Autobusen ibilbidea izena ematen dutenen bizilekuen arabera izango da. Dena den hiriburuetatik pasatuko gara.

- Motxilaren garraioa irteeretatik helmugetara.

- Lo egiteko lekuak. Horretarako herrietako pilotalekuak, kiroldegia eta abar erabiliko ditugu.

- Egutero gosaria eta ogia.

Izena emateko:

- Telefono hauetara deituz: Araba, Bizkaia, Gipuzkoa eta Nafarroatik: 943491626/656711275
Lapuri, Behenafarroa eta Xuberoatik: 0034943491626/0034656711275

- Ordaindu beharrekoa kontu korrente honetan sartu beharko da: 2101 0116 50 0011090214

- Hiru aukera: 1. zatia: 6.000 pzta./240 l.

2. zatia: 6.000 pzta./240 l.

Osoa: 12.000 pzta./480 l.

- Parte hartzea dirua sartzearekin batera baieztatuko da.

- Ibiltari kopurua mugatua da (100), beraz, ibili baino, korrika mugitu zaitez.

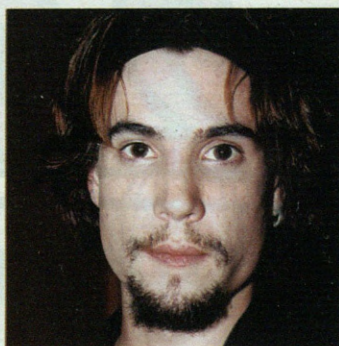
Diseinua: antza S.A.L.

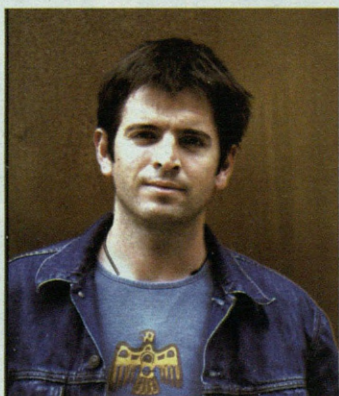
■ Herrikoa-k geroa finkatzeko
sos biltze kanpaina burutuko
du 11

■ Makiak: Isiltasuna apurtu da
azkenean 16

■ Unax Ugalde:
"Arriskatzea
gustatzen zait, lana
erronka gisa
hartzea" 29

■ Mikel Urdangarin:
"Luxua litzateke herri
honetan pesimista
izatea" 38

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Oihartzunak	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrizketa: Jorge Mori.	
Xabier Letona	9

EKONOMIA

Herrikoa-k geroa finkatzeko sos biltze kanpaina burutuko du. Mikel Asurmendi	11
---	----

EUSKARA

Orain arte garbi ez bazegoen...	
Erlantz Urtasun	14

GIZARTEA

Makiak: Isiltasuna apurtu da azkenean.	
Nagore Irazustabarrena	16
Elkarrizketa: Patty Miller.	
Joxemi Saizar	25
Denok gara polimero.	
Iosu Etxaniz	27
Elkarrizketa: Unax Ugalde.	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	29

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	36
Elkarrizketa: Mikel Urdangarin.	
Gerardo Markuleta	38
Salto eta kriskitinen historia.	
Iñaki Guridi	42
Orain dela 30 urte.	
Pilar Iparragirre	44

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denborapasak	55

IRITZIAK

Politika: Jean-Claude Agerre	8
Kultura: Josemari Carrere	35
Azkena: Emilio Lopez Adan	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile.

gizarte-ekintza
obra social

PERU 2012

HAUTESKUNDE TIRABIRATSUAK

BOZKA
FUMORI

MONTE
SINOS
PRESIDEN
TE

NOR IZANEN OTE ALAN GARCIA

REN ONDORENGOA?

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
LEHENDAKARIA: Joxe Mari Irazusta
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Katixa Garate, Nagore
 Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun
 Jauregi, Xabier Letona.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Soraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak:
 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48
 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita.

64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44,
 3.eskuina. 31001 Iruñea.

Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Harpidetza sariak:

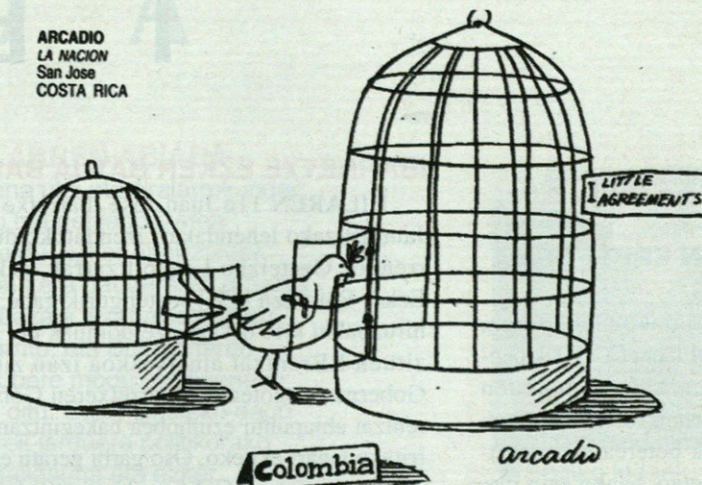
Hego Euskal Herria .16.400 pta./98,57 euro
 Ipar Euskal Herria . . .780 lib./118,92 euro
 Espainia16.400 pta./98,57 euro
 Beste atzerriak21.100 pta./126,81 euro
 Airez33.000 pta./198,33 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagailua Taldeko partaidea da

Arcadio, Costa Ricako "La Nación" egunkarian

ARCADIO
 LA NACION
 San Jose
 COSTA RICA

Kartelean: Akordio txikiak.

Heng, Singapurreko "Lianhe Zaobao" egunkarian

Sugean: Hiesa.

Hiruko Txikian

AMETS HAUTSIK

Birritan ikustera behartzen nauten filmen artean daukat Montxo Armendarizen azkena. Makiak. Etxean jaso nituen mutilkozkorretan haien berriak behin baino gehiagotan, gogogabea eta arreta urriz. Geroztik inguru hurbilean, Frantziako erresistente izandako euskal abertzale batzuegandik ere aukera izan nuen gaian sakontzeko. Baina ez nuen abagunea sobera baliatu, nahiz eta interes plantak egin. "Maquis la guerrilla vasca 1938-1962" Mikel Rodriguezen Txalapartak argitaratutako liburua ekarri didatenez, orain artean ez bezalako grinaz hurbildu naiz irakurtzera. Eta pertsonalki ezagututako jendea aurkitu dut

liburuan. Nire lotsarako. Eta nago, nik haiekiko izan dudana errespetu eta ardura eza ordaintzeko tenorea heldu zaidala, Abertzaleen Batasuneko azken batzarrean gazte batzuek hori bera sentiarazi baitidate beren jarreraz. Niretzat nigandik oso urrun zegoen Espainiako gerra bezalatsua da hauentzat gure joan den hogeita hamabost bat urteko borroka. Aspergarria eta interes gabea. Zaharren ipuinak. Amets hautsiak. Eta gure huts berberak errepikatzen ari diren inpresioa dut. Galdetu fitsik eta gainetik pasa. Ea guk baino emaitza hoberik lortzen duten, denen beharra izan baitugu ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

LAN ERREFORMA

Espainiako Gobernuak, CEOek eta CCOOek pentsioen alderdi batzuen inguruan lortutako akordioak boterearen ingurumarietan, banku zein instituzio publiko eta pribatuetan, baita europarretan ere, alarma piztu du. Gainontzeko sindikatuek, espainiar zein aberzaleek, akordioa kritikatu dute. Akordio horrek aurrerapen txiki eta mugatuak ekar baditzake ere, boterearen ingurumenak ez daude ados beren interesen aurkako norabidean doalako. Beren errezetak aurreratu dituzte jada: erretiroa ez aurreratzea eta jubilatze beharrezko adina 65tik gorakoa izatea. Beraien aburuz, epe ertainera begira pentsioen sistema publikoa mantendu ezingo denez, pentsio plan pribatuak defendatzen dituzte, bankuak gestionatuak alegia. Baina oraindik gehiago dago. Zera aldarrikatzen dute: lan malgutasun eta langileen mugikortasun handiagoa; hitzarmen probintzial eta autonomikoen ezabatzea, negoziazio kolektiboa enpresa bakoitzera zokoratuz... Jada, ia ezkutuan negoziatzen ari den lan erreforma da hori. Langile eta sindikatuek kontuan hartu behar luke te irmo erantzuteko. Berandu baino lehen ●

◆ DANIEL UDALAITZ

IBARRETXE EZKER BATUA BARIK

HILAREN 11n Juan Jose Ibarretxe Eusko Jaurlaritzako lehendakari izendatuko du bigarren goz Gasteizko Legebiltzarrak, ezkenean Ezker Batuari (EB) sostengurik gabe. Duela hiruzpalau urte desagertze doinuak ere entzun zituen EBrentzat ametsezkoa izan zitekeen Gobernuan egotea eta Ibarretxeren Gobernuarentzat abiapuntu ezinhobe bake gintzan iragarritako lanari ekiteko. Oso garbi geratu ez diren arrazoiak arrazoi, Gobernu kontuetan behintzat ez dira ados jarri. Bestalde, Ibarretxek uztaila amaitu aurretik ezagutaraziko du Jaurlaritza berriaren eraketa.

ETA-K GENERAL BAT ZAURITU DU MADRILEN BIZIKLETA-BONBAZ

DUELA hilabete eta erdi pasatxo autobomba bat jarri ondoren, bizikleta-bomba bat erabiliz ETAk Justo Oreja generala larriki zauritu zuen, bere bizitza heriotz arriskutik kanpo bada ere. 1990ean ere ETAk polizia nazional bat hil zuen Galdakaon beste bizikleta bomba bat erabiliz. Moto-bonbak aldiz, hirutan erabili ditu, 1980an soldadu bat hil eta general bat zaurituz, 1990ean Pasaian bi guardia zibil zaurituz eta 1998an Manuel Zamarreño PPko Errenteriako zinegotzia hilez. Madrilgo atentatu hone tan, halaber, lehergailuak beste 19 pertsona zauritu zituen.

BERRIZ ALARDE ISKANBILATSUA

GATAZKA giroa eta Ertzaintzaren bortizkeria izan dira aurtengo Irungo Alardearen ezaugarri nagusienetakoak. Emakumeak eskopetero gisa desfilatzearen aldekoek udalak antolatutako Alardean partehartzeari uko egin zioten, honek arazoari irtenbiderik ematen ez ziolakoan; eta berriz ohiko Alardean partehartzen saiatu direnean, Irundik kanpoko ulerkortasuna eta elkartasuna lortu bide dute, baina irundarren gehiengo, epai judiziala eta ertzain-

tza aurrez aurre izan dituzte. Konparazioak egiteko inongo asmo barik, halako arazo bati irtenbiderik ematen ez zaionean, euskal gizarteak bizi duen gatazkari irtenbidea nola emango zaion pentsatu liteke.

GUTXIENEN SOLDATA %4,05 IGO DA IPARRALDEAN

FRANTZIAKO Gobernuak % 4,05 igo du langileen gutxieneko soldata, soldata hau SMIC deitu a lokairua da. Neurri berria asteko 39 ordu lan egiten dutenentzako da. 35 orduko astea burutzen dutenentzako, berriz, %2,85ko igoera aurrikusi du gobernu honek. Hartara, uztailaz geroztik, Iparraldeko langileen gutxieneko soldata 7.388 liberakoa (185.000 pezeta) da. Espainiako Gobernuak, berriz, % 2 igo du.

B A H E A

- Arnaldo Otegi Batasunako bozeramailea: "Gure erronkarik handiena eszeptikoak eta konbentzitu ez ditugunak erakartzea izango da. Baina Zutik eta Batzarrek iragarri dituzten jarretan, autonomiarik ez dugula esateak min egiten digu. Hori Baltasar Garzonen tesia dela gogorarazten diegu".
- Aritz Zubimendi, Segi-ko kidea: "Drogaren inguruan egiten diren hainbat gogoetek legalizazioa dute mezuaren oinarri nagusi eta bakararra. Baina argi gelditzen ez dena, zera

Hegoaldeko langileen gutxieneko soldata 72.000 pezetakoa izaki (2.880 libera)

ESTATUTUA BERRIZ ERDIGUNEAN

HUMANIDADEEN erreforma, langileen formazioa, transferentzia berrien eza, negoziazio kolektiboaren marko aldaketa. LOAPA zaharrekin ekin zionetik, Estatua modu askotan saiatu da dezentralizatutakoa berriz bereganatzen eta bere agintaldian PPK gogor ekin dio zeregin horri. Honen harira, Xabier Arzalluzek PPren eta EAJren arteko enfrentamendu politiko gogorra iragarri du. Oraindik batere heldu gabe eta urte bukaerarako itxita egon behar duen Kontzertu Ekonomikoaren negoziazioa izango da enfrentamendu horren mailaren termometroetako bat.

da, drogen legalizazioa zein marko eta lurraldetan proposatzen den. Espainiar Legeriaz edo Euskal Herria aintzat hartzen duen marko subiranoaz ari diren zehaztu beharko lukete lehenik, eztabaidaren nondik norakoak guztiz aldatzen baitira”.

• Xabier Mikel Errekondo, Portland eskubaloitako jokalaria ohia: “Espainiako selekzio-
ra ez joanez gero aukera betiko galtzeko arriskua nuen. euskal selekzioaren aldeko iritzia
zabaltzeko onena deiari baietz esatea zela erabaki nuen. Ordutik zortzi urte pasa dira eta
urte guzti hauetan nire iritzia eman ahal izan dut”.

ARALARREN ABIADA

Illoarena utzi eta Aralarrek indar politiko bat gehiago izatea erabaki du, ezker abertzaleko beste aukera bat beraiek zehaztu duten bezala. Erabakiak ez du inor harritu, eta Batasunaren mugak bere modu gordinenean agertu ditu. Orain ikusteko dago Aralarrek jarduera politikorako duen gaitasuna eta ezker abertzalearen baitan lor dezakeen sostengua norainokoak diren. Hori ikusteko adierazle ugari izango dira egunerokotasunean, baina hauteskundeetako izango da neurgailurik esanguratsuen. Bi urtera izango da horretarako lehen termometro garrantzitsua, Hegoaldean udal hauteskundeak izateaz gain Nafarroan Foru Legebiltzarra ere hautatuko baita.

ELKARRI: BAKE KONFERENTZIA

BAKE Konferentzia urriaren 1ean hasiko da eta sei hilabete iraungo du, 2002ko maiatzaren 31ra arte. Helburua, euskal gizartearen egiten duten oinarritzko faktoreen inguruan folio batean adostasun maila bat lortzea da. Elkarririk jakinarazi duenez, horretarako erabiliko den metodologian ez zaie alderdiei zuzenean partehartzera deituko eta aniztasuneko talde moderatzaile bat beraiekin bilduko da. Horrez gain, gizarte eragilearen partehartzea bultzatzeko mintegi, foro eta halakoak eratuko dira. Orain arte ez dago argi agente desberdinek erakutsiko duten jarrera, baina zenbait ezaugarri antzematen dira jada: PPKo zenbaitek ez duela partehartuko iragarri du, ezker abertzaletik eta PSEtik susmo handiz ikusten bide da ekimena, eta gainerakoak bultzatzen ari bide dira.

■ Segiko kideak.

IZPIAK

Segi gazte erakundeak aurkezpen publikoa egin zuen Donostian ekainaren 30ean. Baltasar Garzon epaileak legeaz kanpo utzitako Haikaren urratsak jarraitzen dituen Euskal Herri mailako erakundea da Segi eta bere burua iraultzailetzat jotzen du. Eraketa prozesuan 4.000 gazte esku hartu dutela azpimarratu dute Segikoek. Sergio Fernandez, ‘Regu’ euskal preso politikoa askatzearen aldeko kanpaina abian da eta jadanik egin izan dira zenbait ekitaldi, tartean manifestazioa Gasteizen. ‘Regu’ duela lau urte kutsatu zen Hiesaz Langraitzeko espetxean eta horregatik eskatzen da bere askatasuna, kanpoan behar bezalako tratamendua jaso ahal izan dezan.

Marcelino Iglesias da Pirinotako Lan Elkartearen (PLE) presidente berria. Aragoiko Autonomia Erkidegoaren lehendakariak Alain Rousset-en (Akitaniako lehendakaria) lekua hartu du uztailetik aurrera. PLE delakoa Frantzia eta Espainiaren arteko mugaz gaindiko lankidetzaz arduratzen da. Euskadi, Nafarroa, Akitania, Languedoc-Rous-sello, Midi-Pirinioak, Andorra eta Aragoi biltzen dira elkarte honetan.

Herri bat gira

Abertzaleen Batasunak sei urteko historia du. Bidea egin du, eta 2001/06/22ko biltzar nagusian agertu den gisara bilana ona egiten ahal da. Erreferentzialtasuna lortu du hainbat eremutan. Sensibiltate ezberdinetako jendeek elgarren artean lan egin dugu eta minimozko punduetan aitzina jo dugu.

Horiek horrela -historia piska bat eginez- Euskal Herri osoko prozesu bat ireki zen iaz, hiru oinarri argietan: independentzia, sozialismoa eta euskalduna.

Parte hartzea proposatua izan zitzaion ere AB taldeari, eta mementu hartan -ABren estrukturak ez baitzuen egokia ikusten prozesuaren segitzea- erantzuna izan zen militanteei zegokiela erabakia. Batzuk, prozesua bultzatu eta eztaba-detan esku hartu dugu. Nahi zuenarekin, eta ahal zen mane-ran (formaren hutsuneak betiere salatzen ahal dira) prozesuaren urratsak eramanak izan dira.

PROZESUARI berari buruzko ebaluazionea utzirik, ABren etorkizunari buruz koxka handiena agertzen da. Bozken ondotik, Batasuna prozesuaren bilakaerak ABren barneko eztabaida atzeratzea eragin du.

Horrela, prozesuaren bukaeraren hiru aste lehenago, 100 izenpetzailek "kezka eta helburu berek bultzaturik Batasunari eskatzen diogu mugimendu

politiko nazional baten sorkuntzaren etetea" galdegiten zuten. Hau, barneari begira zabaldu zen, eta Batasuna batzorde eragileak erantzun behar izan zuen.

Erantzun gutunak bi ideiak nagusitzen dira: "Batasunak ez duela zatiketa proposatzen eta bestalde, militanteen arregurak ulerturik eta onarturik, AB orain den bezalako sensibiltate ezberdinen arteko elkargune baten xutik atxikitzea nahi duela". Jabeturik militanteen kezka proposamen honetaz hitz egiteko bi biltzarretarako gomitak helarazi genien 100 pertsonari.

Hor parada izan dugu baktoren ideiak eztabaidatzeko eta prozesuari buruzko informazioa zabaltzeko. Betiere, baktoren ideien errespetuan.

ABERTZALEEN BATASUNAK ibilbide emankorra ukan du eta honen betebeharrak, bereziki arlo instituzionalean, bada.

Baina, Batasunak eskaintzen duen ikuspegi nazionala eta ezkertiarak pertsona batzuen militantziari erantzuten dio. Zintzoki eta baikorki, Euskal Herri osoarentzat lan egin nahi dugu. Zentzu eraikorra landu nahi dugu Euskal Herriarentzat, eta gaur batzuentzat ez baldin bada mementoa, guk uste dugu gaurdanik egiten ahal dela Batasuna ●

BOB EDME

Jean-Claude Agerre

Batasunako koordinatzailea Nafarroa Beherean

"Batasunak ez du zatiketa proposatzen eta bestalde, militanteen arregurak ulerturik eta onarturik, AB orain den bezalako sensibiltate ezberdinen arteko elkargune baten xutik atxikitzea nahi du"

PSNko bozeramaile eta foru parlamentaria da, eta oposizioko alderdietan izan berri duten errondaz hitz egiteko hurbildu gara berarengana. Alternantzia prestatzen hasi direla dio. Horrez gain, euskararen aurkako erasoan aurrean PSNk duen jarreraz aritu gara.

“UPN-REN ALTERNANTZIA PRESTATZEN HASTEKO ORDUA DA”

Aste batzuk pasatu dira ekainean oposizioko alderdiekin -EHrekin ezik- izan dituzuen elkarriketak egin direnetik. Zein ondorio atera duzue?

Ez dugu esango izugarri positiboak izan direnik, hori erraza bai, baina egiazkoa ez litzatekeelako, baina egin zaizkigun begirunezko kritika onargarriak kontuan hartuta, positiboak izan dira. Etorkizuneko alternatiba lantzen hasteko oposizioaren zeregina pixka bat gehiago koordinatu nahi izan da. Gaur egun egoera dagoen bezala egonda hori da egin daitekeena, oposizioko gainerako taldeekin harremana izatea eta EHri biolentzia gaitzestea eskatzea, honekin ere kontaktuak izan ahal izateko. UPNk ez du gehiengorik, baina balu bezala dihardu, besteak existituko ez bagina bezala; beren estrategian itxiak jarraitzen dute, Euskadin oso emaitzak kaskarra eman badie ere. 2000ko hauteskunde orokorretan izan zuten boto uholdearen bihamunarekin daude oraindik, eta uste dute emaitza haiek hauteskunde autonomikoetara eraman daitezkeela.

■ **EA eta EAJri dagokienez, hasitako harremanak estrategikoagoa izan nahi duela dirudi.**

Alderdi nazionalistak dauden beste autonomietan, alderdia elkarlanean ari da haiekin, hala behar denean behintzat; hor daude esate batera Aragoi, Katalunia eta Galizia. Horrek gu ere EAJ eta EAra hurbiltzera garamatza: lurraldetasunari dagokionez ez dugu berdin pentsatzen, baina beste gai askotan bat egiten dugu.

■ **Estatu mailan PSOEk ez du arazorik izan beste alderdi nazionalista batzuekin harremanak izateko ezta akor-**

JOXE LACALLE

■ “Ezin zaio UEUri dirulaguntza kendu, Gobernuak euskararen aurkako gerrilla gerra bat hasi duelako”.

dioetara heltzeko ere. Hemen badirudi, EAeko hauteskundeak emaitzak bultzada handia izan duela orain zuek izan duzuen ekimenean.

□ **“EH ezik, gainerako indarrek UPN gaitutuko bagenu, gobernu alternatiboa izango litzateke erabateko segurtasunez”**

Bai, ez dakit euskal hauteskundeetako emaitza beste bat izan balitz modu berdinean arituko ginatekeen. Badu halako eraginik bai. Argi dut orain egiten ari garena dela onena Nafarroarentzat, beti ere kontuan hartuta alderdi guztiek eskuak zabalik dituztela Gobernuarekin akordioetara heltzeko. Dena den, jadanik ordura da UPNren alternatiba egituratzen hasteko,

alternatiba aurrerakoiagoa eta ezkertiarra. EAJ ez da ezkerrekoa, baina bai UPN baino askoz aurrerakoiagoa.

■ **Dena den, dauden indar harremanak egonda eta EH kontuan hartzen ez baduzue, jai dago.**

Hala da bai.

■ **Eta bizpahiru urtetan aldatu ahal izango litzateke zerbait?**

Bi urte barru hauteskundeak dira.

■ **Horregatik.**

EH izan ezik, gainerako indarrek UPN gaitutuko bagenu, gobernu alternatiboa izango litzateke segurtasun osoz.

■ **Espainia federalaren proiektua lantzen ari da gaur egun PSOE. Horretan EAEk eta Nafarroak, biek hala nahi izanda, marko horren barruan beraiek**

nahiko luketen harreman maila finkatu ahal izango lukete?

Gai honekin batzuetan liturgia gehiegi egiten da, besteetan politika gehiegi eta beste batzuetan gauzak bere onetik ateratzen dira. Nafarroak eta EAEk zenbait identitate berberak dituzte, baina ez dago zergatik zoratu behar horiek bideratzeko organu bateratu eta halakoekin. Autonomia edo estatu federatuen arteko harremana askoz normalagoa izan behar-ko luke. Ez dut esango Aragoirekin bezala izan behar duenik, berdina ez delako, baina egia da Tafallatik beherakoek Aragoirekin dutela identitate eta berdintasun maila handiagoa Euskadirekin baino. Nafarroako Iparraldean alderantziz da, eta horregatik izan behar dira kontuan Nafarroako identitate guztiak.

■ **Ni ez nintzen ari elkarkidetzat organu bateratuez, federazioen asimetria eta simetria saltsa horretan guztian, EAE eta Nafarroako Foru Komunitatearen erabaki ahalmenaz baizik.**

Bi komunitate hauek, beste gutxi batzuekin batera asimetrikoak liriateke; desberdintasun horiek beti egon dira eta naturaltasunez hartu behar dira. Berdintasunak dituzten komunitateen artean eta gainera asimetria horren barruan egonda harremana askoz sendoagoa izatea logikoa da.

■ **Administrazio foralean UPNk euskararen erabilerarako ateratako dekretuaren ondoren, irakaskuntza**

POLITIKO ETA UDALTZAIN

Merkatal munduari lotuta ibili zen zenbait urtetan, saltzaile gisa; segurtasunaren munduan ere aritu izan da eta gaur egun Iruñeko Udaltzaingoaren Zerbitzu Berezietako kidea da, PSN-n jarduteko eszedentzian badago ere. Iruñeko Udaltzaingoaren bozeramaile izan zen, eta gaur egun PSNren bozeramaile da. Politikoki Euskadiko Ezkerratik dator eta hau desagertzean PSNra jo zuen duela 8-9 urte.

mailan beste dekretu bat aterako duen susmoa zabaldua dago. PSNk beharrezkoa ikusten du halakorik?

Askok hitz egin izan da dekretu foralen aurrean guk izandako jarreraz eta modu arinean gainera, agian guk gai horrekin

□ “Euskararen gaian akaso ez gara izan oso erasokorrak UPNrekin, halakoetan agian badirudi bestearekin zaudela”

inoiz ez dugulako nahi izan politika egitea, politika delako euskararen etsaierik okerrera. UPNk Euskararen Legea aldatu nahi izan zuen, egungo hiru eremuak bitan utziz, eta guk ez dugu uste halakorik egin behar zenik, lege horrek euskara

eta gaztelania Nafarroan elkarrekin bizitzea ahalbideratu delako. Dekretuaren zati batekin ados gaude eta hala esan genuen: administrazioan sartzeko ondo iruditzen zaigu euskara meritu izatea eta ez ezinbesteko baldintza, jende askok

ezin duelako edo ez duelako nahi euskara ikasi. Hortik aurrera egin den guztiarekin ez gaude ados, baina akaso ez gara oso erasokorrak izan gaiarekiko eta, halakoetan, hori egiten ez denean, agian badirudi bestearekin zaudela. Oso zuzenetik jarraituko dugu euskararen inguruan Gobernuak egin dezakeena eta ados ez bagaude garbiki azalduko dugu. Gobernuak ezin dezake egin UEUrekin egin duena; hau da, Nafarroako administrazioarekin halako harreman luzea izan duen elkarte kultural bati ezin zaio dirulaguntza kendu Gobernuak euskararen aurka gerrilla gerra bat hasi duelako. Errusiako Ikasketa Elkar-teak Iruñean udako ikastaroak egingo balitu, seguruenik dirulaguntza

jasoko luke. Atzo pertsona bati entzundakoa da: “Newton gipuzkoarra balitz. Nafarroako Gobernuak ez luke grabitatearen legea onartuko”. Zenbait eremutan gertatzen ari diren gauzekiko adibide esanguratsua dela uste dut.

■ **Bada, euskararen munduan nahiko barneratua dago PSNk euskararen gaietan egiten uzten diola UPNri.**

PSNk inoiz ez dio utzi-ko UPNri Euskararen

Legea aldatzen, eta guk beti esan dugu lege hori ari dela bermatzen Nafarroan euskararen garapena. Baina UPN argia da, eta legea aldatu ezinean, bere menpeko eremuak dekretuz aldatzen ditu. Guztioak uzten diogu egiten UPNri.

■ **Zergatik ez da bultzatzen elkarriketa giroa Nafarroako Unibertsitate Publikoan euskararen inguruan eman diren arazoak direla eta?**

Pertsona talde batek -handiagoa edo txikiagoa berau- arazo bati buruz -unibertsitatean euskararen araudia aldatzea- hitz egin nahi duenean, postura desberdinen artean elkarriketa bultzatzea logikoena da, halako kasuetan isiltasuna delako kaltegarria. Jakina, unibertsitatea okupatzea ere ez da jarraitu beharreko eredurik egokiena, baina ezta ondoren egin zena ere. Elkarriketa behar da, beraz, baina elkarrenganako begirunea izanda eta elkarriketatik aterako den emaitza denek errespetatu dezaten.

◆ **XABIER LETONA**

JOXE LACALLE

■ **“UPNk bere estrategian itxia jarraitzen du, estrategia horrek Euskadin oso emaitza kaskarra eman badie ere”.**

Herrikoa-k hogeit urteko ibilbidea burutu du dagoeneko. Akziodunen diruaren bitartez kudeatu sozietate anonimo hau Ipar Euskal Herriko ekonomia sustatzeko xedez sortu zen. Bere kapitala handitzeko kanpaina berri bat apailatzen ari da datorren udazkenari begira.

HERRIKOA-K GEROA FINKATZEKO SOS BILTZE KANPAINA BURUTUKO DU

Orain dela hogeit urte sortu zen Herrikoa sozietate anonimoa: 1981ean. Hamar urte lehenago sortua zen Sokoa kooperatiba, Arrasateko kooperatiben ildoan. Esperientzia haren ondotik, 1979an aldean, enpresa eta ekonomiako hainbat eragilek kapitala biltzeko molde berri bat aurreikusi zuten Ipar Euskal Herriko enpresak sortzeko. Asmo haren karietara sortu zen Hemen elkarte. Elkarte honek gizartean sentsibilizatze lana burutu ondoren sortu zen Herrikoa. Hemen-eko Jean Louis Harinordoki idazkari nagusiak honela azaldu digu gertakaria: "Herrikoa S.A. Hemen elkartearen bidez sortu zen. Egun, formakuntza zentroak sustatzen ditugu (ACCEA Lan Berri), proiektuen ekarle eta aholkulariak gara. Ekonomiaren elkartasuna, sozializazioa eta komunikazioa lantzen dugu. "Ongi Heldu" kanpaina, kasu. 'Hemen' aldizkaria egiten dugu bestalde. Herrikoa Hemen-en tresna bat da, elkar osatzen dugu".

LANGILE BATEK KUDEATUA.

Marie-Claire Salaberri heletarra da Herrikoaren bilakabidea hobekienik ezagutzen duenetariko bat. Bera da Herrikoa sortuz geroztiko idazkaria, kontuegilea eta enpresen koordinatzailea. Hogeit urteotan Herrikoaren langile ordaindu bakarria izan da. Duela urte batetik Hervé Lanouguere merkataria ari da berarekin lanean.

Herrikoaren administrazio kontseilua -Mixel Etxebest lehendakaria buruhilabeteen behin biltzen da zuzendaritzaren txostenen aztertzeko.

■ Marie-Claire Salaberri idazkaria eta Hervé Lanouguere merkataria.

Enpresen eskaerak aztertzen dira eta zuzendaritzak erabakitzen du enpresa bati dirua ematea edo ez. Herrikoa zehazkiago zer den Marie-Claire

urte, ilusioz beterik sortu zelarik, 2.000.000 libera (50 milioi pezeta) zituen Herrikoak".

“Herrikoak banku baten gisara funtzionatzen du, baina ez da banku bat”
MARIE-CLAIRE SALABERRI

Salaberrik berak azaldu digu: "Herrikoak banku baten gisara funtzionatzen du, baina ez da banku bat. Bere dirua 3.000 akziodunek emana dute, eta haiena da kapitala. 13.000.000 liberakoa (325 milioi pezeta) da bere kapitala. Duela 20

Herrikoaren zuzendaritza 14 lagunek osatua da, akziodunek hautatua. Akziodun gehienak Iparraldekoak dira, badago ere baten bat Hegoaldekoa. Frantzia barrena ere badira bakar batzuk, baita Londresen edo Suitzan bizi direnak ere. Edonork har dezake akzio bat, sozietate irekia baita Herrikoa.

Herrikoak 200 enpresa baino gehiago sostengatzen ditu egun, denak Iparraldean finkatuak. Dirua nonahitik ekarria ere, enpresak bertan eraikitzen dira. Zehazpen

■ Patxi Noblia:

“Ez dugu enpresarien mentalitatea arras aldatu”

Eginen al diguzu Herrikoak azken hoge urteetan burutu duen ibilbidearen balorazio bat? Zituen xedeak bete al ditu Herrikoak?

Bide aski luze eta iraunkorra bete du Herrikoak. Markatu zuen bidearen laurden bat-edo egin duela menturatzan ahal gara erraitera. Lantegi anitzetan parte hartu du, hauetako heren bat ez zen sortuko Herrikoarik gabe. Nahiz erran behar den Herrikoak enpresa lagundu izanagatik, lantegiaren indar gehiena sortzaileei dagokiela.

Abiaburuan Ipar Euskal Herrian enpresarien mentalitatea aldatuko zela pentsatu izan genuen eta hori oraino ez da arras gauzatu. Enpresa espiritu hori gazte helaraztea izan da gure nahia. Alta, batzuk enpresa munduan ari badira ere, gazte gehienak enpresaren

munduaren arrankuretatik urrun daude. Akats hori guk gihaurek ere izan dugu, naski.

Bestalde, hemen ez dugu egitura politiko eta administratiborik, botere publikoak ez du lagundu gure lana, ez digu bidea erraztu bederen. Ez da Hegoaldean bete den bidea, kasu. Bertan, tokiko eskualdeko aldundiak eta Euskal Gobernua daude. Hemen Garpén Kontseiluak gabezia hori itxuratzeko lan bat egin du, baina ez da behar bezalako egiturarik. Halaber, ekonomia berez ez da politika eta kultura bezain erakargarria

Naski, Herrikoan biltzen diren landareek -enpresek- ez dute fruitu aski eman. Bakoitza bere lantegiari begira ari da, eta gure ildoan handitzeko bakoitzaren problematika aztertzetik haratago joan behar dugu ●

bat egin digu Marie-Claire Salaberrik: “Enpresek parte bat baizik ez dute hartzen Herrikoatik, horregatik ez gara osotara banku bat. Enpresa batek bere kapitalaren parte bat ukaiten du guregandik, eta gero, bere kapitala beharren arabera osatzen du beste nonbaitetik”.

Herrikoak sektore guztietako enpresak sustatzen ditu. Azken urteotan, industria sektoretik landa sortu dira enpresa berriak. Laborantzako mozkinak eraldatzen edo transformatzen dituzten enpresak, konparazione. Baldintza bakarra Iparraldean garatu izatea da, lanpostuak bertan sortu behar dituzte. Herrikoak horren xedez sortu baidituzten.

LAU PRESIDENTE ETA ZAZPI KANPAINA HOGEI URTEZ.

1981. urteaz geroztik lau izan dira Herrikoako presidenteak: Patxi Noblia (Sokoako zuzendaria egun), Andre Darraidou (Ezpeletako auzapeza egun), Jean Thikoi-pe eta Mixel Etxebest. Sokoa enpresa izan zen Herrikoaren erreferente nagusia, eta bera da egun ere Herrikoak sostenga-tzen duen enpresa handiena. Sokoa euskal

enpresa eta ekonomiaren erreferente izan da, eta bere ibilbidean ezin izan du gertakari soziopolikoetatik at gelditu. Esate baterako, GALen garaian, bere bulegoei sua eman zieten. “Sokoa” deitu afera ere denon ezaguna da. Herrikoaren ibilbidea ez da afera guzti horietatik landa garatu halaber.

Hogei urteko ibilbidean zazpi kapital biltze kanpaina burutu ditu sozietate honek. Akzio batek 500 libera (12.500

□ Hogei urteko ibilbidean zazpi diru biltze kanpaina burutu ditu Herrikoak. Akzio batek 500 libera balio du egun

pezeta) balio du egun, ia-ia etekinik ematen ez duen akzioa da. 1990eko kanpaina hiru hilabetekoa izan zen, bi milioi libera biltzea aurreikusi zen eta hiru milioi pasa lortu zuten. 1993an burutu zen azken diru biltze kanpaina. Azkeneko hamar urteotan kanpaina bakar bar burutu izana eta aurreneko hamarretan sei, harritzeko moduko datu bat iruditu zaigu: “Herrikoaren baitan zegoen SEI enpresaren porrotak geldiarazi zuen akziodun berriak biltzeko kanpaina sistema. Baio-

■ Patxi Noblia, lehen presidentea.

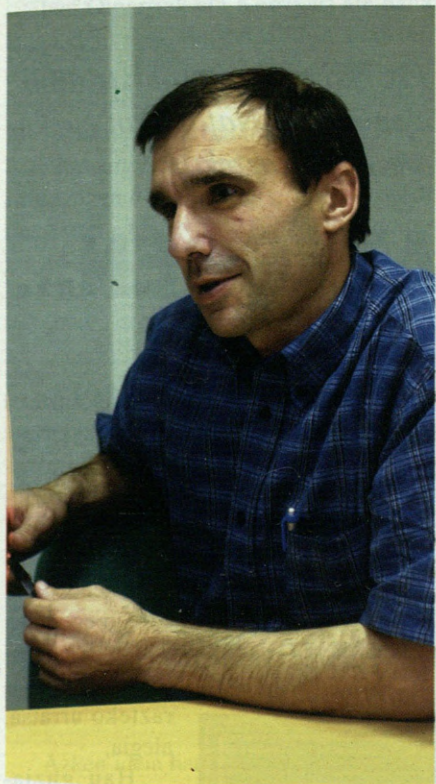
nako SEI lantegiaren porrota gertakari muga txarra izan zen Herrikoaren ibilbidean. Azkeneko kanpaina nekez ibilginen eta kanpaina bat ontsa bideratzeko sinesgarritasuna behar dugu”, argitu digu Marie-Clairek.

Etorkizunari begira, Akitaniako Kontseiluaren laguntza izan nahi du Herrikoak. Gauza berria da. Marie-Claire Salaberriren iritziz, Akitaniako botere politikoarekin akordio bat erdiesterakotan, beren boterea ez galtzea eta beren arima zaintzea dute erronka. Hastapeneko espirituari atxiki behar zaio Herrikoak, alegia. Politikak eragina du eta Herrikoaren espiritu herrikoia zaindu nahi dute. Molde ireki batez betiere.

Herrikoan abertzaleak eta ez abertzaleak biltzen baitira.

Akziodunen artean Herrikoaren enpresako langileak daude eta ez direnak ere bai. Bi alditan baino ez dute jaso akziodunek dirua: “Dirua ezartzeko arrazoia, dirua nora doan eta honen erabilmoldea da. Akzioen mozkinak erdiesteko Crédit Agricole edota La Poste bezalako entitateen akzioak erosi behar dira”.

Hastapenean 600 ziren akziodunak eta 3.200 inguru dira egun. Frantziako

DANI BLANCO

■ M. Etxebest, egungo presidentea.

estatuaren aldetik ez du inoiz diru laguntzarik ukan. Herrikoa bezalakorik ez dago Iparraldean ezta Frantzian ere -Korsikan salbu, han ere antzeko esperientzia garatu baita-. Denok eredu gisa hartzen dute Herrikoa, Euskal Herrian eginiko ereduak: *"Ez gara banku bat ez kooperatiba, baina honelakotzat hartzen gaituzte. Edo sartzen gaituzte ekonomiaren folklorean. Diru laguntza izpirik gabe, egun ordaintzen diren bi soldadak -Herveren eta nirea- enpresek ematen dituzten mozkinetatik ordainduak dira. Ez ditugu benefizio handiak, ez gara kutxak"*, adierazi digu Herrikoako idazki nagusiak.

■ Mixel Etxebest: "Herrikoaren ofizializazioa da oraingo erronka"

Orain arteko ibilbidearen ondoren, zein da etorkizunari begira Herrikoak burutu behar duen bidea? Zein da behin-behineko erronka?

Gaur egungo presidentea naizen aldetik, Herrikoa sozietateak ahal tipiak dituela azpimarratu nahi nuke (13.000.000 liberako kapitala). Neurri horretan ari den sozietate tipia izanagatik nobabaiteko indarra erakusten du, hala ere. Ipar Euskal Herriko euskal enpresen espiritua erakusten dugu Herrikoaren bidez.

Herrikoaren lehen urteak militanteen urteak izan ziren. Ipar Euskal Herrian ekonomiarako egitura baten sortzea ez zen aise orduko giroan onartzen. Alta, gaurko egunera arte, arazok arazo, bizirik iraun du. Zuberokan, kasu, anitzetan behaztopatu izan gara,

zenbait lantegi aitzina eramateko hainbat zailtasun izan dugu.

Gaur egunera etorritik, enpresaren munduak beste urrats bat eman behar du; beste xede baten xerka joan behar dugu. Gure lanaren ofizializazio erdietsi dezagun garaia da nolazpait. Seaska Ikastolak bezala, konparazione. Elkarre hau Hezkunde Ministerioarekin estatus juridiko bat erdiesteko ari da negoziatzen. Herrikoa sozietatean ere honelako posibilitateaz gogoetetzen ari gara Industria Ministerioarekin eta Akitania euskaldearen gobernuarekin. Politikoez gure egituraren sos ezar dezaten nahi dugu. Ofizializazioa da gure erronka. Frantziako industria eta administrazioetik landa bizi izan gara egun arte, eta orain, aitzina joateko, gure garapen ekonomikoa bermatzeko indarra erakutsi behar dugu ●

KAPITAL KANPAINA BERRIA.

Hegoaldeko Euskadiko Kutzaren filosofia eta espirituarekin sortu zen Herrikoa. Hastapeneko nahia Hegoaldeko kutxekin lan egitea zen. Kutxa eta BBK Herrikoaren akziodunak dira gaur egun, baina zaila omen da harreman sendoak garatzea berauekin. Ez bide dira guztiz interesatuak: *"Hegoaldearekiko esperantza Arrasateko MCCarekin (Mondragon Korporazio Kooperatiboa) dugu, hauek bai interesatuak direla, kutxak baino interesatuagoak. Kutxak diru kutxa besterik ez dira, MCC ez da berdin"*.

Ekonomiak politikan eragiten du eta alderantziz. Euskal Herriko egoera politikoak ez du proiektu komunak garatzen laguntzen, antza denez.

Anartean, heldu den larrazkenerako hiru hilabeteko kanpaina berria prestatzen ari dira Marie-Claire eta Hervé. Lehenik, jendearengana hurbildu nahi dute prentsaren bidez. Ondoren, bilkurak burutuko dituzte herri gehienetan. Bilkura herrikoiki hauek dira kanpainaren ardatza. Herrikoa zer eta zertarako den azalduko dute, baita egitasmoen berri eman ere ●

◆ MIKEL ASURMENDI

Ez zara larrialdietarako arteeraz gogoratuko, estu eta larri bila zabiltzan arte.

(Murphyren 8. Legea)

300 pertsonatik gorako edukiera duten lokalek, indarreko arauen arabera larrialdietarako plana eginda izango dute.

(Euskal Herriko Ikuskizun Publiko eta Jolas Jardueren buruzko Legearen 8. artikulua).

Legearen betearazpena zure baitan dago.

Lokalen Ikuskapenerako Eusko Jaurlaritzaren eta udalen Legeak aurreikusita dauka ikuskizunak eta jolas-jarduerak egiteko Euskal Herrian erabiltzen diren 18.000 lokal eta instalazioen segurtasun-neurriak egiaztatzea. Horien jabe eta kudeatzaileek legeak exijitzen dituen segurtasun-neurriak betetzeko obligazioa dute, horrela pertsonen eta ondasunen sorrarak lekitzekieken kalteak ekidindo baitira. **Segurtasuna eskubidea duzu. Exijitu ezazu.**

IKUSKIZUN ETA JOLAS JARDUERETARAKO ERABILTZEN DIREN LOKALAK ETA INSTALAZIOAK IKUSKATU ETA EGIAZTATZEKO PLAN OROKORRA.

EUSKO JAURLARITZA

HERRIZAINGO SAILA
Herriko Jolas Jardueren
Joko eta Ikuskizun Zuzendaritza

GOBIERNO VASCO

DEPARTAMENTO DE INTERIOR
Viceconsejería de Interior
Dirección de Juego y Espectáculos

Iruñeko katedralean euskara "lingua navarrorum" zela dioen 1167ko agiri administratiboa bat dago. Mintzoa argitaletxeak agiri horren 350 kopia faksimile egin ditu, Nafarroan euskara erasoak jasaten ari den une honetan, bere historia ezagutarazteko.

ORAIN ARTE GARBI EZ BAZEGOEN...

■ 1167ko agiria Iruñeko katedralean dago.

Lingua vasconum, lingua navarrorum, ze arraroa euskararik gabe, Nafarroa". Honela abesten zuten, iragana geroari lotuz, Erribera aldeko Bianako ikastolako haurrek duela urte batzuetako Nafarroa Oinez arrakastatsuan.

Izan ere, eta Lizarrako historialari bikaina zen Jose Maria Lakarrak 1956an adierazi zuenez, "Euskal Herriko Erdi Aroa ikertzerakoan gauza batek kezkatzen nau, hain zuzen ere aztertzen ari naizen herriaren iragana agiri zaharretan erakusten zaigu, baina paper horietako hizkuntza ez da herri hura mintzatzen zena, berea hitz bakan batzuetan agertzen zaigu. Jen-

dea euskaraz mintzatzen zen, euskaraz pentsatzen zuten, baina bertze hizkuntza batez baliatzen ziren idazteko unean".

Ordutik honat, baina, gauza anitz gertatu da. Errate baterako, duela hogeita hamar bat urte euskara ia Nafarroa osoan desagerrarazia zen. Orain, halere, euskal ereduak nagusi dira irakaskuntzan, eta txikienen artean euskararekin inongo harremanik ez duena "arraro" samarra azaltzen zaigu, hots, eta nafar euskaltzaileen harridurarako ere, edozein bazterretako belaunaldi berrietan euskara ez da arrotza izanen.

UPN eta PSN alderdiak, dena den,

JOXE LACALLE

euskara bizitza publikotik kanpo uzteko aspaldi egin ez diren ahalegin ikaragarrienak protagonizatzen ari dira, irakaskuntza bera, osasungintza, administrazioarekin ukan beharreko harremanak, errotulazioak edota parkimetroak lekuko izanik. Ageri denez, bakarrik debekua da falta dena, betidanik indarrean egon den "napartheid" latzetik erabateko klandestinitaterat pasarazteko urratsa, alegia.

Hau guziaz, rengatik, alta, Segundo Otazuk zuzentzen duen Mintzoa argitaletxeak 1167ko agiri baten 365 kopia faksimile egin du, non euskara "lingua navarrorum"

zela adierazten baita. Bertze era baterat erran dezagun, XII. mendeko agiri administratibo ofizial batean gure arbasoek ez zuten zalantzarik izan euskara noren hizkuntza zen argitzeko unean: nafarrena, jakina. Eta alderantziz, zein zen nafarren hizkuntza: euskara.

Agiria Jose Goñi Gaztanbidek kausitu zuela idatzi da, 1965. urtean, berak zaintzen duen Iruñeko katedraleko artxibategian. Bertan originala dago, baita bi kopia ere. Jose Goñi berak 1997an argitaratu zuen. Idazkia Iruñeko apezpikua eta konde baten arteko komenioa da, "Orti Lehoarritz" eta "Azeari Umea" deitzen ziren bi lagunei artzantzaren inguruko hautaketak egiteko baimena ematen ziena. Honela dio: "Quod Orti Lehoarritz faciet ut lingua nauarrorum dicatur una-maizter; Azeari Umea, buruzagi".

Horren aurkezpen publikoa aurtengo apirilaren 26an izan zen, nafar hiriburuan. Argitaletxeak Euskaltzaindia, Kon-

Euskara sailaren babeslea:

**Pausoz pauso, egunez egun
etorkizuna argituz**

tseilua, Oinarriak eta Korrikari ale bana eman zien. Bertzeak salgai dira, luxuxko edizioan, 765 bat eurotan. Jose Goñi Gaztanbidek azpimarratu zuenez, "ekitaldi eta faksimilen argitalpenaren bitartez nabarmendu nahi izan duguna da euskara nafarren hizkuntzaren gisa adierazten duen agiri bakarraren aitzinean gaude-la". Artxibozainak ere aitortu zuenez, "nik uste dut garai hartako nafar gehien-gehienak euskaldunak zirela".

□ "Erresumako populazio gehiengoarendako euskara komunikazio tresna bakarra zen, bertze hizkuntza batzuk idazteko erabiltzen ziren arren"

TOMAS URZAINKI

Azken ideia hau da, zenbait ikerlariren artean bederen, nagusitzen ari dena. 1999ko udan Peio Monteanok honelako aitormena egin zuen, hau da, nafar erresumaren amaieran euskara duela urte batzuk uste zena baino hedatuagoa egon zela, Erribera barne. Aurtengo maiatzaren 20an ere, ildo beretik, Tomas Urzainkik hitz hauek sinatu zituen: "Europar estatua zen Nafarroan, erresumako populazio gehiengoarendako euskara elkarren arteko komunikazio tresna bakarra zen, bertze hizkuntza batzuk idazteko erabiltzen ziren arren (erromantzeak, latina, arabiera, hebraiera). Hala eta guztiz ere euskara hizkuntza nagusia zen. Talde sozial batzuk, hainbat giroan, erromantzeek baliatzen ziren, baina betiere orokorrean mintzatzeko erabiltzen zen hizkuntzarekin baterat".

Laburbilduz, eta aipaturiko Jose Maria Lakarrak idatzi zuenez, "Iratxeko monjeek, haien lurraldeetatik atera gabe, Urbasa-Andia mendietatik Mendabiako Imaz etxalderaino joaten ahal zuten, hots, Mendialdetik Ebroraino. Agirietan kausitzen ditugun bide horietako toki izenak euskaldunak ziren". Lakarrak ere, 1956an, "lingua navarrorum" azaltzen den testua plazaratu zuen, baita lehenago ere, 1927an, datua Arigita egilearen 1904ko lan batetik hartu zuela gaineratuz. Beraz, "lingua navarrorum" betidanik ezagutua, egunerokotasunak gaurkotu du ●

◆ ERLANTZ URTASUN

Arturo Campion

Arturoren kaiera

"EUSKARARI, ZOR ZAIONA"

Oinarriak plataformak "Euskarari, zor zaiona" kanpainaren barruan, bi milioi eta erdi pezeta (100.000 libera) bildu ditu. 550 pertsonak egin dute bat objektzio fiskalera-ko kanpaina horrekin. Laguntza eman duten elkarteetan, Sortzen-Ikasbatuaz, IKA, Euskara Kultur Elkargoa eta Karrikiri elkar-tea daude. Dirua biltzen hasitakoan, lehen milioia Udako Euskal Unibertsitatea ematea erabaki zuten.

OBRAGINTZA PUBLIKOARI KRITIKA

Euskal Konfederazioak Obragintza Publikoak Hitzarmen Berezian euskal atalari buruz proposatutako egitasmoak kritikatu ditu. Izan ere, Obragintza Publikoaren antolamendua ez da egonkorra, Euskal Konfederazioaren ustetan. Halaber, euskalgintzako taldeak Obragintza Publikoaren erabakietan parte hartzea eskatu zuen erakunde euskaltzaleak. Uztailaren 3an sortzekoa den euskararen Kontseiluak dirurik jaso ez izana ere kritikatu zuen.

HIZKUNTZ ESKUBIDE-EN BEHATOKIA

Hizkuntz eskubideak arlo pribatu eta publikoan errespetarazteko, Behatokia jarri du martxan Kontseiluak. Batetik euskararen telefonoaren bitartez, kexu eta salaketak jasoko dituzte. Bestetik, euskararen egoeraz txostenak idatziko dituzte urtero. Eta azkenik, prebentzio lana egingo du.

HIZKUNTZ ESKAKIZUNAK JUSTIZIAN

Eusko Jaurlaritzako Gobernu Batzordeak EAEko Justizia Administrazioako hizkuntza normalkuntzarako dekretua onartu du. Horren arabera, langileen %40k hizkuntza eskakizuna lortu beharko dute hamar urteko epean. Lehentasuna euskara zerbitzu hizkuntza izatea ziurtatzea izango da, dena den, zenbait tokitan lan hizkuntza ere izan dadin lan egingo dute.

Urrea

■ Euskal Herrian Euskaraz taldeak manifestazioa egin zuen Gasteizen, ekainaren 23an, euskararen ofizialtasuna aldarrikatzeko. Alderdi, sindikatu nahiz talde ugari egin zuten bat EHEekin, besteak beste, LAB, AEK eta IKAK. 2000tik gora pertsona Gasteizen egungo legeekiko desadostasuna agertzeko.

■ Argazkiak gaztelaniaz dioen bezala, larrialdi egoeran gaude. Izan ere, Osakidetzako euskalduntze plana 1998an hasi zen lantzen eta oraindik ez da argitara eman. Laster aprobatuko da berau arautuko duen dekretua, jarduneko Kultura sailburu Mari Carmen Garmendiak esan zuenez. Ea hala den.

I k a t z a

Goian ikus daitezkeen irribarreak 10. brigadako makienak dira.

Marie Blancheko destakamenduan daude 1944ko udazkenean, muga pasa eta frankismoaren aurka borrokatzeko prest. Beheko irudiak protagonista berak ditu, egun batzuk beranduago, ordea. Guardia Zibilak Saran hildako euren komandantearen hiletak dira. 55 gizonek zeharkatu zuten muga; 44 itzuli ziren, frankistekin bi aldiz topatu ondoren.

Bi irudiok ederki islatzen dute Espainiako makien historia.

Baita Euskal Herrikoa ere. Historia liburuek orain arte kontrakoa esan badute ere, Euskal Herrian izan baitzen makirik. Aurten zinemak, pastoralak eta liburuek gaia azaleratzea erabaki dute, azkenean. Berandu, baina badirudi isiltasuna apurtzen ari dela.

Testuak: Nagore Irazustabarrena

ISILTASUNA APURTU DA AZKENEAN

Montxo Armendarizen “Silencio Roto” filma ikusi duten guztiek oso gogorra dela diote. Eta ezin zuen beste modu batera izan. Filma makiei buruzkoa baita.

Gerra Zibiletik ihesi joandako Espainiako gerrillari komunista hauek II. Mundu Gerran Frantzia hegoaldean nazien kontra borrokatu zuten. Alemanek galdu zuten gerra, baina baita komunistentek ere. Espainiara itzuli eta faxismoaren aurka etxean borrokatzea egokitu zitzairen gero, eta gerra berri hau, hasieratik iragarritako porrotean murgildu zen apurka gerra osteko urteetan. Porrotaren, heriotzaren, sufrimenduaren historia da makiena.

Baina Montxo Armendarizek berak dio “Silencio Roto” duintasunari buruzko filma dela. Eta makiena duintasunaren historia ere bada, guztia galduta ere, hori mantendu baitzuten. Indibidualki behintzat. Publikoki gizon eta emakume hauei ez baitzaie orain arte euren ahalegina onartu. Bi aldiz izan ziren galtzaile, antifaxistak zirelako eta komunistak zirelako. Eta historiak ez du horiek oroitzeko ohiturarik. Aurtengoan, badirudi hau aldatzen ari dela eta aipatutako filmaz gain, egun gutxi barru “Xiberuko Makia” pastorala taularatuko dute Sohütan eta duela aste batzuk “Maquis. La guerrilla vasca, 1938-1962” liburua kaleratu zen Mikel Rodríguez historialariaren eskutik. Baina errekonozimendua ez al zaie beranduegi, 26 urteko atzerapenez iritsi?

Gaiari buruzko orain arteko bibliografia urriari errebaso eginez gero, ondorio garbi batera iritsiko gara: Euskal Herrian ez zen makirik izan, Nafarroako salbuespen gutxi batzuk kenduta. Baina hori ez da egia, lehenxeago aipatutako liburuan Mikel Rodríguez kontrakoa erakusten baitu; euskaldunek parte hartu zuten Frantziako gerrilletan eta II. Mundu Gerraren amaieran euskal gerrilla komunista bat antolatu zuten Hegoaldera pasa eta bertan Francoren erregimenaren aurka borrokatzeko. Zergatik, bada, ukatu izan da hori? Historia irabazleek

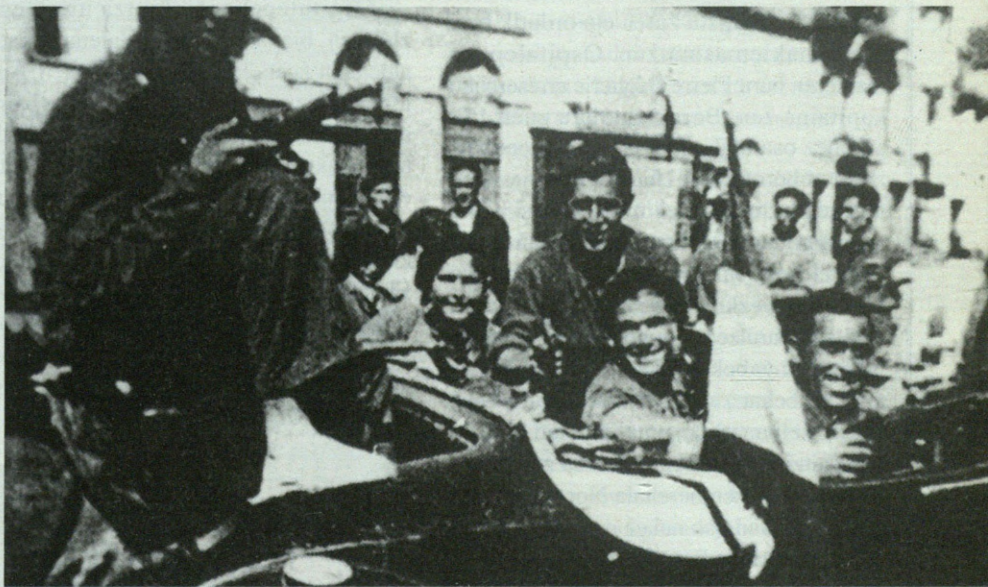
idazten dutela gauza ezaguna da. Baina ez hori bakarrik, gero historia berregitera datozen batzuk behintzat erosotasun eta errazkeriaz jarraipen hutserako joera dutela esan daiteke.

EUSKAL MAKI AHULA. Euskal Herrian makia existitu zen. Hori dagoneko ez dago ukatzerik. Baina onartu beharra dago ez zuela indar handirik izan. Eta Estatuko beste lurraldeetan arrakastarik izan ez bazuen, are gutxiago gurean. Azken ekintzak 1962 aldera

tuak. Kopuru horri laguntza eta lotura lanak egin zituzten gizon emakumeak gehitu behar zaizkio.

Ekintzei dagokienez, 17 sabotaje, 32 lapurreta eta bahiketa bakarra kontabilizatu dira. Zergatik izan zuen horren jarduera eskasa makiak Euskal Herrian? Euskal makiaren ahultasuna ulertzeko, jo dezagun denboran atzera, Gerra Zibilaren urteetara.

KOMUNISTA GUTXI. Espainiako Gerra Zibila lehertu zenean, SESBk Errepublikari eman zion laguntza, bultza-

■ 10. brigadako gerrillariak 1944ko abuztuan mugako herrietan izandako garaipenak ospatzen.

burutu zituzten eta, balantzea eginez, hauek izan ziren ordurarteko ondorioak: 55 izan ziren borrokan edo fusilatuta Hegoaldeko lurretan hildako gerrillariak, maki atxilotuak aldiz, 300dik gora. Guardia zibil, polizia eta militarren artean aldiz 35 izan ziren hildakoak eta zibilak, 7. Atxilotu kopurua ikusita talde garrantzitsua zela pentsa daiteke. Baina kontuan izan behar da, 1944ko urrian maki talde zabalak pasa zuela muga Nafarroatik (800 bat gerrillari izan omen ziren) gero beste lurralde batzuetara joateko. Orotara Hego Euskal Herrian 50 maki inguru izan ziren gerrillari moduan ari-

da handia izan zen PCerentzat. Baina Espainiako komunistei, Euskal Herrikoei bezala erbesteratzea egokitu zitzairen berehala, eta militante solte taldeak geratu ziren bertan, ez zen egitura antolatutik. Gerra Zibila amaituta, 1941ean Hego Euskal Herriko militante komunistak ez ziren 200 baino askoz gehiago. Urte txarrak ziren komunistentzat; Euskal Herrian inoiz ez zuten indar berezirik lortu eta orain are ahulagoak ziren. Euskadiko Alderdi Komunistaren ahultasun honek azaltzen du, besteak beste, euskal makiaren porrota.

Buruzagi komunista euskaldunen

Jean Louis Davant eta Zuberoako makia: Gerra handia txikitako bizipenetan

Xiberoko Makia" pastoralak idazteko Jean Louis Davantek ez du soilik historia liburuetara jo. 1944an 9 urte zituen eta oroitzapen biziak ditu. Beldurra sentitzen omen zuten, baina baita harrotasuna ere:

"Alemanak hemen gutxi ikusten genituen. Bagenekien Maulen indartsu zirela eta hor behetik, ibarretik pasatzen ziren. Baina hemen arras gutxi ibiltzen ziren, hau dena basoa da-eta. Aldiz, makiak gehiago ibiltzen ziren. Zuberoan bi talde izan ziren. Bata Ospitalepeko-Sohütakoa. Hura armistizioko armadaren agintepean zegoen; Corps-franc ziren eta batailloi batean parte hartzen zuten, unitate erregulartatik at bazen ere. Bestea, zibila zen.

1942ko azaroaren 11n alemanek Zuberoa guztiz okupatu zuten eta ordutik hasi ziren makien asmatzen. Ospitalepeko makiaren buru Pierre Bégurier erreserbako kapitaina zen. Berak antolatu zuen 120 gizonez osatutako makia, baina denak ez ziren zuberotarrak. Hauek Normandiako aliatuen lurreratzearekin batera hasi behar zuten jarduna, 1944ko ekainaren 6an beraz. Ospitalepeko hiru baserritan eta Sohütako beste bitan ezkutatu eta hortik hasi ziren ekintzak burutzen. Egunero egiten zituzten hilketarik gabeko ekintza txikiak. Etsaia zirikatu behar zuten Mauletik iparrerantz. Haien helburua ez zen alemanen botatzea; aitzitik, haien mantentzea zen helburua, ez zitezen berehala Normandiara joan. Hasieran oso nekez egin baitzuten aliatuek Normandiaren hartzea.

ARBAILAKOAK. Beste makia, Arbailakoa, egiazki zuberotarra zen. L'Armée Secrète deitzen zen eta autonomia gehiago zuen. Clément de Jauregui-berry industria gizona zuten buru. Kristau-demokrata eta abertzalea zen bera, eta sozialistak ere baziren taldean. Komunistak gutxiengoa ziren baina Armée Secrète honetan sartu ziren denak. Espainiar gerrillari talde bat ere bazen. Oso zuhurki jokatu zuten.

arteñ Jesus Monzon nafarraren lana da aipagarri. 1939ko maiatzean joan zen erbestera eta Franzian Espainiako Talde Gerrillariaren hastapenetan garrantzia handia izan zuen.

■ Jean Louis Davant.

Besteak aldiz nahiko buru beroak ziren. Esaten zuten zuberotarren makiak gauza gutxi egiten zuela, haiek egin behar zutela dena, baina ez zen egia. Ospitalepekoek armak jasotzen zituzten aliatuek paratxuteatuta. Besteek, aldiz, ezer ere ez.

Ospitalepekoek ekintza ugari egin zituzten, bizpahiru astez. Haietarik batek alde egin zuen, laido egin baitzioten. Anomalia bat zuen, ez da polit erraitea baina, barrabiletan. Uzkur zen eta besteek galde-turik erakutsi egin zien. Ez dakit bota zuten edo berak erabaki zuen alde egitea. Gero, alemanek Puyooko geltokian harrapatu zuten eta orduan salatu zituela erraiten da. Ekainaren 27an, asteartez, batailloi berezi bat etorri zen Ospitalepera eta xuxen joan zen makien etxeetara. Bazekiten non ziren. 21 pertsona atxilotu zituzten. Batzuk, berehala, ondoko egunetan askatu zituzten. 9

■ Alemanak eta guardia zibilak Hendaian.

Alemania deportatu zituzten, haietarik bi emakumeak izaki. Zortzi hildako izan ziren. Baina egun zenbait lehenago makiak joanak ziren Sohüta eta Barkoxe arteko Arambeltzera.

Bitarte horretan, Arbailakoek bere jarduna zuten. Ahizkin Atharratzeko mugazain alemanek goarnizio tipi bat bazuten. Behinola, guardia aldatzekotan zela, Arbailako makia haien zain geratu zen basoan. Gora zetozenak eraso behar zituzten. Baina, euria hasi zen eta etxe batean gorde ziren zetozenak. Goikoak, joan egin behar zutenak, aspertu eta jaistea erabaki zuten. Ustekabean erori ziren makien gainera. Tiro egiten hasi eta aleman bat hilik erori zen. Horren ondorioz Lexarreko artzainak hartu zituzten, Altxaiko gizon batzuk ere bai, eta oinutsik eraman zituzten oinez Atharratzera. Aleman bat hiltzen zutelarik, haiek hamar bat fusilatu edo deportatu zituzten. Hori zen arriskua. Baina Atharratzen emakume bati esker askatu zituzten. Sagardoi garagistaren emaztea zen. Sagardoi hark konpontzen zituen alemanen auto eta motoak. Alemanek Ahizki utzi zuten. Arbaila guztia eta mugarako bidea aske zen. Hau 1944ko uztailaren hondarrean, 27an izan zen.

Ondoren, alemanen Spielberg batailloia etorri zen, 800 bat gizonekin. Baina ez zituzten harrapatu. Hala ere, borda batzuk erre zituzten eta gero joan egin ziren, Maulen 50 bat gizon utzirik. Partitzen zirela jakin zen eta bi makiak hitzartu egin ziren: Ospitalepekoek eraso behar zituzten, baina besteek atzea zaindu behar zuten Maulez goiti. Alemanak abuztuaren 10eko bazkalor- duan abiatu ziren eta Maule utzi orduko eraso zituzten. Tirokatu zituzten baina ez zuten bat bera ukitu. Alemanek bazekiten zer egin behar zuten: kamioietarik salto, arto artera sartu, eta Mauleraino iritsi. Orduan Mauleko makia hasi zen mobilizatzen. Alemanek ikusi zuten ezin zutela ezer egin eta biharamun goizean entregatu ziren.

MAKIA IPARRALDEAN.

Orain arte Hegoaldeaz jardun dugu, baina Iparraldean ere izan zen makirik, berandu bazen ere. Hasieran nazien okupazioak herritarren

Horrela gertatu zen Maule askatua. Alemanak preso hartu eta Arbailara eraman zituzten Maulen zeuden makiek. Ospitalepekoek bi ofizial hartu zituzten. Armak, aldiz, erdibana egin zituzten, kalapita ugariren ondoren.

HEGAZKINA. Abuztuak 12, larunbata. Eguerdi aldera-edo, aleman hegazkin bat azaldu zen. Maule bonbardatu eta bideak metrailatu zituen. Gero alde egin zuen. Handik laster tiroak entzun genituen Mithikile aldetik. Zazpi kamioi aleman etorri ziren Orthezetik. Horien aurka joan ziren Ospitalepekoak. Bi talde lehenbizi eta geroago hirugarren bat. Arratsalde guzian aritu ziren.

Gari joitea zen. Herriko gizon guztiak ibiltzen ziren etxe batetik bestera elkar laguntzen eta gurea herriko azken etxea zen. Gari joitea bukatua zen eta denak zikin zikin atera ziren. Ura ekartzen zen, eta atorra garbitzen, arropak aldatzen... Denak bazkariaren zain zeuden, kalakan, madari handi baten itzalean. Bat batean hegazkina ikusi genuen itzulika, bere gurutze beltzarekin. Orduan amak edo aitak, ez dut oroitzen, esan zuen: 'Ez zaitezte hor geratu, gizon tropa hau ikusten badute pentsatzen ahal dute makia dela'. Eta barrura sartu ginen. Larunbata zenez, festa egin zuten batzuk, baita pixka bat mozortu ere. Atzean, tarratata, tiroak entzuten ziren. Eta, hala ere, batzuk kantuz eta kantuz aritu ziren.

Gauean tiroak isildu eta igande goizean berriro tiroz hasi ziren. Alemanek indar gehiago bidali zuten eta esaten dute guztira 8 hildako gertatu zirela. Bi makiek alde egin behar izan zuten. Batzuk Arbailara eta besteak Barkoxe aldera. Maule arrisku handitan zen. Spielberg alemanen buruak mehatxua igorri zuen, Maulen triskantza bat eginen zuela ez bazituzten preso hartutako 46 gizonak itzultzen. Alemanek 6 maki zituzten preso eta Jaureguiberryk erantzun zion ezetz, ez zela xuxen 6 pertsona 46ren truke ematea. Beldur handia zen. Tartean sartu ziren Gurutze Gorrikoak, Mauleko alkatea eta Mauleko apaiz nagusia. Gainera, Amabirjinaren egunean, abuz-

tuaren 15ean beraz, amerikarrek Provençen lehorreratu ziren. Eta, azkenik, alemanek bazituzten hamahiru zauritu. Haiek ikustera joan ziren ospitalera eta ikusi zuten ongi zainduak zirela. Hori dena ikusita, hurrengo egunean Maule utzi zuten Spielbergen tropek. Sarrikota-Pian hiru etxe erre zituzten eta bertako gizonak atxilotu, gero aske

■ Makien pastoralak

Aurtengoan Sohütari suertatu zaio pastoralak antolatzea eta gaia bera ere Zuberoari lotua dago. Jean Louis Davantek idatzitako "Xiberoko Makia" pastoraletan gerrillak alemanen aurka burututako borroka kontatzen da. Uztailaren 15ean izango da pastoraletan lehenengo emanaldia, arratsaldeko 15:30etan. Bigarrena berriro, 22an gaueko 21:00etan. Errejenta lanetan Jean-Fabien Lechardoy arituko da ●

uzteko. Izan ere, bezperan gure herriko talde batek aleman convoy txiki bat eraso zuen eta iduriz hiru aleman hil zituzten. Bakoitzarengatik etxe bana erre zuten. Baina hori alemanentzat gauza txikia zen, beharrik ez ziren SSak! Hala ere, beste garai batean gehiago eginen zuten, baina

orain aliatuak Parisera bidean ziren, Provençetik ere sartu ziren...

Baina mugazainak oraindik Atharratzten ziren: 167 gizon eta 29 metrailadore. Haiek trintxerak egin zituzten Atharratzaren inguruan eta alanbre hortzdunak ezarri. Orduan Jaureguiberryk esan zuen: 'Guk bakarrik askatuko dugu Atharratze, beste makien beharrik gabe'. Eta beste makiek onartu egin zuten. Jaureguiberryk ez zituen eraso, baina setiatu egin zituen. Basabürükoak ere jaitsi ziren eta guztira 500 gizon izango ziren.

Orduan alemanek Oloroeko bidea hartu zuten eta Montorin maldan gora hartu zuten. 50 oinkari eta hainbat kamioi ziren. Han makiek eraso zituzten. Alemanek bost zauritu izan zituzten eta atzera egin zuten. Une horretan makiek ere atzera egin zuten, ez baitzuten muniziorik. Bitartean maki bat hilik gertatu zen. Kamioiei granadak botatzera joan zen eta alemanek tiro batez hil zuten. Julio Lopez espainiarra zen, nazioarteko brigadatan gerra egina zuena.

Hori pasa ondotik, diplomaziaren txanda iritsi zen. Aurretik Jaureguiberryk proposamenak eginak zituen: besteek entregatu behar zuten eta gerrako presoak bezala tratatuak izango ziren, Geneveko hitzarmenaren arabera eta hori guztia. Alemanek hasiera batean ezezko borobila eman zuten. Baina Montorikoa pasa ondoren, pentsaketan hasi ziren eta bitarteko bezala berriro andere Sagardoi sartu zen, baita Atharratzeko erretorea ere. Azkenean Becker hango komandantea konbentzitu zuten abuztuaren 23an. Beckerrek zera esan zuen: 'Orain nire ofizialak konbentzitu behar ditut. Guretzat maki horiek terroristak dira. Zuk ezetz diozu eta sinesten dizut, baina haiek ere sinetsi behar dute'. Orduak eta orduak pasa ziren. Azkenean Becker-ek eta Jaureguiberryk elkar ikusi zuten Irurin, gauez gau, goizeko ordubatean-edo. Bere gizon guztiekin entregatzea onartu zuen alemanak. Biharamunean, 24an beraz, armak utzi zituzten. Zuberoa guztia aske zen eta Zuberoako kanpai guztiak entzun genituen ordu laurdenez" ●

erreakziorik ez zuen ekarri, baina egoera gogortu ahala, Zuberoan talde pare bat osatu zen 1943an, eta 44an ekintzekin hasi ziren (lerro hauen gainean Jean Louis Davant idazle eta euskaltzainaren

testigantza jaso dugu Zuberoako makia- ren inguruan). Alemanak erretiratzearekin batera, batzuk armada erregularrean sartu ziren eta beste batzuk desmobilizatu egin ziren.

10. BRIGADA. Iparraldean, baina bereziki Pirinioetan, Espainiako Talde Gerrillariak hainbat ekintza egin zuen aleman okupatzaileen aurka. Euskaldunek lan garrantzitsua burutu zuten eta

■ Mikel Rodriguez, "Maquis, la guerrilla vasca, 1938-1962" liburuaren egilea

"Euskal Herrian heroi ez izateko aukera bazen"

Orain arte gurean aztertu gabeko fenomenoak izaki, zerk bultzatu zintuen makiaren fenomenoak Euskal Herrian aztertzeraz?

Bibliografiak Euskal Herrian horrelakorik ez zela izan esaten zuen. Existitzen ez zenez, noski, ez nuen gaia aztertzerik pentsatu. Baina, duela bost bat urte, II Mundu Gerran ESSBn egondakoen testigantzak jasotzen ari nintzela, Victorio Vicuña lasartearrarekin hitz egiteko esan zidaten, makisean lan garrantzitsua eginga zela. Hori entzun eta berehala pentsatu nuen Frantziako makisak ari zirela. Eta, bai, Frantzian lan garrantzitsua eginga zen... Baina makisa berarentzat ez zen 1944ko liberazioarekin amaitu. Orduan hasten zen berarentzat historiari gogorrena: Euskal Herria itzulera Euskadiko Talde Gerrillaria antolatzeak. Harrituta geratu nintzen, hark esandakoa ez baitzen inongo liburutik azaltzen. Nik ere ez nuen libururik argitaratzeko asmorik, grabagailua parean jarri eta grabatzea besterik ez nuen egin. 100dik gora ordu jaso nizkion. Gutxi baziren ere, makisean egondako lagun batzuk gertatzen zirela aipatu zidan: Marcelo Usabiaga, Vicente Arizaga, Aparicio anaiak...

■ **Baina, dokumentazioari dagokionez, hainbat oztipo eta muga izan duzula aipatu izan duzu.**

Dokumentazio ugari falta da. Pentsa daiteke gabezia hori arrazoi fisikoengatik izan daitekeela. Baina informazio garrantzitsuena eta arriskutsuena beste arrazoi batzuegatik falta dela ere pentsa daiteke. Esaterako, PCEko artxiboetan ez dago Monzóni buruzko informaziorik. Iruinseme hau, zuzendaritza komunistako kide gehienek ihes egin zutenean, Frantzian geratu zen eta berak antolatu zuen gerrilla borroka II. Mundu Gerran. 44an, amerikarrak Normandiara iritsi ondoren, Monzón Madril joan zen bertan gerrilla antolatzeak asmoz. Baina PCEko komite zentralako kideak itzultzen direnean, Carrilo bereziki, ez daude eurak kanpoan izan diren bitartean lanean jardun duen zuzendaritza onartzeko prest. Monzon, nazien aurkako borrokaren sinbolo izatetik, bat-batean, amerikarren zerbitzuan ari den karlista bilakatu zen. Eta bere inguruko informazio guztia desagertu egin zen PCEko artxiboetatik. Guardia Zibilar dagokionez, informazioa iristea askoz ere zailagoa da, noski. Besteak beste, makisaren aurka gerra zikina jarri zuelako abian. Guardia Zibilarren ordenantzek zioten, tiro egin aurretik "alto" eman behar zela. Baina disposizioak ere badira susmagarri den edozeini zuzenean tiro egiteko baimena emanez. Enbarazu egin dezakeen informazioa inork ezagutzerik ez dute nahi, horrek Guardia Zibilarren izena zikintzeko beldur direlako.

■ **Euskal Herrian makisa izan zela demostratu duzu. Baina zuk bildutakoaren arabera, desastre samarra izan zela dirudi, ezta?**

Bai, bai, erabat desastrosoa izan zen. Toki batzuetan ederki eutsi zion 44tik 48ra. Baina beste toki batzuetan, Madrilan eta

Euskal Herrian bereziki, makisak ez zuen oinarri sendorik lortu. Madrilan kasuan poliziaz eta falangistez josita zegoelako. Euskal Herrian ere porrota izan zen. Horren arrazoiak ingurune fisikoan bilatu behar da, batetik. Euskal Herrian ez dago ihes egiteko tokirik, esaterako Picos de Europa bezala. Bestalde Alderdi Komunistak Euskal Herrian ez zuen jarraitailerik. Populazioa ez zegoen gerrillan sartzeko prest. Zergatik hemen ez eta Andaluzian bai? Andaluzek afusilatu ez zitzaizkion jotzen zuten mendira. Euskaldunak, ordea, arriskuaren aurrean, muga pasatzeko aukera zuen. Hemen heroi ez izateko aukera bat bazen.

■ **Zein harreman izan zen makisen eta nazionalisten artean?**

Militantzia mailan ez zen euren artean arazorik. Zuzendaritza mailan, ordea, bai. 1944an, Frantzia hegoaldearen liberazioaren ondoren, gerrillaren zuzendaritzak Euskal Herrian jarduteko eta euskaldunak osatutako unitate bat antolatzeak asmoa agertu zuen. Baina Agirre lehendakariak egindako eskakizunaren ondorioz,

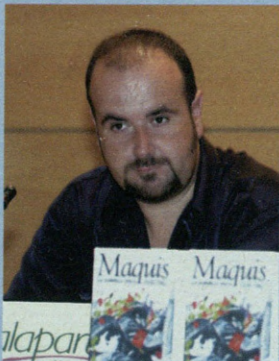
gehiengoa Gernika batailoian sartu zen. Euskal Herrian jarduteko prest zegoen brigada desegin zen horrela. Hor tentsioa sortu zen. Baina, garai horretan ere EAJk diruz edo dokumentazioaren bitartez-eta, asko lagundu zuen Alderdi Komunistak zein gerrilla, solidaritate antifasista handia zegoen. Baina 1945ean, egoera goitik behera aldatu zen munduan eta borroka antifasista, borroka antikomunista bilakatu zen. Ez EAJk bakarrik, guztiek eman zieten bizkarra komunistei. Eta, hala ere, indibidualki harreman onak eta laguntzek jarraitu zuten.

■ **Makisek muga pasa eta jendearen laguntza espero zuten. Herriak, ordea, ez zuen erantzun. Zergatik?**

Espainiako Estatuaren herriak ahalegin izugarria egin zuen Gerra Zibilean. Hiru urteko borrokaren ondoren, herriak barrutik gobernua gaitzesten badu ere, ez da sakrifizio gehiagorako gai. Nekatuta daude eta bakean bizitzea besterik ez dute nahi. Naziak garaitzeak euforia izugarria sortu zuen Frantzian eta handik zetozen gerrillariak gauza bera espero zuten Espainian. 1944ko urrian Nafarroatik 800 gerrillari sartu zirenean, haiek besarkatzera etorriko zirela pentsatzen zuten, Francoren aurkako iraultza lehertzeaz zela. Baina, garai horretan, edozein tontakieriatik kartzela edo heriotza zeuden zain.

■ **Zuzendaritza komunistaren jarrerak ze eragin izan zuen makisarentzako?**

Gauzak normalean politikoei jartzen dituzte martxan. Jesus Monzonik gabe, esaterako, ez dut uste Frantzian gerrilla espainiarrik izango zenik. 1944tik aurrera, buruzagi klasikoek itzulera (Dolores Ibarruri, Santiago Carrillo, Vicente Uribe...) aldiz, erabat negatiboa izan zen makisarentzat. Zalantzarik txikienean eliminazioa, garbiketa ezarri baitzuten. Borroka inhumano baten barruan, jarrera are inhumanoagoa da hau. Batez ere ez zutelako ia inoiz asmatzen. Oro har, ez taktikoki, ez politikoki zuzendaritzak ez zuen asmatu eta guztiz kaltegarria izan zen ●

■ Mikel Rodriguez.

ALBERTO ELOSEGI

**10. brigadak
Pirinio Atlantikoko
departamenduko
mendebal guztia askatu
zuen eta Paue
hiriburuan sartu zen**

horren erakusle da Victorio Vicuña lasarte-
tearrak taldearen 10. brigadaren buruan
egindako lana. Izan ere, kopuruagatik
baino, gizabanakoen lanagatik izan ziren
garrantzitsuak euskaldunak makian. 10.
brigadak 500 hildako eragin zituen ale-
manen artean, brigada honek inoiz 300
gizon baino gehiago izan ez zituenean.
Pirinio Atlantikoko departamentuko

■ Maki anarkistak Franco erailtzeko asmoa zuen Donostian. Hegazkin batek bere ontzia bonbardatu behar zuen estropadak ikusten zituen bitartean.

mendebal guztia askatu zuen eta Paue
hiriburuan sartu zen. II Mundu Gerraren
amaieran, Espainiako Estatuan egin
beharrekoaren planifikazioari iritsi
ziztaion txanda.

FRANCO ERE ERORIKO DA.

1944an makien morala oso sendo zegoen. Alemaniako faxismoa garaitzen lagundu zuten eta Franco ere erraz eroriko zen. Inbasioa prestatu behar zen. Arango bailaratik abiatu zen inbasioa lehenik 1944ko urrian, baina atzera jo behar izan zuten. Nafarroatik 800 gerrillari sartu ziren ondoren. Saiakera honek ere ez zuen arrakastarik izan. Eta ez zen soilik indar militarren arteko desorekagatik (izan ere, mugako indar frankistek

gerrillaren aurka borrokatzeko ezintasun nabaria erakutsi zuten). Frantziatik zetozen makiek ez zuten mugaz bestaldeko egoera ezagutzen; herritarren laguntza espero zuten, baina Gerra Zibilak zigortutako populazio nekaturia topatu zuten. Atzerritik ere ez zen laguntzarik etorri.

1944an makien morala oso sendo zegoen. Alemaniako faxismoa garaitzen lagundu zuten eta Franco ere eroriko zen. Inbasioa prestatu behar zen

■ Victorio Vicuña lasartearra 1944ko udan, gerrillarien 10. brigadaren buru zela.

ONDARRU

Uztailaren 13tik 22ra, Itsas Aurren

- Euskal musika eta libururik onenak
- %10eko beherapena

Bizi irakurriz

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

■ Emakumeak makian: diskrezioaren ausardia

Victorio Vicuña Euskadiko Talde Gerrillariaren arduradunaren hitzak dira hauek: “*Nahiago dut mila aldiz, fusila eskuan mendian borrokan egon, armarik gabe, bizikletan, propagandaz edo munizioz betetako maleta batekin Gestaporen kontrol bat topatu baino*”. Emakumeak ez ziren mendira joan fusila hartuta, baina oso lan garrantzitsua egin zuten. Lotura lana burutzen zuten, informazioa eta dokumentuak lortu eta batetik bestera eraman ohi zituzten.

Mikel Rodriguez historialariaren ustez: “*Eginbehar hauek gizonenak bezainbat ausardia eskatzen zuten, gehiago ez bada*”. Baina emakume bati dokumentu batzuk Paue-tik 50 kilometrora bizikletaz garraia ditzan eskatzen badiotzu, Gestaporen eskuetan eroriz gero, heriotza izugarri batera kondenatzen duzu. Mendian beti baitzuten euren burua defendatzeko edo ihes egiteko aukera bat, edo duintasunez hiltzekoa, behintzat. Topatu ditudan emakumeek ez dute hitz egin nahi izan. “*Maquis. La guerrilla vasca, 1938-1962*” liburua idazterakoan, egileak ez du emakumeekin hitz egiterik izan. Ez omen zuten hitz egin nahi, ez zioten eurek egindakoari garrantziarik ematen. Hala ere, gizonezkoen testigantzari esker jaso ahal izan du emakumeen lanaren berri.

Pasadizo bat jaso nahi izan dugu hemen adibide gisa. Serafina Velezek kontrol batekin egin zuen topo Frantziako Tolosako geltokian, paperik gabe eta propagandaz betetako bi maletekin. Bere lagunak paperak bazituen eta geltokitik alde egin zuen Serafina bakarrik utziz. Logikoena eta zuhurrena

maletak uztea litzateke. Munduko propaganda guztiak ere ez zuen bizia arriskatzea merezi. Baina Serafinak ez zuen hori egin. Guardia mobil batengana joan eta zera esan zion: “*Bar-katu, baina ezin dut gehiago. Maletak geltokitik ateratzen lagunduko al zenidake?*”. Irribarrez eta guardiari besotik helduta, bere emaztea balitz bezala-edo, Gestaporen kontrolaren erdi-erditik pasa zen. Harrapatu izan balute hatzazalak eta hortak aterako zizkieten. Ranesbruckera eramango zuten “*Rotten Spanien*” modura eta bere errautsak tximiniatik irte-ten bukatuko zuten. Dena paper mordo batengatik. Mikel Rodriguezek ondorengo galdera botatzen du: “*Gizon asko hori egiteko gai izango al litzateke?*”.

Carmen del Vado hilabete luzez izan zen torturatua Bilbo-ko komisaldegia batean. Ez zuen ahorik ireki. Tortura gizon gehienek baino hobeto jasan omen zuen.

Aparicio anaietako baten emazteak zera esan zion 50eko hamarkadan Meliton Manzanask berari, bere senarra atxilotu zutenean: “*Kontuz ibili eta nire senarra ezta ukitu ere, bestela gorriak ikusi beharko dituzu*”. Gero senarrari termoa desagertu eta hilabete pasa omen zuen termoagatik galdezka eta guardia zibilei lapurrak zirela esanez.

Regina Arrieta bizkaitarra Dordogne, Paris, Tolosa eta Lioneko makitik pasa zen; Pilar Claver nafarrak alemanen aurka-ko lehen manifestaldia eragin zuen 1942an Marsellesa kantatuz; bere ama Maria Lavayro, Libertad Rocafull, B. Uribarrena... Fusilik gabeko, baina arrisku handiko makia izan zen beraiena ●

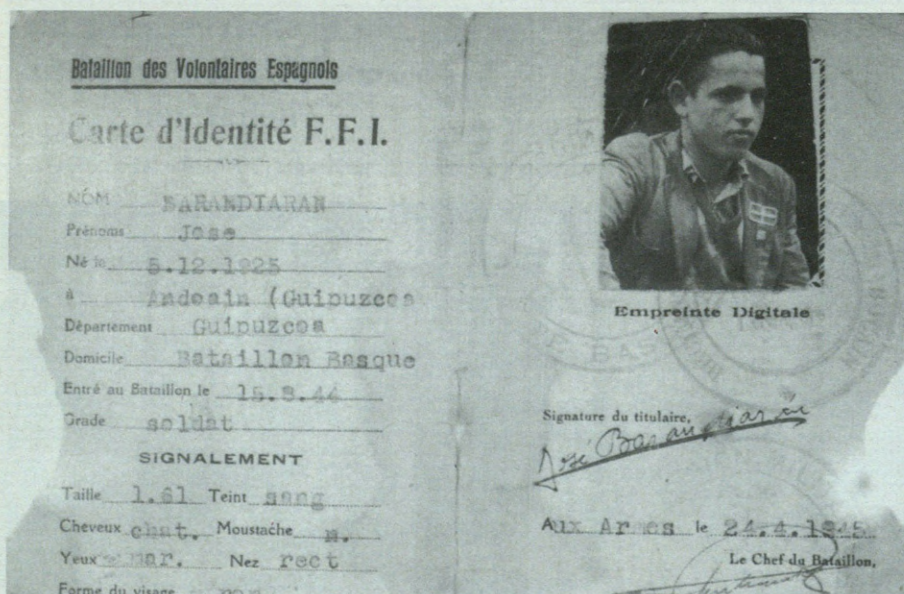
Behin Hitler garaituta komunismoa bilakatu baitzen etsai.

Euskaldunek talde sendoa osatu zuten hasiera batean muga pasatzeko. Ez ziren denak komunistak. Alderantziz, gehien-

goa nazionalista zen. Baina taldea osatua zegoela, Agirre lehendakariak gerrilla uzteko deia erantzun eta gehiengoak Euskadiko Talde Gerrillaria utzi zuen. Dena den, Vicuña buru zuen euskal gerri-

lla Hegoaldera iritsi zen, baina hemen egoera ez zen batere egokia borroka armaturako. Egiturarik gabe, zibilen laguntzarik gabe, ez zegoen ezer egiterik. Vicuña Santanderreko makira aldegin zuen. 1946ko martxoan itzuli zen berriro Bilbora eta zenbait ekintza berrabiatu zen orduan. Ordutik 60ko hamarkada hasiera bitartean, makien ekintzak urriak izan ziren eta atxiloketa, fusilamendu eta espetxeratzeak, aldiz, ugariak. Makien azken ekintza (anarkistek antolatua) 1962ko udan izan zen. Donostiako Aieteko Jauregira bidean Francoren kontra 25 kilo plastik prestatu zituzten. Baina Franco ez zen agertu. Eta lehergailuari pilak agortu zitzaizkion.

Hasieratik Euskadiko Alderdi Komunistaren ahultasunak baldintzatu zuena, gartzelak, fusilek eta erbesteak lurperatu zuten. Trantsizioko memoria selektiboaren galbahea pasa ez eta lurpean jarraitu zuen. Eta aurren, urteurrenen edo antzekoen aitzakiarik gabe, makia isiltasunetik atera da, oraindik bizirik dauden protagonista bezala ●

■ “Euskal Brigada”ko kide baten dokumentazioa.

Marcelo Usabiagak 85 urte ditu. 1933an sartu zen Alderdi Komunistan eta 1960an utzi zuen kartzela. Gerra Zibilean eta makian ibilia, hainbatetan atxilotu zuten, azkeneko aldiz Meliton Manzanasek berak. Irundarra, Hernanin bizi da gaur eta bertan egin digu urte luze horien lehen eskuko kronika gogorra.

“HONEKIN, BADA KIZUE, GUPIDARIK EZ”

Marcelo Usabiaga Jauregi Ordizian jaio eta Irunen hazi zen. Donostian egin zituen merkatal perito ikasketak, baina bere herriko mugimendu komunistaren eskutik sartu zen politikan 1933an. Gerra Zibila bitartean 3 aldiz izan zen atxilotua.

1936ko uztailaren 18az geroztik, batera eta bestera ibili zen. Gerra Zibila hasi eta berehala istripuz zauritua izan zen Irunen bertan. Osatu eta Bartzelonara joan zen eta handik Madrilgo frontera Euskal Brigadarekin. Euskal Herrira itzuli eta Bilbon jardun zuen. Santander, Gijon, Bartzelona berriro, Gironan... ibili zen 1939ko apirila arte. Valentzian atxilotu zuten hil horretan. Preso hilabete gutxi zeramala ihes egiten saiatu, baina harrapatu egin zuten. Gero epaiketa etorri zitzaion; Irungo sute eta fusilamenduak leporatzen zizkioten. Berak garai hartan zauritua zegoela esan, baina Alderdi Komunistako kide zela eta faxismoaren aurka borrokatu zuela onartu zuen. Heriotza zigorra ezarri, eta heriotzara kondenatuekin egon zen aldi batez. Azkenean 30 urteko kartzelara mugatu zuten kondena eta San Miguel de los Reyeseko (Valentzia) espetxera eraman zuten. Hiru urte eman zituen han.

1943ko udan Donostiara etorri zen preso gisa lanera. Ondarretako espetxetik Arroako zementu fabrika batera eraman

DANIBLANCO

zuten geroxeago. 1944ko irailean lortu zuen handik ihes egitea: trenez Zumaiaetik Donostiara, handik Iruna topoan eta Bidasoa oinez pasa ondoren Iparraldera iritsi zen. Iheslarientzat prestaturiko Hendaiako gune batera eraman zuten. Eta han hasi zen bere jarduna maki gisa:

“Esparza izeneko Irungo lagun bat topatu nuen han eta gerrillarien zuzendaritzara eraman ninduen zuzenean. ‘Espainiara joan beharra zego’ esan zidan. Eta

nik ‘Espainiara? Oraintxe etorri nauk handik-eta! Utziko didak gutxienez parrandaren bat egiten!’. Baina ez nuen aukerarik izan”.

Frantzian zeuden makiek itxaropen handiak zituzten muga pasa eta faxismoa garaituko zutela. Baina oker ziren. “Aliatuen garaipena, alemanak erretiratzen, Mundu Gerraren amaiera... morala goian zuten, eta oso ondo ulertzen dut makien jarrera. Nik esaten nien: ‘Kontuz gero, Espainiako egoera ez da hemengo; han jendea ez da hain erraz altxako’. Baina Espainiara joan behar bazen, ni prest”.

Dena den, Esparzak beste eskaintza bat egin zion. “Nik muga ederki ezagutzen nuen eta Victorio Vicuña (Julio Oria gerra izenez) lasartearen agindupean muga inguruan zegoen brigadara joateko esan zidan, muga pasatzen lagun nezan”. Helburua ahalik eta jende gehiena mugaz bestaldean jartzea zen eta brigadako giak trebatu behar zituen horretan Marcelok. 1944ko urrian hasi zen lan horretan: 6 lagun hartu eta muga zeharkatzen zuten Bidasoatik, Etxalar inguruan, gauzak nola zeuden ikusi eta bueltan Iparraldera joateko. “Bidai horietako batean, lainoaren erruz galdu egin ginen eta hara non agertzen den gizon bat bizkarrean aizkora bat hartuta. ‘Nola joan gaitezke mugara?’ galdetu nion nik, mantentzen nuen euskara apurrean, konfiantza har

zezan. Gurekin etortzeko agindu nion. Bi orduz ibili ondoren gurutzatu genuen muga. Oso urduri zegoen bera, baina ez zigun eskainitako dirurik onartu. Handik aurrera egun argiz pasatzen genuen muga lasai asko, motxilak eta metrailetak gainean genituela.”

Garai hartan gerrillariak Arango bailaratik sartu ziren. Baina porrota izan zen hura. Marcelok Vicuñaren taldea utzi eta Pauera jo zuen. Han egon zen urriaren bukaeran, bertako Bristol hotelean. “Hoteleko gela batean ikasi nuen plastic-a erabiltzen eta hor antolatu genuen hamaika gizoneko misioa. Nik Barroso komandanteari esaten nion: ‘Ez zaitetz engainatu, hura oso gaizki dago, ez paperik eraman, ez zaitetz inoretaz fida... ez da jende txarra, baina beldurra izugarria da, oraindik ere jendea fusilatzen ari dira’”.

Azaroaren 18an Marcelo Usabiaga Hendaiara joan zen. Beñat izenez ezagu-

azkenean Donostiako pisua ere topatuko zuten aurrerago.”

Donostian Usabiagak Pedro Barrosori esana bete zen. “Gaueko 10:00ak aldera iritsi ginen Donostiara; hartu behar gin-

□ “Paueko Bristol hoteleko gela batean ikasi nuen plastic lehegailua erabiltzen”

tuen pisura iritsi eta ezetz; Kanpanario kaleko beste pisu batera eta ezetz; Artzai Onaren plazara eta berriro ezetz. Bost gizon Donostiako kaleetan, pistola patrika batean eta eskuzko bonba bestean. Barroso horrela ezin genuela jarraitu eta erabaki bat hartu behar genuela esan zigun Easo plazako taberna batean ginela.”

rri zitzaizkigun. Sekulakoak egin eta esan zizkidan ezagutzen baininduen. Nik hirugarren pisuko leihotik jauzi egitea ere pentsatu nuen... ezin duzu imajinatu une horietan zer pasatzen zaizun burutik! 20:30etan etxea miatzen bukatu eta Manzanasek bere gizon bati bi taxi ekartzeko esan zion, gu guztiok atxilotuta eramateko. ‘Eta Lapeira?’ pentsatu nuen. Hura ederki ezagutzen nuen, akzio gizona zen eta ez zuen bere pistola geldirik edukiko. Bera azaldu eta denak tiroka hasiko zirela pentsatu nuen. Eta azaldu zen, baina ez zion pistola ateratzeko denborarik eman”.

Irungo komisaldegira eraman zituzten denak atxilotuta. “Oso gaizki pasa nuen. Jipoi pare bat eman, baina ez nuen ahorik ireki. Orduan, Manzanasek guardia pare bati deitu eta esan zien: ‘Honekin, badakizue, gupidarik ez’. Eskuak bizkarrera lotuta atera ninduten handik. Erabat izututa nengoen. Kolon pasealeku guztia zeharkatu

DANI BLANCO

■ “Aliatuen garaipena, alemanak erretiratzen... morala goian zuten, eta oso ondo ulertzen dut makien jarrera”.

tzen zuten mugalariarekin kontaktatzea zen bere eginbeharra. Itsasoz pasa behar zuten muga, Hendaiatik Hondarribira. “Gau horretan bertan itsasoratu ginen bost gizon: Barroso, Gandia, Regino Gonzalez, Lapeira eta ni. Hurrengo egunean beste seiak pasa behar zuten.. Fraideen hondartzan lurreratu eta mendian gora abiatu ginen faroko errepidearen bila. Bidean, gutako bati metrailetako kargadore erori zitzaion eta zoritxarrez soldadu batek topatu zuen. Sten markakoa zen, ingelesek Frantziako gerrillariei paratxutatzeko erabaki nuen. Baina erabakita-ko tokira iristear ginela, hara non topatzen dudan Komandantzia Militar bat. Nik ez nekien hor zegoenik, aspaldi utzi bainuen herria. Ez ninduten hil behar”.

Barroso, Lapeira eta Gandia Bilbora joan eta besteak Donostian geratu ziren, Regino Gonzalezen osabaren San Martin kaleko etxean. Baina polizia pisua bilatu zuen. “Arratsaldeko 16:00etan Lapeira azaldu zen etxean, Bilbotik instrukzioak

□ “20:00etan atea berriro jo zuten, Meliton Manzanaski zen. Gainera etorri zitzaizkigun”

ekartzera. Bilbon gauzak ere gaizki zeudela esan zigun eta asmoa Santanderra joatea zela. Enkargu batzuk egin eta bederatzietan bueltatzeko geratu zen. 20:00etan atea jo zuten berriro. Ireki eta Meliton Manzanaski bera zen. Gainera eto-

tu eta Frantziako ibilbidea aldera hartuta Plaiaundi ingurura gindoazen. ‘Hauek hemen bertan akabatuko naute’ pentsatu nuen eta nola ihes egin pentsatzen hasi nintzen. Ingurua ezagutzen nuen eta toki ilun batean bati ostiko bat jo eta korrika alde egitea erabaki nuen. Baina erabakita-ko tokira iristear ginela, hara non topatzen dudan Komandantzia Militar bat. Nik ez nekien hor zegoenik, aspaldi utzi bainuen herria. Ez ninduten hil behar”.

Gero epaiketa etorri zen, sententzia eta kartzelaldi luzea Burgosen. 1960an atera zen espetxetik Marcelo Usabiaga. Bere kartzelaldi guztiak batuta, orotara 20 urte baino gehiago pasa zituen giltzapean. Gerra Zibilean zein makiekin bizia beste hainbestetan salbatu zuela ere esan daiteke. Baina faxismoak arreba bat, anaia bat eta hainbat lagun eraman zituzten ●

P A T T Y M I L L E R

EEBBetako Boise hiriko taupada da Patty Miller, bertako Euskal Museoa zuzentzeaz gain, zenbait euskal kultur ekintza bultzatzen ditu, ikastola adibidez. Jatorri euskalduneko emakume honek euskaraz ondo ulertzen du eta gaztelaraz ondo hitz egiten du.

“EUSKALDUNEK ARRAKASTA ASKO IZAN DUTE ESTATU BATUETAN”

■ Boiseko Euskal Museoa EEBBetako bakarra da eta jende asko joaten da bertara; duela 2 urte 17.000 lagun joan ziren.

Euskal Museoarene errealitateaz eta aurrera begirako proiektuez mintzatu gara Patty Miller-ekin, Boiseko beste hainbat kontu baztertu gabe eta horrek euskaldun amerikarrari buruz gehiago jakiteko aukera eskaini digu.

■ **Zenbat urte ditu Boiseko Euskal Museoa?**

Egoitza hau 1989 bukaeran erosi, konpondu eta 1993an inauguratu zen. EEBBetako bakarra da. 17.000 pertsona etorri ziren duela bi urte eta iaz gehiago, jaialdia izan genuelako udan eta euskal kalea konpontzen bukatu genuelako.

■ **Zer dirurekin ateratzen duzue aurre-ra museoa?**

Bazkideak ditugu, donazio asko jaso-

tzen ditugu, museoa alokatzen dugu ospakizunetarako, bekak ere badaude (Idahoko estatukoak, hirikoak, erakunde pribatuena). Eusko Jaurlaritzak duela urte asko laguntzen digu.

■ **Zenbat lagunek egiten duzue lan museoa?**

Nik egun osoz egiten dut lan. Bada beste lagun bat asteen 30 orduz lan egiten duena eta gero bolondresak daude, guztira 25 bat pertsona. Batzuek hilean ordu batzuk. Beste batzuek lan berezietan laguntzen dute.

■ **Zer erakusten duzue museo honetan?**

Tour bat egiten dut etortzen direnekin: euskaldunak nondik eta zergatik etorri ziren azaltzen diet. Idahon eta hegoal-

dean zerbait badakite euskaldunak, baina beste estatu batera joaten bazara ez dakite ezer ez. Entzun badute zerbait egunkarietakoa da, askotan terrorismoaz bazarrik. Euskal politikaz gehiago informatu nahi dugu. Jendeak jakin nahi du zer diren euskaldunak, zergatik diren bereziak, hizkuntzaz ere jakin nahi dute, zergatik etorri ziren hona...

■ **Nola dago zatituta museoa?**

Hasieran geografiaz hitz egiten dugu pixka bat, hona etortzen den jende askok ez dakielako non dagoen Euskadi. Euskaldunak nondik etorri ziren azaltzen da. Amerikako aurkikundean izan zuten partaidetza ere agertzen da. Jendeak ez daki ezagutzen dituen abizen asko euskaldunak direla: Iturbi pianojole ospetsuarena,

San Ignazio, kiroletan Indurain, Olazabal... Denek, Euskal Herrian ere bai, uste dute hona etorri ziren guztiak artzainak izan zirela. Ez da horrela. Beste zati batean artzainen bizimodua azaltzen diegu: urteko lanen egutegia, bakardadea, zuhaitzetan idazten zituztenak...

■ **Musika eta dantzaren berri ematen duzuela ere ikusten dut.**

Horri esker jarraitu da asko euskal kulturarekin Idahon eta EEBBetan: dantza taldeekin, haurrei erakutsiz. Historiaz zerbait ikastea garrantzitsua da, baina elkartuta egotea eta komunitateko besteak ezagutzea ere bai. 1960an Oinkari dantza taldea sortu zen hemen eta 25. urtemugan, 1985ean, Euskal Herrian egon zen. Ni taldeko lehendakaria nintzen joan ginenean. Urte eta erdiz dirua lortzen aritu ginen. Ia hilabete pasa genuen eta aktuazio ugari eman genituen. Eusko Jaurlaritzak eta Euskal Dantzarien Biltsarrak lagundu gintuzten.

■ **Zer gehiago erakusten duzue?**

Elizaren historiak ere garrantzia du EEBBetako mendebaldeko euskaldunenengan. Edozein festa egiten denean meza izaten da eta San Franciscon apaiz euskaldun bat bada edozein tokitara joaten dena deituz gero.

■ **Museoaren txoko batean euskal produktuen denda ere baduzue.**

Gauza batzuk Boisean egindakoak dira eta beste batzuk zuzenean Euskadiko fabriketatik bidaltzen dizkigute, adibidez Tolosako Elozegi txapelak eta Irungo egur lanak... Probintzia guztietako enpresek egiten dugu lan.

■ **Erakusketak ere antolatzeko al dituzue?**

Museoaren alde batean jartzen ditugu. Bilboko Euskal Museoako zuzendaria, Amaia Basterretxea, izan zen duela gutxi, eta Eulalia Abaituak mende hasieran ateratako argazki liburu batzuk ekarri zizkidan. Argazkiak enkoadratzeko beka bat jaso genuen eta hilabete batzuetarako utzi digute erakusketa hau.

■ **Zein proiektu duzue aurrera begira?**

Ez dugu leku handirik egoitza hone-tan, eta argazki artxiboa zabaldu nahi dugu EEBBetako iparmendebaldera, Ida-

hotik kanpora atera ere. Bi urtetan dena hobetu nahi dugu, dena euskaraz eta ingelesez jarri nahi genuke. Eta etorri ziren emakumeen historiaz ere zerbait jarri nahi genuke. Museoeko talde bat ari da orain 70eko hamarkadatik orain arte euskaldunekin egin ditugun grabaketa batzuen laburpenak egiten. Begoña

□ **“EEBBetako jende askok ez daki ezer euskaldunetz, zerbait entzun badute egunkarietakoa da, sarri terrorismoaz soilik”**

Petxarroman lasartearrak ia 100 elkarrizketa egin zituen emakume emigranteekin hemen izan zenean. Gustatuko litzaidake egunen batean liburu bat egitea emakume horien biografia eta argazkiekin.

■ **Museoaz gain euskal kultura alor desberdinetan bultzatzen duzu, ikastolan adibidez. Bere historia azal ezazu.**

Museotik sortu zen, baina orain gurasoak dira ikastolaren arduradunak, beraiek atera dute aurrera. Duela bost urte hasi ziren hitz egiten eta duela hiru sortu zen Boiseko ikastola. Jaurlaritzak lagundu zigun andereño batekin; Itziar Apaolaza izan zen lehena. 12-15 haurrekin hasi ziren eta 22 daude orain. Horietako familia batek bakarrik hitz egiten du euskaraz etxean, beste kasuetan gurasoetako batek edo aiton-amonetako batek bakarrik hitz egin dezake euskaraz. Beste kasu batean bi gurasoak amerikarrak dira, baina eskola elebidun batean hezi nahi dituzte eta besterik ez dago.

■ **Zenbat irakasle dira?**

Otsailean etorri zen andereñoa, Irurak Izarne Garmendia, eta zuzendaria,

□ **“Euskal egoitzak kale batean bilduta daude Boise: Gernika jatetxea, frontoia, museoa, euskal etxea, beste taberna bat...”**

Elena Markuarkiaga, Nevadan jaioa eta gurasoak bizkaitarrak dituena. Laguntzaile bat ere badute, aiton-amonak euskaldunak dituena.

■ **Handitu eta ikasle helduagoekin jarraitzea al da helburua?**

Zailagoa da hori. EEBBetako hezkuntza arauak ez dira hain zorrotzak 3-5 urteko haurrekin, baina bost urte dituztenean eskola publikoan edo katolikoan

edo beste batean hasi behar dute derrigorrez. Iaz ikastola bukatu eta haurtzaindegian hasi zirenak arratsaldeetan ikastolara joaten dira, baina datorren urtean ezingo dute, egun osoan eskolan egongo direlako. Gutxienez euskararen oinarri bat ematen die ikastolak. Esaten dutenez, hizkuntza bat haurtzaroko adin hauetan

ikasten bada errazagoa da. Jarraitu ahal izatea espero dugu.

■ **Azal ezazu euskal kale peatonalarena.**

Aspaldiko asmoa zen eta lortu dugu: eus-

kal egoitzak kale batean bilduta daude Boise: Gernika jatetxea, frontoia, museoa, euskal etxea, beste taberna bat, euskaldun baten negozioa. Beste jatetxe bat eta euskal produktuen denda jarri behar dute. Euskal etxeak dantza ikastaroak antolatzen ditu, arrakasta handia du. Bi euskal jatetxe ere badira, Oñati (jabeak Boise izeneko beste jatetxe bat du Oñatin) eta Epi's, eta arrakasta dute.

■ **Nola egin duzue abizenena?**

Deialdi bat egin genuen gutunez eta egunkariz. 25 dolarren truke edonork bere euskal abizena kaleko lauza batean jar zezakeela esanez. Diru gehiago jaso zen eta lau euskal kanta eta sei probintzietako armarrak ere jarri ditugu. Euskaldun ez ziren askok ere lagundu zuten honekin bukatzeko. Museoan horrelako asko dira bazkide. Boiseko eta Idahoko 470 euskal abizen jaso ditugu.

■ **Zein da euskaldunen irudia EEBBn?**

Euskaldunek arrakasta handia izan dute EEBBn. Hasieran gauza gogorretan egin zuten lan: meategietan, zuhaitzak moztzen, artzantzan... Baina ingelesarekin erraztasuna lortutakoan beste langintza batzuetara aldatu ziren. Boisean adibidez eskola zuzendari, sendagile eta legegizon euskaldunak badaude. Gura-

soentzat garrantzitsua zen hezkuntza izatea eta bizimodua hobetzea. Idahon Mexikotik eta Txinatik etorritako asko daude. Hauek diskriminazio handiagoko jasan dute beharbada, azal kolorearengatik. Euskaldunek ingelesa ikasitakoan ez zuten desberdintasun handirik, ile kolore beltzagoko agian, eta errazago izan dute arrakasta lortzeko ●

◆ **JOXEMI SAIZAR**

Inguratzen gaituen ia guztia da polimeroa. Edonolako materialak sortzea ahalbidetzen du makromolekula sintetiko honek. Behar bakoitzaren arabera eraldatu eta milaka material sor daitezke, esaterako oso ezaguna den PVCa. Baina baita haur oihaletan ere.

DENOK GARA POLIMERO

■ Gure inguruko ia guztia da polimeroa, haur oihaletan ere erabiltzen da.

Polimero: Unitate baten errepikapenaz osatutako makromolekula natural edo sintetikoa. Horrela irakurrita badirudi laborategi batean asmatutako material sintetiko berri batetaz bakarrik ari garela, baina, egia esan, hein handi batean inguratzen gaituen ia guztia polimeroa da, eta orain arte imajinatzen genituenak baino erabilpen askoz zabalagoak ditu, haur oihaletan hasi eta lehorre garaiei aurre egiteraino. Euskal Herriko Unibertsitatea horretan ari da gaur egun, polimeroen garrantzia eta erabilpen posibleak ikeritzen alegia, eta bertako zientzi fakultateko kimika-fisika saila hainbat enprekin elkarlanean dihardu gero erabilpen horiek komertzializatzeko.

Issa A. Katime katedraduna, material berrien taldeko buru bezala, ikerketa honen arduraduna dugu, eta hasieratik material ezezagun honen garrantziaz jabetzen gaitu: "Guk polimero bereziak

sortzean egiten dugun gauza bakarra naturari imitatzea da, polimeroak edonon ditugulako, zuhaitzetako zelulosan hasi, giza gorputza osatzen duten proteina eta bakterietan jarraitu eta gorputz hori estaltzeko erabiltzen ditugun janztietan bukatzeko".

Gure inguruan dugun ia guztia -metala eta zeramika bezalako materialak izan ezik- polimeroa da, bai, baina zerk bereizten du material hau beste batzuetatik eta zein da bere erabilpen praktikoa? Katedradun honek azaltzen digunez, molekula txikien batuketaz ezaugarri berezi batzuk dituzten makromolekula handiak bihurtu ahal izateak edonolako materialak sortzea ahalbidetzen du, plastiko ezberdinak bezalakoak. Hauek (polietilenoa, PVCa...), esaterako, polimero hutsei gehigarri batzuk bota ostean lortzen dira, funtzio zehatz batzuk bete ditzaten; izan ere, behar bakoitzaren arabera polimeroak eraldatu eta milaka fun-

tzio izan ditzaketen milaka material ezberdin sor daitezke, substantzia hau edozein industriarentzat ezinbestekoa bihurtuz.

HAMAICA BEHARREN MESEDETAN.

Adibide argi batekin hasa, Issa A. Katime-ren taldeak ekoizti dituen materialen artean ura kopuru oso handitan bil dezaketen hidrogelak ditugu (kontaktu lenteen materiala), hots, izen arrotza duen baina ume txikien oihaletan adibidez mirariak egiten dituen polimeroa. Puzgarrien moduan funtzionatzen du, gelatinaren itxura du eta material honek (uretan urtezina, malgua eta biguna) gramo bakoitzeko bi litro eta erdi likido bil dezake; eta haur oihaletarako balio badu pentsatzekoa da zer nolako balioa izan lezakeen lehorre jasan behar izaten dituen nekazariaren eskuetan, are gehiago materialaren gramo horretan uraz gain lurra behar dituen abonuak ere bärnera daitezkeenean, lur bakoitzaren arabera pixkanaka isurtzen joango diren ongariak alegia.

■ Ur kutsatuetan ere erabilgarria da.

■ Laborategian sortutakoa da.

Azken ezaugarri honengatik, besteak beste, polimeroei "plastiko inteligenteak" deitu izan zaie, eta hein batean ez da gehiegi esatea. EHUn ikertzen ari diren beste erabilpenetako bat polimeroetan botikak sartzearena da, frogatu duten bezala jadanik barruan eta lege fisiko batzuen ondorioz botika hori pixkanaka-pixkanaka eta bakoitzaren beharraren arabera isurtzen delako, giza gorputzean duen eragina leunagoa baina jarraikorra-goa bihurtzen delarik. Bukatu da sukar baten aurrean aspirina bat hartu eta handik ordu batzuetara beste bat hartu behar izatea; hemendik aurrera botikaren eragina egunetakoa edo astetakoa izango da, hots, pilula bat hartu eta arazoa ahaztu.

Aurrera eramaten ari diren beste ikerketa bide batek ingurugiroarekin du zerikusia. Honetan, gure ibaietan zoritxarrez hain arruntak diren kontrolatu gabeko isurketen aurrean eta hirietara iristen den

■ Lur idorrek erraz ureztatzen gai.

ura edangarri bihurtzeko aipagarria da depuradorenk betetzen duten lana, baina hauen funtzionamenduan ezinbestekoa da ura garbitu aurretik likidoari bere partikula solido guztiak kentzea, hau da, likidoa eta solidoa bereiztea, ondoren geratzen den likidoa tratatzeko. Gaur egun, flokulante izeneko substantzia polimeroak horixe egiteko gai dira, industriguneetatik datorren urari honen tanta batzuk botatzea edonolako metalak (kobrea, beruna, magnesioa...) bildu eta harrapatzeko nahikoa delako.

POLIMEROEN IRAGANA, ORAINA ETA GEROA.

Esan dugun bezala, polimero naturalak edonon ditugu eta betidanik izan ditugu (antzinako egiptiarrek jadanik beren ezaugarrietako batzuk ezagutzen zituzten), baina polimero kontzeptua ez zen zientzian 1939 arte erabiltzen hasi, eta gaur egun ari da ikerketan eta industrian benetako garrantzia hartzen, gero eta gehiago gainera. Izan ere, material hauen erabilpen posibleek bukaezinak dirudite, eta laster atzamar eta esku artifizialak egiteko ere balioko dutela azaldu digute: material zehatzaren osaketaren arabera, deskarga elektriko txikiak eginez gero material hori txikitu edo handitzeko gai izan daiteke, hots, eskuekin edo atzamarrekin egiten dugun bezala posizio bat edo beste bat

■ Botikak sartzea aztertzen ari dira.

hartzeko gai. Harrigarria ematen du baina Issa A. Katimek argitu digunez laster egia izan daiteke.

Etokizun horretara heldu aurretik, dena den, gaur egun ere lan erraldoia egin beharra dago, ikerketa bideak oso ugariak direlako eta kontuan hartu behar delako denak ez duela denerako balio; erabilpen zehatz bakoitzerako polimeroa

Polimeroen erabilera kontaezinak dira, laster atzamar eta esku artifizialak egiteko ere balioko duela diote adituek

era zehatz batera edo bestera tratatu edo eraldatu behar da. Zientzien Fakultateko material berrien taldean horretan ari dira, eta beren lanean Euskal Herriko eta kanpoko enpresen laguntza dute, hala nola, Miñako Parke Teknologikoko Leia, Beca Graphics inprimaketa materialen ekoizlea edota Acideka S.A. koagulatzaileen ekoizlea.

Enpresa hauetako ikerle batzuk bertako ikasleak izandakoak dira, EHUKo fakultate honetako lan egiteko modua ezagutzen dute eta noizbehinka lanean sortzen zaizkien arazo zehatzetan konponbide eta laguntza bila ikasle garaian praktikak egin izan dituzten laborategietara itzultzen dira, hiru katedradunek eta zortzi bekadunek osatzen duten talde honengana alegia: "Pozik gaude elkarlan hau dela-eta, besteak beste gure lana unibertsitatean klaseak ematetik haratago doala eta gizarteari zerbitzua ematen diogula ikusten dugulako", bukau du Katime jaunak ●

◆ IOSU ETXANIZ

■ PVC materiala polimeroarekin egiten da.

Unax Ugalde

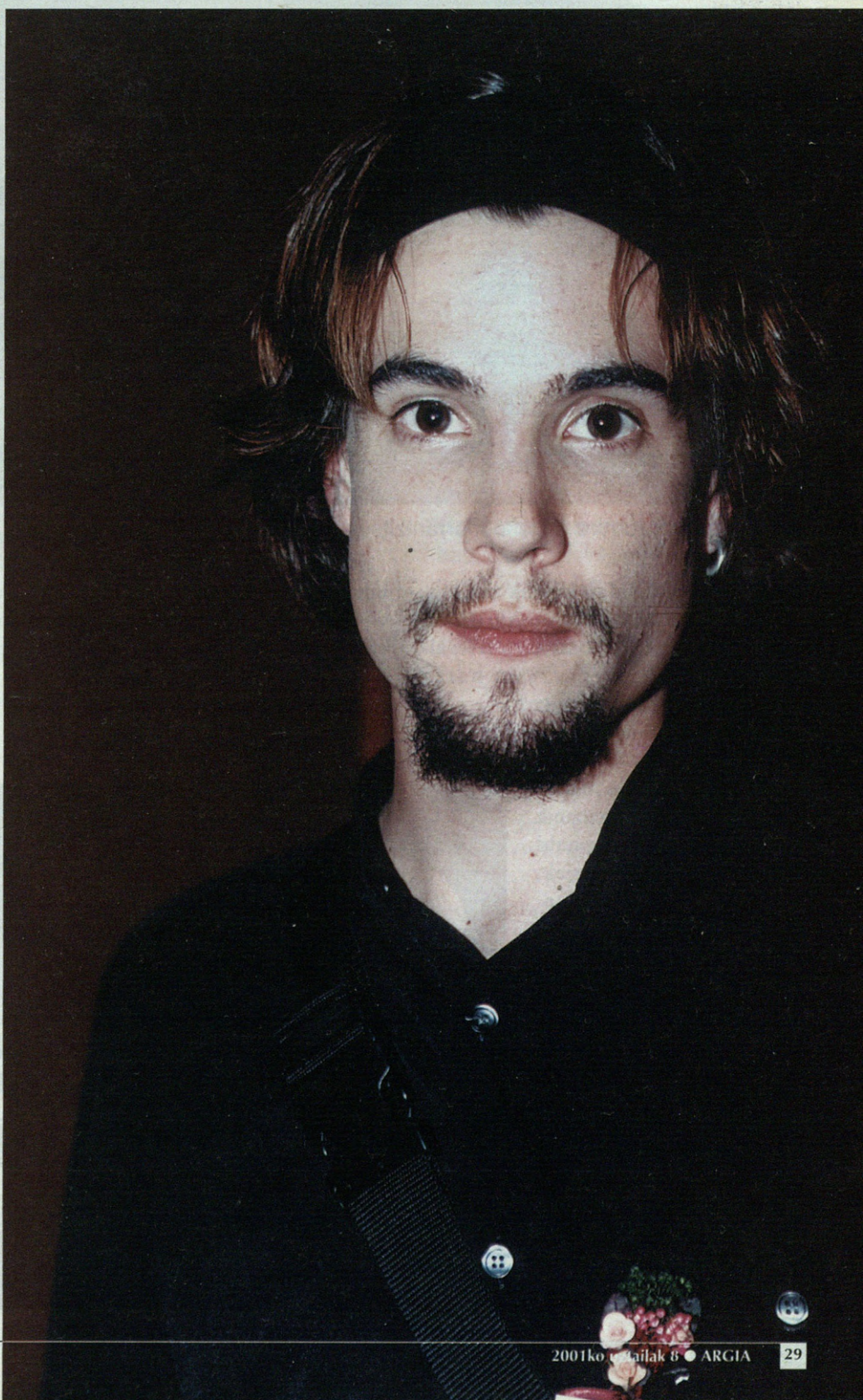
“Arriskatzea gustatzen zait, lana erronka gisa hartzea”

P E R F I L A

Agian modaren atzetik ez doalako, bihurtu du moda bere izakera. Lotsatietan bakarrenetakoa da, lotsatzeaz lotsarik ez duena. Pertsonaien barruan sartu baino, pertsonaia sortu egiten du sarri. Bere bizitzako gidoia oso ongi aztertu du: sekuentzia eta ekintza denek badute esanahiren bat, Ume aurpegi horren atzean, hiru urtetan heltzeko adina esperientzia pilatu du: zinemako pantailan sartu da, Madrilgo kale bizitzak inguratu du, telebista guztiak ezagutu ditu...

Clio bat da Unax: gaztea, baina sobera prestatua.

Testuak: Estitxu Eizagirre /
Ixiar Eizagirre
Argazkiak: Mikel Martinez

■ "Ziurtasunez aurrera egiteko, garrantzitsua da atzera begiratu eta egindako lanaz harro egon ahal izatea."

Hiru urtetan kaletik zinemarako jauzia eman duzu, Madrilen bizi zara telesailak eginez... Nola hartu zenuen aktore izateko bidea?

Ez zitzaidan inoiz burutik pasa ere egin aktore izatea, lehenago ez nuen mundu horrekin inolako harremanik izan. Betidanik ikasi nahi izan nituen Itsas Zientziak, Palma de Gran Canarián. Gurasoek ere jada dirua aurreztua zuten. Baina UBI bukatu eta nire bi lagun onenak etorri zitzaizkidan esanez ea zergatik ez nintzen beraiekin joango Londresera arte dramatikoak egitera. Ideia ona iruditu zitzaidan, Londresera joatea ez, baina bai arte dramatikoak ikastea. Ni Basaurira joan nintzen eta haiek Londresera.

■ **Nolakoak izan ziren Basauriko Antzerki Esko-**

lako urteak?

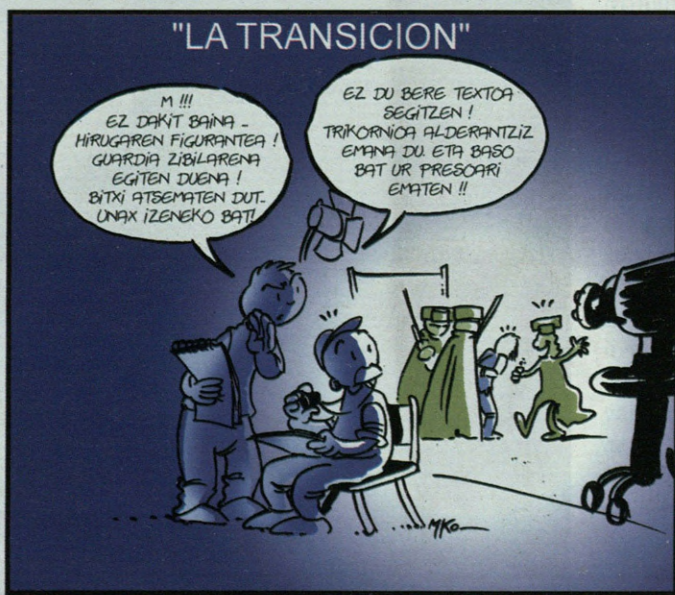
Gurasoek nire erabakia beldurrarekin eta sorpresa handiz hartu zuten. Baina ikusi zuten ilusio handiz ekin niola ikas-turteari eta lehen aldiz ikasgai denak

aprobatzen nituela, eta hori, ezusteko pozgarri bat izan zen gurasoentzako.

Ikaskideekin ongi pasatzen nuen gelan, baina a zer bidaia egin behar nuen etxetik klasera iristeko! Gasteizen autobusa hartzen nuen Bilbora joateko. Bilbon Deustuko zubia zeharkatu eta bi tren hartu behar nituen Basauriraino, eta behin Basaurira iritsita oinez igotzen nintzen eskolara. Itzuleran, berdin. Egunero egiten nuen buelta hori. Goizeko 7etan ateratzen nintzen etxetik, eta arratsaldeko 5etan iristen nintzen.

■ **Lotsatia omen zara. Nola gainditzen duzu lotsa jende aurrean antzezteko?**

Aktore lana showman lanarekin nahasten da. Badago jendea oso showmana, irekia dena, eta horretarako balio duena. Ni ez. Antzezteko garaian lotsak kanporatzen ditut, baina antzezlanak buka-

tzean ni izatera itzultzen naiz eta pertsona gisa dudana lotsa ez dit inork kenduko, gustatu egiten baitzait. Ezagutzen nauen jendeak badaki nolakoa naizen eta ez dut jende aurrean festaren errege izan beharrik, eta kito.

■ Nola uztartzen dira gidoia eta inprobisazioa?

Beti gidoi batek egon behar du. Gidoia da ideiarene bizkarrezurra. Baina gero inprobisazioarekin sortzen joan behar da, gidoiak kanpo gauza berriak ateratzen. Inoiz ezin da esan "hau egin behar da eta hau bakarrik egingo dugu". Inprobisazioa beharrezkoa da, gu finean artistak gare-lako eta artistek sortu egin behar dutelako.

■ Non bukatzen da gidoi-lariaren lana eta non hasten da aktorearena?

Filmetan gidoi-lariaren lana bukatzen da zuzendariak gidoiak eskutan hartzen duen unean. Gauza bat baita istorio bat idaztea eta bestea fotogrametan kontatzea. Bestalde, garrantzitsua da gidoiako pertsonaiak aktoreari transmititzen diona. Inoiz ez dira egongo bi aktore paper bera berdin egingo dutenak. Bakoitzak inteligentzia puntu bat dauka, edo beste gaitasun eta truku batzuk ditu... Hori da artista egiten gaituen ezberdintasuna, bestela ez legoke

sorkuntzarik.

■ Zure bertuteetako bat naturaltasuna da. Nola lortzen duzu?

Erlaxazioa da trukua. Antzezteko momentua iristen denerako zure buruari galdera denak egin badizkiozu, eta egingo duzunaz oso konbentziturata bazaude, asko pentsatu baduzu, inprobisazioa eta papera bakarrik ateratzen da. Kamara aurrean lasai egoteko, zure eszena bi esaldikoa bada ere, ongi jakin behar duzu non zauden, nondik zatozen eta nolakoa den zure pertsonaia, momentu horretan zer eragin dituen...

Momentua ondo prestatzea da erlaxatuta egoteko kakoa. Beste gauza bat etortzen bazaizu burura, eta une horretan duda bat sortzen bazaizu, antzezpenean nabaritzen da duda hori. Gure lanean konfiantza izan

behar dugu, eta horretarako kamara aurrean jarri aurretik prestatu egin behar dugu gure burua.

■ Nola prestatzen duzue antzeppen momentua?

Zineman egin ditudan pertsonaiak prestatzeko nire buruari galderak egiten nizkion: zer pentsatzen du pertsonaiak orain? Zergatik egiten du hau? Zenbat eragin ditu une honetan, esaldi hau esaterakoan? Zer pentsatuko du honetaz? "Mi

"Aktore ez naizenean dudana lotsa ez dit inork kenduko, gustatu egiten baitzait"

BERE HITZETAN

▼
"Telebista eskola handi bat da. Praktikak egiten ditugu bertan, bost milioi pertsona begira egoten badira ere."

www.tugueb.com

▼
"'Báilame el agua' filmea putaz eta yonkiz betea dago, baina fikzioak ez du sekula errealtatea gaindituko. Madrillgo kaleetan grabatu genuen filma, eta ingurukoa askoz ere larriagoa zen grabatzen ari ginena baino. Batzutan kamara okertzeko gogoia ematen zigun."

www.diariodenavarra.com

▼
"Zineman pertsonaia jaio eta hil egiten da. Telebistan, ordea, egunero doa pertsonaia hazten, baina ez dakizu norantz."

▼
"Badakit lasterketa luze bat dela hau, eta ez dut esprintean aritu nahi, 10 urte barru ere honetan aritu nahi baitut. Beharrezkoa da zure aurpegiak jendeari arnasa hartzen uztea."

www.tugueb.com

▼
"Hilabetetan hain lan intentsoa egin eta gero, ahalegin hori guztia filmeko ordu eta erdira laburtuta ikustean, egun eta une denak gogoratzen saiatzen zara, eta ez zara iristen filma ikustera."

www.diariodenavarra.com

▼
"Jende askok aktorea eta pertsona nahastu egiten ditu."

www.tugueb.com

▼
"'Mi dulce' antzeztuagatik, gozoa baino gaziagoa naiz".

www.tugueb.com

- **Jaio:** Gasteizen, 1978an.
- **Bizi:** 1999az geroztik Madrilan.
- **Ikasketak:** Basauriko Antzerki Eskolan ikasi zuen.
- **Aktore lanak:** Tránsito antzerki taldearekin *"Cuentos de un bufón"* antzezlanean paper nagusia egin zuen. Ondoren, **telebistako telesail**etara egin zuen jauzi: *"La transición"* (TVE 98) erreportajea lehenik, *"Entre dos fuegos"* (ETB 99) ondoren, *"A las once en casa"* (TVE 98/99), *"Condenadas a entenderse"* (A3 99) eta *"El grupo"* (T5 2000). **Zineman** ere film labur bat, *"Jardines deshabitados"* eta hiru luze egin ditu: *"Báilame el agua"*, *"Las bellas durmientes"* eta *"Mi dulce"*.
- **Euskadi Irratiko** *"Maritxu Berritsu"* saioko esatari izan zen 1990-1992 urte artean.
- **Sariak:** Gaztea saria (2000) aktore onenari. Euskal Aktoreen Batasunak telebista eta zineman nominatua (2000). Espainako Aktoreen Elkarteak "aktore errebelazioa" sarirako nominatua "El grupo" telesailko lanagatik (2000).
- **Zaletasunak:** Euskal dantzetan aritu zen Laguntza taldean. *Kendo* arte martziala egiten du eta poesia, ipuin eta nobela laburrak idazten ditu.

BIZITZAREN PASARTEA

"Mi dulce" filmeko pertsonaia aldatu egin nuen. Gidoian zegoen Oscar ez da filmean dagoena. Paper-banaketa osoa zegoen egina, baina zuzendariak ez zuen Oscar izango zena aurkitzen eta bi aste besterik ez ziren falta errodajea hasteko. Filmean jantziak eramaten zituenak eman zion zuzendariari nire berri. Bartzelonara joan nintzen begaz, gidoia hartu eta hurrengo eguneko goizeko 10etan egin nuen casting froga. Frogarekin gustura geratu ginen, baina gidoiko pertsonaia gaizki zegoela esan nion, ez zegoela ongi definitua. Pertsonaia tonto agertzen zen eta tonto bukatzen zuen. Ez zeukan garapenik. Handik 2 egunetara gidoilariarekin garagardo batzuk hartzera joan nintzen eta asko hitz egin ondoren ikusi zuen nire aldaketa zentzuduna zela. Gidoi osoa errespetatu nuen, ez nuen esaldi bat bera ere aldatu. Baina esaten ez dena, parentesi artean agertzen dena aldatu zen, eta filmeko pertsonaiak ez du zerikusirik gidoikoarekin.

dulce" filma grabatzerakoan, egun batzuetan sekuentzia bakarra grabatu behar nuen, eta agian bi esaldi baino ez nituen. Baina 15 galdera eramaten nituen idatzita. Zuzendariak egunero esaten zidan "aber, Unax, etorri hona. Zer galdera dituzu gaur?". Burua leher zorian jaritzen nion galdezka.

■ Zer moduzko esperientzia izan da Madrilen bizitzea?

"A las once en casa" telesailean lan egiteko joan nintzen Madril, eta garai hartan ez nuen inor ezagutzen Madrilen. Lehen egunetan pentsioetan egon nintzen bizitzen, eta gero bizileku bila hasi nintzen. Lehenengo pisuan hiru atzerritarrekin jarri nintzen. Amerikarra, ingelesa eta albaniarra ziren pisukideak. 15 egun iraun nituen beraiekin, oso gogorra izan baitzen. Justu Kuwaiteko bigarren bonbardaketa izan zen orduan eta amerikarra eta ingelesa telebista aurrean egoten ziren, elkarri eskua emanda bonbardaketa ikusten. "Hor egon behar zuten espainiarrek!" buila egiten zuten. Neska albaniarra ere oso arraroa zen, eta azkenean alde egin nuen pisu horretatik.

Bakarrrik jarri nintzen bizitzen "Desengaño" kalean, Mano Negraren kantuak aipatzen duen kale horretan. Pisua egunez ikusi nuen, txikia zen eta ez

zegoen oso ongi jarria, baina hiri erdi erdian zegoen eta ez zen besteak bezain garestia. Hartu egin nuen, baina itzuli nintzenerako gaututa zegoen, eta orduan konturatu nintzen zergatik zen hain merkea. Madrilgo bizimodurik txarrena han elkartzen da.

Madrilen jende asko ezagutu dut, aktoreak ere bai, eta asko irakatsi didate.

Eta bakarrik bizitzen ikasi dut. Etxera itzuli eta sukaldean aritzen, etxea txukuntzen... horrek erakutsi dit gehiena.

■ Aktoreak elkarrekin ibiltzen al zarete? Zer zarete, sekta moduko bat?

Badirudi badagoela tradizio hori, aktoreak aktoreekin ibiltzen direla... Bai, hori Madrilen ikusten da. Ni ez naiz asko ateratzen gremiokoekin. Aktoreak ere lagunak ditut, baina denbora librean nire lagunekin ateratzen naiz.

■ "La transición" erreportajearen paper berezia tokatu zitzaizun...

Sketch batean guardia zibilarena egin nuen. Baina ia ez zitzaidan ikusten, figurante lana egin nuen. Gainera lehen etarraren fusilamendua antzezten genuen. Triakornioa jantzi orduko a zer malaostia!

■ Telebista denak ezagutu dituzu. Zer alde dago batetik bestera?

Ezberdintasun nagusia autonomiko eta estatu mailakoen artean dago, eta alde

"Antzezpen
unea ondo
prestatzea da
erlaxatuta
egoteko kakoa"

nabarmenena dirua da. Estatu mailakoe-tan denbora gehiago daukazu prestatu eta grabatzeko. Kapitulu bat bederatzi egu-netan grabatzen dugu, ez hirutan, eta hori luxu bat da. ETB2ko "Entre dos fuegos" telesaila egiteko, berriz, 66 kapitulu uda bakarrean grabatu genituen. Eromena izan zen. Hori da lan ezberdintasun han-diena. Diruarekin lotuta dago dena: makillajea askoz gehiago zaintzen da... Eta hori guztia telebistako emaitzetan ikusi egiten da.

■ **Telesailatarako eskaintza batzuei uko egin omen diezu. Zeren arabera aukeratzen dituzu lanak? Zer da gidoi batean bilatzen duzuna?**

Gidoia zentzuduna izatea. Pertso-naiak gutxieneko bat eman behar du, nik errealitate bihur dezadan. Umorea egite-ko, edo errealitatetik at dagoen zerbait antzetzeko ez du horrek axola, baina tele-sail bat egiten ari bazara, eta bertan egun-go institutu bat edo errealitate bat islatu behar bada, eta zuk gidoia irakurri eta ikusten baduzu ez dela horrela, eta per-sonaiak txorakeria asko egiten baditu... Antzetztea eta nire papera sinestea

B E R T S O A

Doinua: Agur sagar beltzaran

**"Aldatu ez, moldatu",
hobe, nereko
adin txungoa ez dek
beti edukiko
hire aurpegiz inor
ez huke nahi ito
lotsatzeaz lotsatzen
ez ba haiz, mutiko
hi ez haiz Desengaño
kalean biziko**

Jexux Mari Irazu

batzuetan benetan zaila egiten zait. Hasieran ezin nien uko egin eskaintza batzuei, baina aukera zabalagoa badut, uko egiten diet. Gainera ziurtasunez aurrera egiteko, garrantzitsua da atzera begiratu eta egindako lanaz harro egon

ahal izatea.

Lan batean bilatzen dudan beste gauza bat aldioro zerbait berria ikastea da. Eta lan zaila erronka bezala hartzea. 22 urterekin errazak zaizkizun paperak bakarrik egiten badituzu, eta ez baduzu bizitza konplikatzen, noiz konplikatuko duzu? Hau da gure eskola. Beti egon behar du gaizki egiteko arriskuak, horrela gehiago ikasten baita.

■ **Nola ikusten dituzue zuen filmak?**

Estreinoa baino lehenago ikusten dugu filma. Beldurrarekin joaten zara estreinaldira, nahiz eta badakizun zer dagoen egina. Estreinaldia prentsa da batik bat. Prentsak zer esango ote duen kezkatuta joaten gara, gizartean aurkezte-ko lehen eguna da, eta nerbio asko pasa-tzen dugu.

Lehen aldiz "Entre dos fuegos" tele-sailean ikusi nuen nire burua eta oso arra-roa egin zitzaidan. Ahotsa, aurpegia, mugitzeko era... Ez da berdina hitz egite-an entzuten duzun zure ahotsa, eta graba-tutakoan kanpotik entzuten duzuna. Hasieran gaizki pasatzen duzu, baina gero onartu egiten duzu, begira, hori

■ **"Batik bat 16 urteko neskek ikusten naute, eta horiek dira gehien garrasi egiten dutenak! Oso adin txungoan nago."**

“Ezin da ukatu, egun telebistan lan egiteko fisikoki itxura erakargarri xamarra eduki behar dela”

naiz, zer egingo diogu...

■ Nola bizi duzue kritika?

Egun prentsaren boterea izugarria da. Telebistan, egunkarietan edo edonon esaten denak agintzen du. Kritikek filma deuseztatu dezakete edo laguntza handia eman. Kritika konstruktiboak behar dira. Kritikoek kontziente izan behar dute ezin dutela edozer gauza argitaratu, hainbeste jenderengana iritsiko bada.

Filme bat egiteko jendea aritu da hila-bete eta erdian egunero lanean, eta zuk emaitza ordu eta erdian ikusita ezin duzu esan hutsaren parekoa denik. Ez bazaizu beste pertsona baten lana gustatu, agian beste era batera begiratu beharko duzu.

Ni afektatzen naute kritikek. Beti irakurtzen ditut eta arduratzen naute. Jende batek ez ditu berak egindako lanak ikus-

ten. Hori tontakeria bat iruditzen zait. Beti begiratu behar diozu emaitzari. Gaizki egindakoa ikusi egin behar da, hurrengo lanean hobeto egiteko.

■ Zer behar du aktore on batek?

Interpretatzeko gaitasuna. Horrez gain, egun telebistan lan egiteko ezin da ukatu fisiko minimo bat izan behar duela. Talentu batzuek bere fisikoak lagunduta ari dira telebistan lanean, baina badaude beste talentu asko lanik gabe, beren fisikoa ez delako ona.

Fisikoa nahasten dugu guapoa edo argala izatearekin, baina aktore munduan fisikoa beste kontzeptu bat da: neska edo mutil lodi batek edo tipiko guapoa ez denak izan dezake argi edo txispa bat. Zuzendariak esaten dute batzuek kamara aurrean jarri eta objektiboa zeharkatu egiten dutela. Pantailara begira jartzen zaituzte. Ez du zerikusi zuzenik guapoa izatearekin, baina normalean hala dira, ikusi besterik ez dago egun telebistan gehienak nolakoak hartzen dituzten.

■ Zertan aldatu da Unax Gasteiztik atera zenetik?

Aldatu baino gehiago moldatu egin naiz. Hiru urtetan nire bizitza goitik

“Aktore lana showman lanarekin nahasten du jendeak”

behera aldatu da. Baina nire lagunak betikoak dira, eta nire jendeak nire jendea izaten jarraituko du. Nire lana beste bat da, prentsak eta gizarteak beste eragin bat du nigan. Klean pasatzean begiratu egiten naute...

■ Nola daramadazu famaren zama?

Boladak ditut. Hasieran ongi, ez zelako hain astuna. Gero iristen da une bat jasan ezin duzuna. Oraintxe arte lasaia goangoen. Onartuta neukan, nire lana masiboa eta publikoa da eta ezin diot horri ezetz esan. Gainera 22 urte edukita, nire publikoa batik bat 16 urteko neskek osatzen dute. Nik ez dut lana haienezako bakarrik egiten baina badirudi 17 urteko neskek bakarrik ikusten naute-la, eta gainera horiek dira klean gehien garrasi egiten dutenak! Oso adin txungoan nago. 28 urteko aktore batek publiko ezberdina izango du.

■ Galak, glamourra... Nolakoak dira barrutik?

Zirko bat da. Jendea erakarri behar da zinemara etortzeko, eta aldizkari, telebista eta komunikabideek "star system" hori sortzen dute, jendeak gauzak erosi eta ikusteko. Barrutik desfilea nolako den ikusten duzu. Promozioa egin behar da, eta glamourra bai, badago, baina ez da traje batean eramaten.

■ Frantzia, Ingalaterra edo EEBB-eta joateko asmorik ba al duzu?

Momentuz Madrilén geratuko naiz, baina kanpora joateko aukerarik badut joan egingo naiz. EEBB-etara ez, baina Argentinara joatea pentsatuta nuen. Nire ama argentinarra da, 7 urterekin etorri zen Gasteiza eta ez da geroztik itzuli. Madrilgo aukera sortu baino lehen arte dramatikoak Argentinan ikastekotan egon nintzen. Bertan daude irakaslerik onenak. Ikusi ditudan Argentinako filmetan beste antzezpen mota bat sumatu dut, pasionalagoak dira, beste ikuspuntu bat dute.

■ Hemendik aurrera zer?

Orain arte antzerkia metro bateko ikusleentzat bakarrik egin dut, umeentzat. Nire hurrengo lana antzerkia izango da. "Ecus" obra egingo dugu, 70ean egin zena. Agian telebistan botako dute ●

ITZULPEN ZERBITZUA

eskura

SERVICIO DE TRADUCCION

EUSKARA - GAZTELANIA
GAZTELANIA - EUSKARA

Bezeroen beharretara egokituz,
Ingelesa, Frantsesa, Alemaniera, Italia, Katalana, Portugesa, Galegoa...

1985EAN SORTUA

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA • 20001 DONOSTIA
TEL.: 943 29 18 30 • FAXA: 943 27 58 69
eskura@eskura.com • www.eskura.com

Antzerkiaren ateak ixtean, zer?

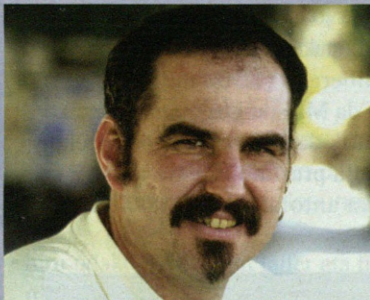
Basauriko antzerki eskolak bere ateak itxi ditu. Eta ez da ezer gertatu. Eusko Jaurlaritzak "Antzerki" antzerki eskola eta dokumentazio gunea itxi zuen eta ez zen gertatu ezer. Izan ere, nori axola zaizkio halako berriak? Orduko itxiera hark ez zuen inongo oihartzunik izan, nahiz eta Euskal Autonomia Erkidegoak zuen antzerki egitura ofizial bakarra izan. Euskal kulturako zenbat eragile arduratu ziren horretaz? Euskal antzerkiaren osasuna nori axola? Dena dela paradoxa bat ematen da azken urteotan. Euskal Herrian egiten den antzerkiak inoiz ezagutu gabeko arrakasta eta errekonozimendua du egun, gure mugen barruan zein kanpoan. Euskal aktore batzuek hedabideetan agerpen ugari egiten dute, Madrilén (Oh, la, la, la, Madril!) gure talentuak arrakasta jaso ondoren, jakina. Arriagako sarien izpirituaren eskutik glamourra ere heldu da euskal antzerkira. Inork ez diezadala gaizki ulertu, nik primeran ikusten dut gure antzerki ekoizpenak zein aktoreen lana gero eta ezagunagoak izatea, izan ere ez baitago gauza makurragorik zurekin inor ez gogoratzea baino, baina aldi berean gure antzerkiaren gaineko gogoetaren eskasia sumatzen dut.

Gogoeta horietako bat antzerki eskolen gainekoa da, hau da antzerki hezkuntzaz. Basauriko antzerki eskola itxi arren beste askok martxan jarraitzen dute, era guztikoak eta lan txukunak egiten. Aktore izateko bideak zabaldu dira. Heziketa hori, dena dela, zein irizpideen arabera egiten da? Eskola bakoitzak berea izango du eta hori ez da arazoa, arazoa da ea planifikazio orokor bat ote dagoen antzerki heziketaren gainean. Ezezko borobila baino ez dut aurkitzen. Antzerkiaren gainean ez badago nola egongo da antzerki eskolekin? Honen arrazoi nagusia instituzioek eta politikoek antzerkiaren gainean duten ezjakintasun lotsagabea ikusten dut.

Adibidetxo bat jarriko dizuet, nahiko lokala bada ere, nire herrian gertatutakoa baita, uste dut orokorrean instituzioek antzerkiarekiko erakusten duten jarreraren seinale dela. Nire herriko Niessen fabrika zaharreko eraikinean hainbat kultur jardun egiten ziren, antzerkia horien artean, baldintza eskaseta baino okerrago, baina bide interesgarriak erakutsiz. Antzerki talde batzuk egoitza gisa erabiltzen zuten eraikin hori, euren lanak prestatzeko besteak beste. Horietako bat Ur antzerki taldea zen, Espainiako antzerki sari nazionala jasotakoa eta nazioartean arrakasta handia lortutakoa. Bertan antzerki eskola martxan jarri zuen eta honekin batera antzerki egita-

rau polita. Egitaraua lehenengo eta eskola ondoren, biak bertan behe- ra gelditu ziren, arrazoi nagusia udalaren interes eza izan zela, laguntzak baino oztopoak jartzen zituela bidean. Baina hemen amaitu izan balitz dena gaitzerdi. Eraikin zahar horretan kultur gune berria egin behar zutela eta, udaleko politiko azkarrei ez zaie beste gauzarik bururatzen urtetan bertan lan egindako antzerki taldeak bertatik botatzea baino, Ur taldea eta Trapu Zaharrak egoitzarik gabe utziz beste alternatibarik eman gabe. Eta kito. Orain antzerki egitaraua egiteko ahaleginetan dabilta, antzerkia suspertu herrian eta hau eta beste. Antzerkizaleen ekimenek jasotzen dituzten traben beste adibide bat besterik ez. Adibide honek antzerkiaren egoera nola dagoen erakusten digu, izan ere beste leku askotan ez dut uste asko aldatuko denik. Kultura eta antzerkia hitzak aldarrikatzen dira insti-

tuzioen, agintarien aldetik baina hutsaren parekoak dira, inolako mamirik ez dute, kontsigna bat besterik ez dira.

ALBERTO ELOSEGI

Josemari Carrere
Antzerki kritikaria

"Kultura eta antzerkia hitzak aldarrikatzen dira instituzioen, agintarien aldetik baina hutsaren parekoak dira, inolako mamirik ez dute, kontsigna bat besterik ez dira"

HALAKO egoerei aurre egiteko antzerkigintzaren gainean gogoeta gutxi egiten dela iruditzen zait. Egun, Euskal Herrian nagusitu den bidea antzerki ekoizpen etxena da, aktorearen indibidualtasuna eta komertzialtasuna. Jakina komertzialtasuna behar dela ekoizpenek aurrera egin dezaten, baina balantza alde batera erori dela iruditzen zait. Euskal antzerkiak, orokorrean, ez dio ezer berririk eskaintzen euskal kulturari. Euskal eszenatokietan ez dugu ikusten bertakoa bezala identifikatzea antzerki bat, eta ez naiz ari folkloreaz edo antzekoaz. Euskal antzerkiari bere bide propioa egitea falta zaio. Zaila da antzerki proposamen berritzaileak aurkitzea. Zaila da topatzea euskal antzokietan gogoetarako bidea ematen duten lanak, bertatik sortutako proposamen estetiko zein dramatikoak. Antzerki amateurra, hau da antzerkiaren harrobia eta ezinbesteko

eskola, kobazuloetan dago. Antzerki idazleak azken urte arte ez ziren kontuan hartzen instituzioen aldetik, lehiaketetan ez bazen. Agian ezkorregia irudituko zaizue nire jarduna, baina aurrerapausoak eman badira ere, batez ere ekoizpenei dagokionez, oraindik euskal antzerkiak badu zer hausnartu. Benetan antzerkigintzan bide berriak eta interesgarriak jorratu nahi baditugu, gure nortasuna bilatu behar dugu. Hori antzerkigintzan dabilen jendeari dagokio. Instituzioek, egungo antzerki eta, orohar, kultur enpresariak, lagundu beharko lukete honetan, baina barruko hausnarketa garrantzitsuagoa da beste ezer baino.

Basauriko antzerki eskolak ateak itxi ditu. Ez ditzagun ate gehiago itxi ●

E Z P A

PRINTZA

EUSKARAZKO LITERATURA

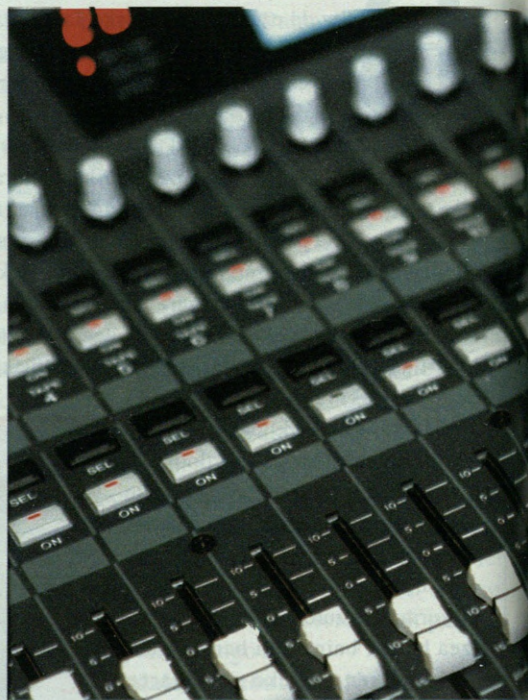
Gari Berasaluzeren hitzak dira hauek "Gara"n esanak: "(...) Erdarazko idatzitako euskal literatura ez da existitzen. Ezinezkoa da, euskaraz ez dakien norbait euskalduna ezin izan daitekeen modu berean. Euskaraz ez dakien euskal herritarra, horixe da: euskal herritarra. (...) Nola esan daiteke, beraz, erdaraz idatzitako euskal literatura badenik ere? Erdaraz idatzitakoa ezin da euskal literatura izan, sekula santan. Gurean idatzita baldin badago, asko jota, literatura euskal herritarra izanen da, gazteleraz, frantsesez, portugesez edota erromantxeraz idatzita egon arren. Inoiz ez euskal literatura. Orduan, euskal literatura zer den galde dezake oraindik ideiak oraindik erabat nahasita dituen norbaitek. (...) Euskaraz idatzitakoa da euskal literatura, Euskal Herrian, Nikaraguan, Korean edota Kamerunen idatzi arren. Zer dira euskal liburuak? Euskaraz idatzitakoak, nobelak, poemak edota fisika kuantikoaz ari diren liburukoteak, berdin dio, baina euskaraz idatzitakoak. Erdaraz idatzitako zenbait euskal gaiak buruzkoak izan daitezke, edota Euskal Herrian idatzitakoak. Baina erdaraz idatziak badaude, logika hutsez, ezin euskal liburuak izan. (...) Eta gainera, ohartzeke, zenbait erdararen atzean dauden nazionalismo zapaltzaileei jokoa egiten diete horrelako ideiek. Izan ere, euskararik ez dakiten euskaldunetz bete dizkigute bazterrak eta batzuen buruak (...)"

ARTE AKTIBOA PAPERERA

GASTEIZKO Arte Activo 2000 sustapen zentroak arte eta literaturari buruzko "Arte Activo" lauhilabetekaria plazaratuko du aste honetatik aurrera. Agerkari honen xede nagusia zentroaren kide diren 55 artisten lanen sustapena izango da. Baina horrez gain, aldizkarian artisten estudioetan eginiko erreportajeak, artistei eta idazleei eginiko elkarrizketak eta artikulua ere argitaratuko dira. 800 pezetatan salduko da aldizkari berria eta 2.000 aleko tirada izango du.

BAIONAKO EUSKAL MUSEOA

GUZTIRA, 4.000 metro koadro ditu orain hamabi urte itxi eta joan den astean berriz atek zabaldu zituen Baionako Euskal Museo eraberrituak. 76 milioi liberako (1.900 milioi pezeta) inbertsioa burutu da Maison Dagourette izeneko eraikinean kokaturik dagoen museoa berritzeko. Denera, hogeita gela prestatu dituzte museoan, guztiak ere gaika antolatuak. 20.000 tresna,

30.000 liburu eta 50.000 ikonografia eta artxiboren bitartez, agro-pastoralismoa, etxe baten arkitektura, jokoak, kirolak, dantzak, erlijioak, itsas jardunak eta Baionaren inguruko gaiak jorratzen dira. Eta honen guztiaren bidez, Museoak euskal gizartearen eta historiaren berri eman nahi du.

■ Baionako Euskal Museoa 1920an sortu zen.

JAURLARITZAK LAGUNDUTA

EUSKARAZKO kultur sormena eta ekoizpena sustatzeko xedez Eusko Jaurlaritzak hamar milioi pezetako diru laguntza emango dio Euskal Idazleen Elkarteari. Diru hori besteak beste literatura tailerrak, web orria, Galeusca eta "Idazleekin solasean" programarako baliatuko du elkarteak. Bestalde, Jaurlaritzak eta Euskalerriaren Adiskideen Elkarteak datozen lau urteetarako lankidetz hitzarmena sinatu dute. Horri esker, 11 milioi pezeta jasoko ditu elkarteak eta gainera, Azkoitiko Insausti jauregian jarriko du bere egoitza.

H I T Z . B I T A N

- **Koldo Izagirrek** honakoa zioen "Deia"n: "Prosa gehiago argitaratzen da baina hor dago poesiaren edertasuna, salduko ez dela jakin arren, zer misterio ote dauka jendeak poesia idazteko, korrontearen kontra joateko? (...) Genero eternoa da eta baloratuko da noizbait. Nire uste apalean edo harroan, euskal literatura ezin da ulertu poesiarik gabe".
- **Zihara Enbeitak** adierazitakoa da honakoa "Gara"n: "Bat-batekotasunak bizirik eta indartsu dirauen bitartean idatzia krisian dagoela esan genezake(...)".

L A K

DANI BLANCO

EGO-REN UDAKO BIRA

UZTAILAREN 15ean hasiko ditu Euskadiko Gazte Orkestrak udako denboraldirako entseguak Euskalduna Jauregian eta Barakaldoko Kontserbatorioan. Kontzertuak hilaren 26an hasiko dituzte Algortan; ondoren Gasteiz, Donostia, Deba eta Bilbora joango dira. Eta abuztuaren 6an amaituko dute bira Donostiako Musika Hamabostaldian. Lehenengo bost kontzertuetan Tomas Araguesen "Min Eresia", Jesus Guridiren "Diez melodías vascas" eta Nikolay Rimsky Korsakof-en "Scheherazade" obrak eskainiko dituzte.

UDAKO IKASTALDIA

HASIAK dira EHUKo XX. Udako Ikastaroak Donostiako Miramar Jauregian. Irailaren 14an amaituko diren kurtsoetarako 182 miloi pezetako aurrekontua baliatu da. Ekitaldien artean, 59 ikastaro, seminarioak eta jardunaldiak, bi kongresu,

KULTUR MAIZTASUNA

Euskal Irrati Telebistak pentsatu eta martxan jarri du. Ekainaren 26tik, FM 90.5ean Donostialdean, 100.1ean Bilbo inguruan eta 103.4an Gasteizen entzun ahal da. Radio-EITB-irratia jarri diote izena. Eta jaiotze une beretik da berezia. Izan ere hori da bere helburua: bereziki kulturara eta musikara eskainitako irratia emisora izatea. Programazio tematikoko irratia berriak udan zehar EHUKo udako ikastaroen inguruko hainbat eduki eskainiko du; Gasteizko Jazzaldiari eta Donostiako Musika Hamabostaldiari ere programazio bereziak eskainiko dizkie. Bestelako orduetan EITBko fonotekatan dauden musika eta kultura edukiak zabalduko ditu. Frekuentzia bidez. Maiztasunez.

hiru udako eskola, lau tailer eta hainbat hitzaldi, mahainguru, erakusketa eta kontzertu izango dira. Guztira, 6.000 ikaslek hartuko dute parte 600 irakaslek eskainiko dituzten kurtsoetan.

ALBERTO ELOSEGI

■ Artea, historia, estresa, Europako eraikuntza... aztertuko dira ikastaroetan.

ZALDIERO

■ Itxaro Borda.

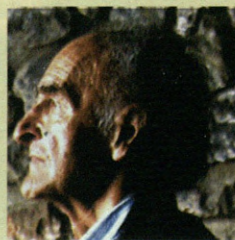
IZENAK

Itxaro Bordak "Entre les lousps cruels" izeneko liburua plazaratu berri du Maiatz elkartearen eskutik. Liburu hau da elkarte honek martxan jarri duen sail elebidun berriaren lehen lana. Bertan, "Gara"n argitaratutako bi ipuin eta Herri Urratsentzat eginiko beste istorio bat biltzen ditu Bordak.

Eugenio Aginaga arkitekto arrasatearrak Xabier María de Munibe Arkitektura saria jaso du. Besteak beste, Galeako Golf Kluba eta Bilboko Etxezuriko dorreak berak eginak dira.

Aitor Arana, Juan Karlos del Olmo, Juan Ramon Madariaga eta **Patxi Juaristiren** lanak aurkeztu berri dituzte Euskaltzaindiak eta Bilbao Bizkaia Kutxak. Hain zuzen, hauen obrak suertatu ziren bi erakundeek antolatutako lehiaketan irabazle.

Eduardo Txillidaren ehun bat obra daude ikusgai Pariseko Jeu de Paume galerian iraila arte.

■ Eduardo Txillida.

• Koldo San Sebastian Hegaz ekoiztetzeko arduradunaren hitzak dira hauek "Euskaldunon Egunkaria"n jasoak: "Dokumentaletan aukera guztiak European daude. EEBBek neurri zorrotzeziak dituzte, eta Hego Amerikak dirurik ez".

• Bernardo Atxagaren aburuz, "euskal literaturak hasierako distira pixka bat galdu du, jada ez gaude maiteminaren fasean. Momentu lasaia da, baina baita arruntagoa ere. 'Best-seller'ak idazten ari direnak ere badira. Lurralde konkistatua da, publikoa dago, argitaletxeak daude". Adierazpenok "Deia" egunkarian egin zituen.

MIKEL URDANGARIN

Bertsoaren munduan hasi zen kantuan, baina bertsoarena eta abestiarena bi mundu desberdin direla aitortzen du. Ez zaizkio etiketak gustatzen eta garrantzitsuena bakoitzak gustuko duena egitea eta norberaren musika nondik datorren jakitea dela aitortu digu Mikel Urdangarinek.

“LUXUA LITZATEKE HERRI HONETAN PESIMISTA IZATEA”

Bertsoaren munduan hasi zinen kantuan. Nola egin zenuen abestiaren mundurako jauzia?

Ikastolan nengoela, Joxe Ramon Arbe irakasle izan nuen, eta hark erakutsi zidan bertsogintza tradiziozkoa. Gogoan daukat ni melodien ederrarengatik sartu nintzela mundu horretan, ez bertsoen mamiagatik edo ez dakit noren bertsoak zirelako. Garbi dago bertsoan sorkuntza, inprobisazioa eta musika daudela. Nik orduan ez nion benetan daukan garrantzia ematen sortzeko zera horri; kantatuz disfrutatzen nuen, besterik gabe. Inprobisatzen nuen, baina oso kontziente izan barik. Gero gehixeago sartu nintzen bertsolariaren larruan, eta gehixeago disfrutatzen hasi ere bai. Baina hain justu orduantxe hartu nuen kantari hasteko erabakia. Erabaki zuzena izan zelakoan nago, musikak sarrarazi baininduen bertso munduan, eta hori eskatzen zidan benetan gogoak.

Bertso munduak gauzak erraztu dizkit, bai idazterakoan bai berbak eta musika ezkontzeko orduan. Garrantzi berezia ematen diot hitzak eta musika harmonia ederrean joan daitezen, hitza, silaba eta nota natural loturik joan daitezen. Eta uste dut horretan zor handia dudala bertsogintzarekin, eskola ona izan zen eta.

■ Zein alde ikusi duzu nagusiki bertsoaren eta abestiaren bi zurrunbilo horien artean?

Mundu ezberdinak dira, une jakin batean espazio berean bildu daitezkeena; baina niretzat bi mundu dira. Abestiaren mundua bertsoarena baino unibertsalagoa da, batez ere Euskal Herriko bertsoa baino. Eta ez diot hori bakarrik bertsoa hitzak ulertzen dituenari baino heltzen ez zaiolako; eta hor amaitzen da

JOSEBA OIALDE

■ “Lehen diskoa baino lehen”, urtebetez gitarra eskolak ezkutuan hartu nituen”.

mezua, nahiz eta hori asko den, noski, herri honetan. Musikarekin batera, ordea... Beno, bertsoan ere melodia kantatua dugu, berba kantatuak dira... Baina nire ustez bertsoaren osagai nagusia edukia da, esan-nahia, mezua. Abestiaren kasuan, berriz, musikarekin berarekin mugak gaintzi ditzakezu... Eta horrek bihurtzen ditu bi mundu ezberdin...

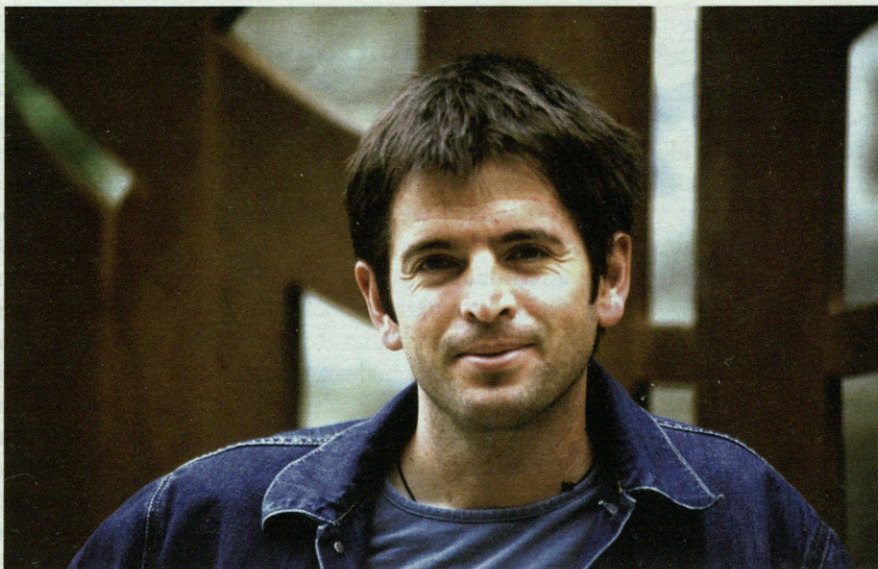
■ **Diskotik diskora, kantuetan bertsoak utzi eta abestiak eratzeko beste modu batera al zoaz? Etiketarik jarriko al zenioke, musikari gisa, zeure buruari?**

Ez, ez dut etiketarik jartzen. Ez naiz gauza etiketarik jartzeko.

■ **Maketa bat atera zenuen, disko bat gero eta nolabait behartuta sentitu zinen maketa disko formatoan ateratzera. Hirugarren diskoa Arriagan aurkeztu eta bete zenuen, eta kritika eta salmenta onak izan ditu "Espilue" horrek. Nola egiten zaio aurre merkaturari, arrakastari?**

Ez dakit, kontuari bestelako garrantzirik ez ematen saiatzen naiz. Nire ustez daukan garrantzia ematen diot: egitea gustuko dudana egiten ari naiz, horixe da niretzat honetan guztian alderdirik transzendentalena. Arrakastari, famari nola aurre egin, hori oso erlatiboa da. Ni saiatzen naiz...

ahaztu egiten zait pixka bat. Arriagarrena aipatu duzu, adibidez. Bai, dastatu egin nuen, baina aldi berean kanpoan, atzean geratutako zerbait da. Bere egunean, bizi izan nuenean, zoragarria izan zen. Baina biharamunean oroitzapen bihurtzen da, garrantzizkoa izan zelako gogoratuko dut. Baina egiten dudanari garrantzirik ez ematen saiatzen naiz, uste dut nahiko natural eramaten dudala. Bere eragina badu, noski, eragina izan behar duelako. Jendea begira izatea... edo, zer dakit nik, elkarriketak, hango eta hemengo deiak izatea..., horrek guztiak eragiten dizu. Baina filtro ona izanez gero, uste dut ondo eramateko modukoa dela, gainera

JOSEBA OLALDE

■ **"Egiten dudanari garrantzirik ez ematen saiatzen naiz".**

gure herri txiki honetan, ez zaitu itotzen. Hau ez da Espainia.

Bestetik, arrakasta eta famaren egitekoa entzuleek erabakitzen dute. Ariketa hori entzuleek ere egin behar dute, jakin behar dute kantaria, azken finean, beren aldekoa dela, pertsona bat, beste lanbide batekoa. Ez dut uste musikariarena berez arotz edo iturgin batena baino duinagoa denik. Uste dut kontua dela norbera egiten ari den horretan gustura egotea. Lanbidetzat daukat neurea.

■ **Arrakastarenak badu beste alderdi bat ere... Ez ote dago euskal munduan halako aurreiritzi bat arrakastaren**

□ **"Uste dut norbaitek hemendik kanpo arrakasta izatea ona dela, bai euskararentzat, bai gure herriarentzat"**

aurrean? Ez ote da batzuetan gaizki ulertzen euskaldunek kanpoan ere arrakasta izatea?

Tira, barruan ere gaizki ulertuko da, beharbada. Ez dakit, baina bekatu gizatiarren artekoa da banitatea, eta inbidia ere berezkoa du gizakiak. Alde horretatik, ez dut uste euskaldun izaerak hor ino-lako eraginik duenik, mundu guztian hala da, nik ezagutzen dudun munduan behintzat. Nik uste dut, ordea, edozein kultur agente euskaldunen arrakasta, dela idazle, musiko, eskulturgile edo dena dela-koa, bai hemen eta bai kanpoan, garrantzizko kontua dela. Eta nire kasuan arrakasta hori hizkuntzaren bitartez lor-

tua bada, nire ama-hizkuntzan...

Uste dut norbaitek hemendik kanpo arrakasta izatea, ona dela, bai euskararentzat, bai gure herriarentzat. Arrakasta, oro har, ondo bideratuta baldin badago...

■ **Gasteiz. Gure herriaren ikuspegi topiko batetik, ez du lekuri egokiena ematen euskarazko abestiak sortzea lanbide duen baten-**

tzat, ez dirudi inguru sozio linguistiko ideala. Gasteizen bizi zara, ordea...

Nik ere ez dut uste toki ideal, inspiratzaileena denik, baina ez nago hemen sortzeko lekuri egokiena delako. Hemen bizi naiz, gustura bizi naizen lekua delako. Gasteizen, giro berria daukat... Lan-arrazoiak zirela eta etorri nintzen, eta gero gustuko nuelako geratu nintzen, lasaitu egiten nau hiri honek. Hemen beste adiskide inguru bat aurkitu dut; horrek ez du ezer kentzen lehendik neukanetik, baina aberastu egin du nire bizi-tza.

■ **Mikel Urdangarin abestiak egiten, nola gertatzen da hori?**

Gauza bat kontatuko dizut. Lehen diskoa atera baino lehen, urtebetez izan nintzen gitarra eskolak hartzen,

izkutuan: inork ez zekien herrian. Etxean anai-arrebek zekiten, baina koadrilan inork ez. Gitarra ezkutuan edo autoan eramaten nuen adiskide irakaslearen etxeraino. Ez nuen inork jakiterik nahi. Urte eta erdira, bat-batean CDa eskuan heldu nintzen tabernara. Koadrilakoek pentsatu zuten adarra jotzen ari nintzela, izan ere garaian errugbian nenbilen, bertsoetan...

Abestiak egitearena, berriz... Harra lehendik neukan, zerbait bazegoen lehen-go melodia zaletasun horretan... Hamar akorde erdi menderatzen nituenerako... Si 7.etik Do-ra pasatzea sufrikarioa zen... Gaur egun dena orekatuagoa da.

Naturaltasun handiz bizi dut konposatze-arena, orain arte jardun gozagarria besterik ez da izan niretzat. Eta denbora askoan halaxe jarraitzea espero dut.

■ **Musikari begira jarrita... Inporta al zaizu zure musikagintzaren iturriak aipatzea, gustuko musikariak...**

Egia esan, ez dakit benetan zeintzuk diren nire iturriak, nik uste dut bizitzan zehar jasotako elementuak besterik ez daudela, nahiz eta aspaldi utzi nion musika entzuteari. Nahita, musika gutxi entzuten dut; entzuten da beti zerbaite, baina ez naiz disko kontsumitzailea. Baina nire bizitzako garai jakin batzuetan disko batzuek eragina izan dute, bai; autoreak baino, diskoak eta abestiak dira. Disko horietako batzuk nire barruan sustaitu ziren. Ez dut uste hutsetik sortzen dugunik, bada iturri, biltegi antzeko bat. Iturriak edozein izanik ere, uste dut beti zerbaiten gainean sortzen dugula. Zerbaitek markatu zintuen bizitzan; gero, zuk originaltasun bat emango diozu, zuregandik sortzen baita, ez iturritik, eta hortxe dago berrikuntza.

■ **Zure musika dela eta, "mestizaje" entzunez gero, zer sentitzen duzu, zer izan daiteke nahasten ari zaren hori?**

Ia nahi gabe, ez baitut pentsatu, abesti bat bluseroa, beste bat latino, beste bat bertso mundutik gertuagokoa, estilo askotako abestiak atera zaizkit. Mestizaje? Ez didate berba horrekin aipatu, antzeko hitzen batekin bai...

■ Zortzi oroitzapen

✓ Oholtza

Normalean baino jende gehiagorekin komunikatzeko aukera ematen didan lekua.

✓ Ispilua

Zarenaren oroigailua.

✓ Zapata gorriak

...oin dotore eta bilduak, eta ibilera dotorea.

✓ Eskozia

Duela hamar urte engantxatu ninduen herria.

✓ Zornotza

Jaioterria: han izan nuen haurtzaro zoriontsua, eta han hilko naiz beharbada.

✓ Gaztelupe

Gaur eguneko mundu diskografiakoa, jende ona.

✓ Ruper

Musikari zintzoa, berriki deskuritu dut.

✓ Bingen

Beste musikari zintzo bat, talentu handikoa. Asko ikasi dut harengandik, eta hala jarraitzea espero dut ●

Ondo iruditzen zait leihoak zabalik geratzea, arrasto ezberdinak ematea. Niri mestizaje ederra iruditzen zait, baina erroa non den, eta norbera nondik datorren jakitea, beharbada garrantzizkoagoa iruditzen zait. Ireki beharra dago, baina nonbaitetik ireki.

■ **Abestiak egitean gehienetan zure hitzak erabiltzen dituzu, baina beste batzuen hitzak ere bai. Beti molde bera erabiltzen duzu hori egiteko? Hau da, hitzak eta musika lotzeko prozesua beti antzekoa izaten da, edo batzuetan halakoa eta beste batzuetan bestelakoa?**

Nik sortzen dudanean, normalean musika egiten dut aurrena, eta musikaren gainean gero letra sortzen dut. Hori berezko prozesua da. Bestela ere sortu dut musika ona. Letra emanda, sortu musika letraren gainean. Baina bestela ere. Normalean nik sortzen dudanean musika egiten dut. Eta melodia horren gainean, horrek ematen didan atmosferarekin eta informazioarekin, letra egiten dut. Batzuetan biak batera kontzientzia

argirik gabe, baina, hor egoten dira buruan. Hasten zara musika honekin eta gaia hor dago zintzilik. Badakizu jada, musika hau eta gai hau ia-batera datoz. Orduan, nik uste dut sortzeko erak desberdinak direla. Imajinatzen dut ia-ia musikari eta abesti-egile gehienetan hala izango dela, oso bariatua izango dela.

■ **Grabaketaren prozesua nola bizi izan duzu? Irudipena daukat denbora dextente izan duzula, eta...**

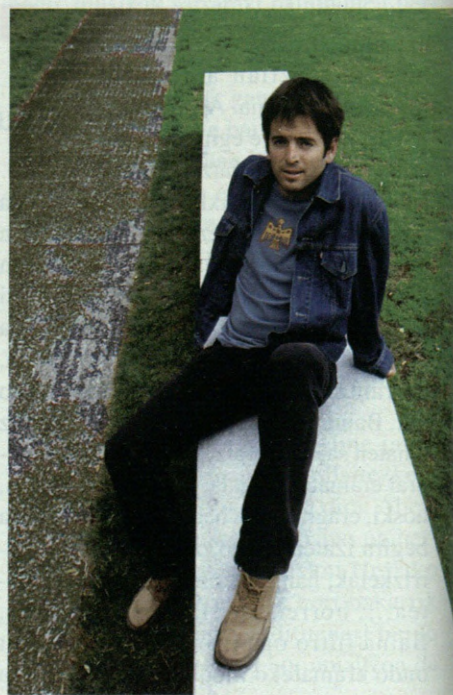
Harmonia dextentekin. Eta horrek ez dauka preziorik. Gozatzen, gozatzen. Eta hori nahi nuke aurrerantzean ere. Grabaketa bakoitza lagunak elkartu eta norberak ere gustura egoteko tarte bat izatea. Sortu eta gauza garrantzitsu bat egitea.

■ **Lehen mamiaz, eta mezuaz hitz egin duzu. Nabari da kezka sozio politikoa zure kantuetan hasieratik eta azkeneko diskora arte agerikoa dela. Zure abestiak ez dira marfilezko dorre batean idatzitakoak...**

Ari gara horretaz, ari gara gatazka giroaz. Uste dut ez aipatzea, lur honetako kontrasteak hitzetan ez azaltzea..., ez dakit, hemen bizi ez banintz bezala izango litzatekeela. Neurri batean bertako kontraesan eta kolore anitzak islatuko ez banitu, iruzur antzeko bat litzateke, ez?, eta ni horrek guztiak eragiten nau. Eta uste dut bai disko honetan, bai aurrekoetan, ispilatu izan ditudala hemengo kontraesanak.

ALBERTO ELOSEGI

JOSEBA OLALDE

Hemen etsipen moduko sentimendu bat dago, ikusten ari garela ez garela gauza herria egoki aurrera ateratzeko. Niri depresio txiki bat sortzen dit ikustea ez garela gai ontzi hau portura eramateko. Uste dut historia luzeegi doala, eta uste dut autokritika egin beharrean duedela guztiak, zer izan den orain artean, eta zer behar duen etorkizunean. Eta uste dut Madriletik, gobernu espainoletik ez dela inolako laguntzarik etorriko. Beraz, guk geuk konpondu behar...

Zeinek bere etxean indartsu behar du. Baina zer esan nahi du indartsu izateak? Lehenengo, kulturalki. Eta, bigarren, politikoki ere, batasunen bat egon behar du, elkarren arteko proiektuak. Gutxieneko konpartitu batzuk. Eta uste dut hori, oraintxe, ez dagoela.

Eta bestetik, boterean dagoenak, Espainiako Gobernuak noizbait hemengoari aurre egingo balio... ez dut esango ausardiak, baina umiltasun apur batekin... eta arazoaren muinera jo nahi duenean, korapilo nagusira... Nik uste dut boterean dagoenak daukala erantzukizunik handiena. Neurea, eta herri honen parte batek izan dezakeena ukatu gabe ere. Baina hau ez da konpon-tzen, neurri handi batean, Madriliko Gobernuak nahi ez duelako.

Eta, gero, uste dut guk ez dugula asmatzen botere horri aurre egiten, ez dugula formula egokirik aurkitzen. Eta uste dut orain bildu, batu beharra dagoela; eragin, eta bide berriak bilatzen hasteko. Uste dut luxua litzatekeela herri honetan pesimista izatea.

■ **Bai, mezu positiboa nabari da zure kantuetan; azken diskoan, adibidez:**

■ Mikel Urdangarinentzat zer da...

✓ Gaua?

Gaua niretzat istilu-sortzaile bat da, ez baita alferrik joaten. Lehen istilua da eguna aprobetxatzea ere gustuko dudala; goizari etekina ateratzea ere gustatzen zait. Baina gaua aprobetxatuz gero, zaila dago goiza aprobetxatzea... Horra nik gauarekin dudan lehen istilua.

Bestea... berdin izan daiteke istilu zein sugerentzia sortzaile. Gaua gaua da, egunaren beste aldea. Beste mundu bat, beste jende bat, beste aurpegi batzuk... eta beste hizkera bat.

✓ Larrua, sexua?

Larrua, sexua. Euskaldunok urri praktikatzen dugun jarduna dela irudi-

tzen zait. Hobetu beharreko ikasgaia. Uste dut energia gehiago eskaini beharko geniokeela arlo horri. Eta, enfin, patetiko.

✓ Eta maitasuna, oro har?

Gauza bat esango dizut: uste dut maitasuna beste gauza bat dela. Ez naiz gai maitasuna beste hitz batzuekin, sinonimoekin azaltzeko. Baina iruditzen zait maitasuna, edo antzeko zerbait badela, baina pasiotik bereiztuko nuke. Bi mundu dira horiek. Litekeena da espazio amankomun batean bat egitea. Baina uste dut gero bakoitzak bere bidea egin behar duela. Baina ez dut asmatzen maitasuna azaltzen. Sentitu beharra dago, ez? Bizi! ●

“Hau da nire herria, gorria azken neguaren gisan, ederra heldu den udaberrian...”.

Bai, hitz horietan esaten dut gure herria negu gorria baino gogorragoa dela, baina,

badago hemen. Jende askorentzat garrantzi gutxien daukan kontua da. Baina jende asko gatazkan bizi da bere inguruarekin, horrek dakarren guztiarekin. Gogorra da oso bizitza gatazka modura bizi izatea,

esan nahi dut badirela defizit batzuk onartu beharrekoak, alde izan zein kontra izan. Gerra giroan bizi bazara, etsaia hiltzea, tortura, kartzelak... Hemen jende asko bizi da gerra

giroan, eta “beste aldean” ere berdin... Defizit horiek gerra guztietan gertatzen dira... Batzuek horrela bizi dutela, egia da. Baina oso zaila da gerra sentimendua gizarteratzea, beharbada horretarako prest ez dagoen herri batean ●

◆ GERARDO MARKULETA

□ “Nahita, musika gutxi entzuten dut; entzuten da beti zerbait, baina ez naiz disko kontsumitzailea”

izan, badira gurea baino gogorragoak diren herriak, ezta? Hemen errealtate gordinak daude, zentzu bietan: era eta kolore askotan sakabanatuak, baina hemen, oro har, nahiko ondo bizi gara. Gure arazoak ditugu, baina nork ez dauka arazorik?

Ukazezineko beste errealtate bat ere

Bizkaiko Foru Aldundia

Euskararen alde hizkuntzen urte europarrean

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

Asko aldatu da Euskal Herriko Dantza Txapelketa orain 25 urte lehen aldiz Seguran burutu zenetik: bikoteen dantzatzeko modua, soinean daramaten jantzia, sariak... Txapelketaren historiaren istorio txiki horiek guztiak bildu dituzte liburu batean Lierni eta Marixabel Elorzak.

SALTO ETA KRISKITINEN HISTORIA

Berezia izan da aurtengo Euskal Herriko Dantza Txapelketa Seguran. Izan ere, 25 urte bete ditu ekainaren 16 eta 17an burutu zen Txapelketak eta urteurren hori egitasmo berezien bidez ospatu nahi izan du udalak, antolatzaile nagusiak.

Ekimen nagusienetarikoa bat, Txapelketaren historia liburu batean biltzea izan da. Lierni eta Marixabel Elorzak hartu

Hasieran, herriak beste azpiegiturarik ez zuelako, Txapelketa eliza ondoko frontoian egiten zen. Ahal ziren moduan oihalak ezarri eta eguraldi txarraren izua aldentzen zuten. Kamerino edo aldagelarik ere ez zen, eta bertako jatetxe bateko jangelan aldatzen ziren dantzariak. Egun, Baratze pilotalekuan egiten da Txapelketa, azpiegitura erosoago eta aurreratuagoekin.

Urtez urte gora egin du Segurako

laritzak eskaria onartu eta Segurako Txapelketaren itzala handiagotuz joan da.

Ikusle kopuruak ere gora egin du. Ikusle hauen ezaugarriren bat aipatzeko eskatuta, Marixabel Elorzak publiko jantzia dela gogoratzen du. "Publikoa epaile bihurtzen da. Dantzari buruz asko dakite ikusleek eta pauso berri edo landu bat eginez gero, laster hasten dira txaloka. Tarteren batean hanka sartuz gero, hori

■ Goian, 1977ko Txapelketa, Edu Murumendaraz eta Aintzane Arana, eta Isaak Agirre eta Belen Sagarzazu. Behean: Lurdes Lopetegi eta Juanito Sarriegi, lehen urteetako irabazleak eta Nestor Basterretxea, publikoan.

dute bere gain lan hori, eta 90 orrialdeko liburuan bildu dituzte honen ingurukoak.

Lanean aurrera zihoazen neurrian, gero eta argiago geratzen zen azken 25 urteetan Txapelketak izandako garapena.

Txapelketaren arrakastak. 1981ean Segurako Udalak Eusko Jaurlaritzari Segurako Txapelketa Euskadiko Dantza Txapelketa izendatzea eskatu zion, azken bost urteetako arrakasta gogora ekarritz. Jaur-

ere nabaritzen dute".

URTEEN JOANEAN. Urteak ez dira alferrik pasatzen, eta oholza gainean izan diren dantzariak eta baita dantza egi-

teko moduak ere aldatuz joan dira.

Lierni eta Marixabelek, Txapelketaren historian garaile izan diren bikoteetako kideak bildu zituzten mahai baten bueltan, beraien ikuspegiak alderatzeko. Liernik dioenez, *"beteranoenen iritzi, oraingoek dantza egiteko modu akademi-koagoo daukate. Perfektuago dantza egiten dute gaur egungoek, baina lehenago-koek emozio gehiago jartzen omen zuten. Gazteak noski, ez datoz honekin bat"*.

Txapelketaren joanean argi nabaritu den beste aldaketa bat, jantziarena izan da. Dantzariak soinean eramaten dituzten jantziak ekitaldiaren ardatz nagusi bilakatu dira. Elorza ahizpek idatzitako liburuan, gai honek izan du islarik eta Axen Egaña Euskal Dantzarien Biltzarreko kidearengana jo dute iritzi eske. Dirudie-
nez, Txapelketaren hastapenetan, dantzari gehienek janzkera antzekoa izaten zen. Orain, ordean, dantzarien artean jantzi aniztasun handiagoa dago eta ikusgarritasunak ere gora egin du. Eta Txapelketan bertan ere, ondoen jantzita dagoen bikotea saritua izaten da.

GIPUZKOARTASUNA. Seguran egiten den Euskal Herriko Dantza Txapelketak, maila eta ospe nabarmena lortu dituen arren, kritika nagusi bat ere jaso izan du: Euskal Herri mailako txapelketa izanda, Gipuzkoaz kanpoko parte hartzaileen eskasia duela. Epaimahaiko kide guztiak gipuzkoarrak izaten dira eta parte hartzaileak ere halatsu. Aurtengoan, antolatzaileek eta Gipuzkoako Euskal Dantzarien Biltzarrak ahalegin berezia egin, eta lortu dute Hego Euskal Herriko lau lurraldeak Txapelketan ordezkatzeko.

Herrien artean, badira beraien parte hartzaile kopuruagatik nabarmendu izan direnak. Bergara, Hernani eta Azkoitia dira hiru herri nabarmenenak, 25 urtetan zehar Segurara dantzari asko eraman dituztenak. Honez gain, aipamen berezia merezi du Osintxuk, hain eremu txikia izanda eman dituen dantzari ugariengatik. Txapelketan parte hartu duten gipuzkoarren %7 Osintxukoak izan dira.

TAMAINAKO SARIAK. Segurako Txapelketan ematen ziren sariak azpimarratzen zituen Basarrik "La Voz de España" egunkarian, 1977an: *"Begira zer sari zoragarri banatuko diren. Askotan salatu izan deguna da auxe. Sari kaxkarregiak jartzen zirela dantza libreko bikoteen-*

tzat. Zorionez hasi dira gauzak aldatzen".

Lehen edizio hartan, Juanito Sarriegik eta Lurdes Lopetegik irabazi zuten. Urrezko domina, txapela eta lepoko zapia, 15.000 pezeta (600 libera) eta Nestor Basterretxearen eskultura bereganatu zituen bikoteak. Lierni Elorzak dioenez, *"dantzariak Segurako Txapelketa ongi saritutako txapelketatzat daukate"*. Aurtengoan berriz, 110.000 pezeta, txapela eta zapia, makila, Palmarako 4 lagunentzako bidaia eta Nestor Basterretxearen eskultura jaso dute.

Lotura berezia du Nestor Basterretxeak Segurako Txapelketarekin. Hasierako urteetatik, ikusle izan da Seguran eta gainera, berak egindako eskultura bat sari moduan ematen da. Urte batean irabaziz gero, eskultura dantzariak ordezkatzeko duten herriko udaletxera eramaten da eta han geratuko da hurrengo urteko txapelketa arte. Dantzariak eskultura behin betiko eskuratu nahi badute, hiru urtetan jarraian edo bost urtetan txandan irabazi behar dute Segurako Txapelketa.

Segurarren arnasa

Euskal Herri mailako txapelketa izan arren, Segurako herria izan da Txapelketari, abiatu zenetik, arnasa eman diona. Txapelketaren hastapenetatik, Udalak eta bide batez Segurako alkateak, txapelketari sostengu guztia eman diote. Hasieran esaterako, Guillermo Areizagak emandako bultzada ezinbestekoa izan zen. Esker onez, 1994az geroztik, bere izena daraman saria ematen da, lehen aldiz Txapelketan parte hartu eta puntuazio altuena lortzen dutenen artean. Elorza ahizpek idatzi duten liburuak gerora alkate izan diren Ramon Leturia, Karmentxu Etxeberria eta Luis Mari Telleriari aipamena egiten die. Migel Telleria izan zen hasieratik Txapelketaren alde lan egin zuen beste herritar bat. 1981ean hil zen. Aurkezle lanak egiteaz gain, herritarrek parte hartzerantz animatzen omen zituen.

Liburuaren egileek lau gizonen izenak dakartzate gogora, txapelketaren bueltan egiten duten lan isilagatik: Laureano Telleria, Krux Mari Intxausti, Jexux Mari Ormazabal eta Joxe Luis Etxeberria.

Irabazleei eman izan zaizkien txapela eta lepoko zapia ere Seguran bertan bordatu izan dira. Segurako mojek hartu zuten bere gain lan hori hasieran, eta gerora Milagros Agirrek egiten du.

Txapelketa honen inguruan Segurako herriak nolako erantzuna eman izan duen ikusita, gauza bakarra egiten da harrigarri. Historia guztian, behin bakarrik parte hartu izana bi kideak segurrarak zituen bikote batek. 1979an Rafael Gerriko eta Mari Karmen Elorzak osatutako bikotea izan zen bakarra ●

■ Lierni eta Marixabel Elorza, liburuaren egileak.

BEGITIK SARTZEKO. Liburu honen bi egileek zerbait argi izan badute, lanaren erakargarritasuna izan da. Baze-
kiten hasieratik datu pilaketa handiegia eginez gero atzeraka egingo zuela irakurlearen gehiengoak, eta gaia oso gertutik bizi izan dutenek soilik irakurriko zutela.

Datu horiekin, ordean, irudi eta argazki zaharrak tartekatuz dituzte, hedabide desberdinetan Txapelketari buruz atera-
takoak eta jende jantziaren iritziak: *"Badakigu jendeak datuei baino gehiago begiratuko diela bitxikeriei. Sariak elizan emateari, Garaikoetxea argazki batean gazte agertzeari.... Horri errepara-
ratuko dio gehiago, eta hori ere, Txapelketaren historia da"* ●

◆ IÑAKI GURIDI

Garai hartako hezkuntza sistemaren egoeraz kezka agertzen zuen Z. ARGIAk, gizartean zeuden desberdintasunak bere horretan mantentzen zituela zioen.

Gizarte klase bereizkeria eskolan

■ Eskolakoak jarraipena beharko luke etxean.

■ Baserritarak, baztertuago.

jasan beharko dualakoan dago".

Zertzelada hauexerekin laburbiltzen zuen idazleak "etxeko" giroa. Gurasoak urduri, eta ikaslea, hainbeste gorabehera eta estuasun jasan razi zizkioten azterketen ondorengoak itxaroten. Bel-

Ikasturte amaierara iritsiak ziren ikasleak eta haien guraso zein irakasleak, eta Z. ARGIAri, gai horri heltzeko garaia zela iruditu zitzaion nonbait. Ez zeukan bere irakurleei azal-keriatan denbora galarazteko inongo asmorik, halere, eta heziketaren inguruko lan sakon baten atzetik ibiliko zen, ahalik eta Etxenikek izenpetutako "Irakaskintza arazoa" eskuratu zuen arte. Lan sakona ez ezik, hondoraino zihoan azterketa egina zuen Etxenikek, eskolan ikasleen artean egiten zen bereizkeria salatzen zuena gainera, esaten zuenagatik sor zitzakeen istiluak asko arduratu gabe, bere lanaren helburua horixe besterik ez zelako, ziur aski: alegia, benetan larria zen arazo baten aurrean kezka zabaltzea.

AZTERKETAREN ONDOREN, IRAKASKUNTZA AZTERGAI

"Bukatu da aurtengo ikastaroa. Guraso askoren galdera hau da: zer egin ote du gure mutikoak? Ondo aterako ote da gure neska? Datorren ikastaroan beste mallara pasako ote? Aurra, berriz, gehienetan beldurrez, zai dago notak azalduko. Ondo atera ez bada, etxean ez dira gustora izango eta aserre gogorren bat ere

gurasoek esan (edo egingo) zizkiotenaz jakitun. Gutxi gorabehera, honakoa esango baitzioten: "Alfer bat besterik ez aiz. Urte guzian jolasean ibiltzea besterik ez duk pentsatu. Aizea buruan eta ibilli

zeruko ARGIA

IRAKASKINTZA ARAZOA

NON ZER

- NAZKI ANTONIO LUNA 4 gutunak
- KULTURA GARA 17 gutunak
- AITA BASTIDAREN KARTA 10 gutunak
- LARREKIDEN JAKAK 8.000 gutunak
- ZINERAKO JAKAK 10.11 gutunak
- KATALAN KANAL JAKAK 10.11 gutunak
- IRUNDIEN JAKAK 10.11 gutunak

■ Ikastolaren besta haundia Arrangoitzen (Hendaiaitik 20 kilometro)

M. Larreko, 1971-VI-27

Oroit gira zonbat jende bildu zen joan den urtean besta hortarako. Zer mundua elizan eta plazan! Zer bildutasuna eta kartsutasuna goizeko mezan, eliza jendez kokorreraino betea. Hura zen hura herri meza! Aurten ere berdin berdina hasiko da besta. Hor izanen ditugu bertsolariak Mattin, Ezponda eta Xanpun, bai eta ezpata dantzariak ere sagara denboran egiten diotela beren harrigarritzko agurra aldare gaineko Jainkoari. Mezatik lekora dantzariak emanen dute jende guziaren aitzinean auresku bat alaia, eta gero ikusiko ditugu ikastolako haurrak beren kantu eta josteta hunkigarrietan. Gero eliza aldeko aterbe ederrean, egun hortarako dena xingola eta ikurrin estalia,

mahainetan jarririk emana izanen da egunari doakan apairu nasaia. Zikiro alimale batzu ilarrekin bero beroa. Iratiko gasnatik ausarki. Arno gozoena (igazko hura bera!). Eta kafea nahi duenarentzat ondoko hautarekin (Izarra lehen, bixtan da!). Kafe denboran hasi eta ikusgari jarraiki baten gisa "spectacle permanent" moldean, izanen da soinu, kantu, dantza, ixtorio irringarri, eta bixtan da bazkaltiarren kantu eta irrintzina. Arratsaldeko besta hunen berri heldu den asteen xehekiago emana izanen zaiku. Zer nahi gisaz, Lapurdi hegal huntan egun xoragarri baten mentura ederra dugu. Ez ahanzt beraz egun hori. Ekainaren 27a, hilabeteko azken igandekari. Gora gure ikastolak! ●

■ Irun zarraren deia

M., 1971-VI-27

Kanpantorrian/ Kanpaiak,/ Izagako/ Eliza zarrian/ Irun-go Andra Mari ona/ Goragoratzian./ Mendiak mendian/ Eta,/ Beia ibarrian,/ Izagako kanpaiotsak/ Entzun diranian:/ Irun zarraren/ Deia/ Nire biotzian ●

porrotaren aurrean horrela mintzatzen ziren gurasoak. Haatik ez zuen jarrera hori txalotzen, ezta gutxiagorik ere!

"Zenbat eta zenbat guraso, aurrak ikastolara bidali eta nahikoa egin dutela pentsatzen dutenak... Gero aurrari erritan egin eta beren burua zuritzen dute. Ez dira ohartzen eskolako eziketa etxeko eziketari oso lotua dagoela. Aurrak, nahiz eta azkarra izan etxean giro egokirik arkitzen ez badu, atzeraka dijoala gauza garbia da", adierazten zuen bipilki, zeren bere ustez "asieran, aur alferrik ez da. Denek dute ikasteko min bizia. Pixkanaka eta batipat giroaren eragiña dalata asten dira ikasketari uko egiten. Giroa esaterakoan familia giroa esan nahi dugu". Zoritzarrez, familia giro horretan utzikeria handia somatzen zuen: "Gurasoak urtearen zehar umeen eziketaz arduratzen diran ala ez jakiteko galde besterik ez dago zenbat aldiz gurasoek andereño edo maisuarekin elkar izketan jarduten duten. Asko ta asko urte guzian behin ere ez dira izan ikastoletan andereñoekin itzegiten. Horrela ezin ditekete umea behar bezala ezi. Alferrikan gabiltz".

ERANTZUKIZUNAK ESKATZEKO ORDUA

Dena dela, Etxenikek ez zien gurasoei leporatzen hauraren porrot posiblearen arrazoi guztia. "Ez diezaizkigun erru guziak gurasoei erantsi" zioen, nabarmendu nahi zuena eriaz erakutsi aurretik: "Irakaskintzaren egitura barna aztertu behar da", eta ez hori bakarrik, "irakaskintzak gizarte batean duan eginkizuna" ere bai. Eta azterketa hori egiteari ekiten zion, besterik gabe: "Zein ume da atzera gelditzen dena? Zein ume da urtea berritu behar duena? Noren seme dira?". Antza

denez, horrelako ikerketarik Euskal Herrian ez zen oraindik egin eta gure inguruko daturik ez zuten, baina "beste laterrietan" egindakoak garbi erakusten zutena kontuan harturik "zehatz eta mehatz ikusten da langille ta baserritarren semeak dirala atzean gelditzen diranak. Ta hori zergatik? Langillearen semea hain azkarra ez delako? Jainkoak doaiak desberdin zabaltzen dualako?".

Ah, baina Etxenikek bazekien hori ez zela horrela, Jainkoak ez duela inoren bereizkeriarik egiten! Horregatik, beste alde batera begira jartzen zen. "Langillearen semea gaizki ateratzen bada eskolak interes batzuk zaintzen ditualako da. Gaur eskola ez da denentzat berdina, eskolak ez ditu gizarte-ko diferentziak puskatzen". Areago, "gaur egun eskolak ez dio langillearen semeari aurrera ateratzen uzten. Eskolak gizartearen klase diferentziak zaintzen eta berritzen ditu. Begiratu besterik ez

dago zenbat langilleren seme Unibersidade maillara iristen den. Baina hori bakarrik ez da. Egin dezagun langillearen semeek nahiko dirua dutela Unibersidadeko ikasketak egiteko. Ala ta guziz gure iritzia berdina izango litzake".

Zergatik hori? Honakoagatik: "Ikusi besterik ez dago zer kultura ematen dan eta nola ematen dan ere bai". Hor zegoen koska! Eta, jakina "honela langillearen semeak, danak aurka dauzka. Izugarrizko diferentzia dago bere kultura eta eskolako kulturaren artean".

Bukatzeko, ariketatxobat proposatzen zion edonori udako "etxeko lan" gisa: "Ikastolak arazo hauei buruz nola dabilta? Gure ikastolak bide al dira, euskal kultura zabalduaz diferentziak garaitzeko? Hau da gure galdera gogorra".

Nola erantzun ote litzaioke, 2001. urteko uda honetan, Etxenikek 1971n egiten zuen galderatxo hori? ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

IMANOL OTEGI

■ Etxenike: "asieran aur alferrik ez da".

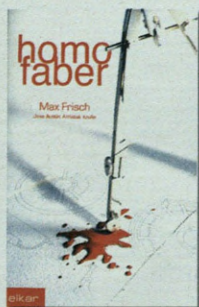
■ Mozanbikeko "Aita zuriak"

Editoriala, 1971-VI-27

Aita zuri izeneko berrogeita bost mixiolarik ihes egin dute Mozanbiketetik, beren amar mixio-toki utzirik. Portugal-en maiztarra dugu Mozanbike. Portugalen mende dagoen Erria, alegia. Kristau eta katoliko ditugu izenez Portugaleko agintariak. Eta sasi ezkontza egiñik dadukate Mozanbikeko eliz agintariekin. Onela Eliza eta Estadia biak dira mozanbikearren zapaltzaile eta etsai. Biak zailtzen dute mozanbikearren askatasuna eta jasokuntza. "Zoritzarrez, Estaduaren neskame bihurtua dago Eliza gai askotan... Ebanjelioaren zenbait alderdi otsegitea debekatuta dago... Gizarteko zuzentasunaren alde lan egitea azpi lantzat artzen dute eta neke aundi, tratu txar eta kartzela askoren iturri da. Askotan eskatu diegu eliz agintariei jokabide garbia artzeko poliziaren zuzengabekeria eta basatikerien aurrean. Ez ditugu, isilik dauden Gotzaiekin batera, onelako

Estadu baten okerrak gure gain artu nahi... Elizaren etsai dan Estaduaren barruan ongarri gerta ditekete Eliza isilla, Eliza mutua. Baiña ez agirian katoliko eta Elizaren babes Estaduaren barruan...". Ona garbi esanda zergatik uzten duten Mozanbike. Ez dute uzten goitik babes goxorik eskeintzen etzaielako. Ezta jendez urri daudelako ere. Beren mixiolaritza mozanbikearrentzat kaltegarri dalako baizik. (...) Ba ditugu guk ere egoera berdintsuko lurraldean, mixioak. Angolan ain zuzen ere. Batek baiño gehiagok galdetu zuten asieran nolatan ar zezakean Euskal Erriak mixiorik. Ez ote gera gu euskaldunok ere angolarrak zapaltzen ari? Ez ote ditekete kaltegarri gertatu guk Angolara bidaltzen ditugun mixiolari eta diruak? Dirua eskatzerakoan denonak badira euskal mixioak, gauza au aztertu eta erabakitzerakoan ere guzionak izan behar dutela uste dugu ●

A S T E K O L I B U R U A

“HOMO FABER” JOXE AUSTIN ARRIETAK EUSKARATUA

HOMO FABER
Max Frisch
 ELKAR
 397 orrialde
 2.850 pezeta
 114 libera

Hogeigarren mendeko nobela europar esanguratsuenetarikoa bat, alegia Max Frisch suitzarrak 1957an alemanez plazaratu zuen “Homo Faber”, euskaratu du Joxe Austin Arrietak. Modernitateko mentalitate berriaren arazoak planteatzen ditu Frischek nobela honetan. Walter Faber, eleberriko protagonista, mentalitate berri horren adierazgarri dugu. Ingeniaria da, gauzak diren bezala ikusten ohitua, hau da, mito, erromantizismo edo sineskeria ukiturik gabe. Ilargia erakusten badiote, masa kalkulagarria ikusten du, eta ez “bizipen” bat. Errealismoz dena ikusteko modu berria du, emozio-

rik gabe, sentimendurik gabe... Alabaina, bere izaera pragmatiko hori pitzatu egingo da ezustez tragediarekin topo egiten duenean. “Homo Faber”ek gizonezko protagonistaren psikologia teknikoak du ardatz, baina gizarte teknikoak ez du gizona bakarrik aldatu, emakumea ere aldatu du, nahiz honek ez dituen sentimenduak itotzen. Beraz, gizon zein emakume, naturarekiko menpekotasunetik askatu egin dira, nolabaiteko independentzia bat lortu dute, baina halabeharretik zintzilik daude. Eta hain zuzen ere halabeharra zen modernitatearen mentalitate honek gainditu egin nahi zuena...

▼ Egileari Galdezka**“Kosta zait, alajaina, baina benetan merezi izan du”**

Joxe Austin Arrieta

■ Zergatik aukeratu zenuen euskaratzeko “Max Faber”?

Historia txiki bat badu horrek... Ni, idazle, tarteka naiz, baina itzultzaile egunero. Lanbidez era askotako testuak itzuli behar izaten ditut, eta ez literatur balio handiko testuak, juridikoak, marketingekoak eta horrelakoak baitira. Orduan, astialdietan, niretzat plazer bat da literatur itzulpena egitea. Eta behinola neure buruari halako desafiotoxo bat jarri nion, pentatloi bat edo auskalo zer egin behar nuela. Eta “Hadrianoren oroitzapenak” itzuli nuen frantsetik lehendabizi, gero Goldingena ingelesetik, beste bat katalanetik, tartean polizia nobela bat ere, eta orain alemanaren txanda zenez, liluratu ninduen lan bat aukeratu nuen, Frisch “Max Faber”. Eta, kostatu zait, alajaina!

■ Lanaren zamak ez al dizu hasierako lilura hura itzali?

Ez... Azkenean konturatu naiz benetan merezi zuela XX. mendeko europar nobelagintzan punta-puntarikoa den lana itzultzeak.

■ Nobelaren estiloak ez al dizu buruhausterik eman?

Jakina! Izan ere, neure sortzez egiten ditudan lanen estiloaren oso kontrakoa da. Baina hain zuzen horregatik ere disziplina horrek luma trebatzen eta esapideak zorrozten ditu. Asko irakatsi didalakoan nago. Oso interesgarria izan da. Uste dut literaturan egin ditudan itzulpenetan aukera nahiko polita egin dudala. Eta ez bakarrik hizkuntzen aldetik, baita estiloaren aldetik ere. Yourcenar-en prosa aberatsa bezain bihurria zen. Goldingena, berriz, oso diferentea, aberatsa baina sintaktikoki ez hain konplikatu. Eta honako hau, hoztasunaren eredu dela esan daiteke: ingeniari bat idazten, txosten bat egiten.

L I B U R U A K

**XX. MENDEKO
POESIA
KAIERAK:
BITORIANO
GANDIAGA**

Antologia egilea,
Koldo Izagirre
SUSA
62 orrialde
700 pzta/ 28 lib.

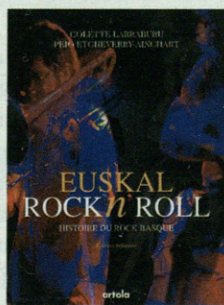

GANDIAGA, PANTEISMOA DAKARREN FEDEDUNA

Bitoriano Gandiagaren poemagintza dakarkigu gogora Koldo Izagirrek Susa argitaletxearen "XX. mendeko poesia kaierak" bilduman. Poeta frantziskotarrak idatzitako "Elorri", "Hiru gizon bakarka", "Egun batez Madrilén", "Denbora galdu alde", "Gabon dut anuntzio" edota "Ahotsik behartu gabe" aztertzeaz gainera, haren autoexijentzia nabarmentzen du Izagirrek; asko idatzi zuela, baina originaltasuna inoiz galdu gabe. Eta horrela deskribatzen du kantagintzak hainbeste gai sozialeko poemak hartu izan dizkion gizona, tabernako paretan ohorea ere ezagutu duen Bitoriano Gandiaga: *"Bere produkzio oparoan erritmoa hizkuntzaren barne-pleguetan ebakitzen dakien bertsolaria, herri joskera baliatzen dakien poeta, kontzeptuak gozo ematen dakien hausnartzailea. Eta beti apal, amorratu behar duenean ere"*.

**EUSKAL
ROCK'N'ROLL.
HISTOIRE DU ROCK
BASQUE**

Batzuen artean
ARTOLA
329 orrialde
3.299 pezeta
131 libera

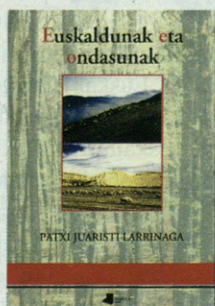

EUSKAL ROCK'N'ROLL-AREN HISTORIA ELEBIDUNA

Euskaraz eta frantsesez argitaratua dago Colette Larraburuk eta Peio Etcheverry-Ainchartek Moliéren hizkuntzan idatzi eta Kattalin Totorikak eta Ekaitz Bergaretxek euskaratu duten "Euskal rock'n'roll. Histoire du rock basque" liburua. Haatik, nahiz eta beren lanaren ardatza rockak batik bat Euskal Herriaren iparraldean izan duen eragina, emandako fruituak eta horren guztia- ren inguruan sortutako mugimenduaren ezaugarriak aztertzea izan, askoz atze- rago bilatu dituzte horren ulermena posible egiten duten aztarnak, "Rocka baino lehen, euskal kantua" atalak garbiki adierazten duen bezala. Eta "proto- euskaldun"en musika tresnak gogoratzeaz gain, lehen euskal kantariak eta ber- tsolariak, XIX. mendea, 1936ko gerrak euskal kantuan izandako eragina, eta 1960-1970ean sortutako "euskal kantu berria" ere kontuan izan dituzte.

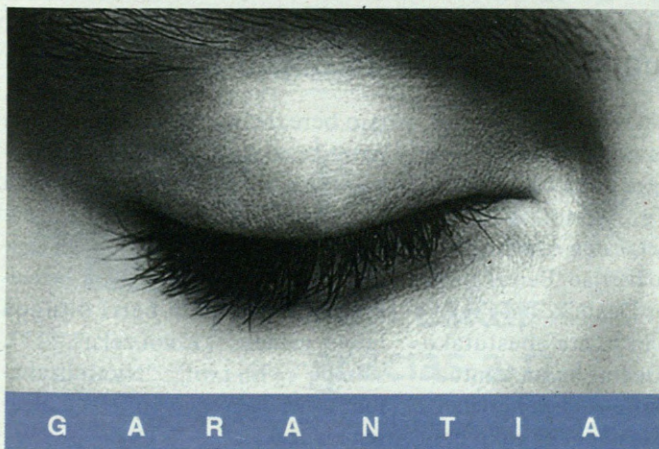
**EUSKALDUNAK
ETA ONDASUNAK**

Patxi Juaristi
Larrinaga
PAMIELA
125 orrialde
1.600 pezeta
64 libera

ESAERA ZAHARRAK ETA ONDASUNEKIKO HARREMANAK

Bide berri bat jorratu du Patxi Juaristi Larrinagak euskaldunen ondasune- kiko harremanak eta hauek gidatu dituen fisologia aztertzeako orduan, Pamiela argitaletxean argitaratutako lan honetan. Desadostasun handiak nabar- mentzen ziren gai hori aurretik ikertzen aritutako autoreen artean, eta horretaz oharturik, hizkuntzan oinarritutako ikerketa burutu du soziologo bizkaitarrak "Euskaldunak eta ondasunak" saioan. Beraz, euskaldunek baliotsuak eta urriak izan diren gauzekiko harremanak antolatzeako izan dituzten ohitura, araudi eta ikuspuntuen inguruan Patxi Juaristi Larrinagak aurkezten dituen ondorioak eus- kal esaera zaharren azterketan oinarritzen dira, hizkuntzaren bihotzean bizi eta herriak erabiltzen dituen adierazpideak izanik, iraganeko bizimodu, xede eta pentsamoldeak aztertzeako material ezinhobea direlaren ustean.

G A R A N T I A

**Konfiantza
delako
garrantzitsuena**

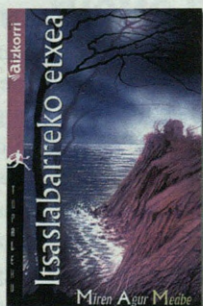
Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

ITSAS-LABARREKO ETXEA

Miren Agur Meabe
AIZKORRI
91 orrialde
995 pezeta
39 libera

MAITASUNA ETA HERIOTZA ITSASLABARREAN

Hamasei urte besterik ez zituen Joanak, Miren Agur Meabek gazteentzat idatzitako nobela honetako protagonistak, maitasuna eta heriotza ezagutu zituen udan. "Itsaslabarreko etxea" neska horrek koaderno more batean idatzi zituen orduko oroitzapen gozagarri eta aldi berean mingarrien kontaketa da. Nortasun handiko pertsona izatea nahi zuen neskatzak, eta horretarako prestatzen hasi zen. Koaderno besazpian zuela, bakardade bila itsaslabarrera joateko ohitura hartu zuen, eta han, eguraldiak txarrera egin zuen batean, ustekabeantzinako etxe bat aurkitu zuen. Harpa soinua zetorren hartatik, baina argi izpirik ez zeukanez, noiz atertu zain kanpoan gelditzea erabaki zuen Joanak. Tximista baten sigi-sagak ikaratu eta alde egitera behartuta ikusi zen arte. Zoritxarrez, koaderno galdu zuen bertan. Itzuli egin beharko zen...

HIRU BELAUNALDI UZTARTURIK

Juan Manuel Etxeberriak Ibaizabal argitaletxearen "Gailurrean" sailean aurkeztutako nobela honek euskal izaeraren gurdia tiraka ari garen hiru belaunaldien arteko jarduna islatzen du. Izan ere, gaur egun, hiru belaunaldi bizi dira maiz batera, baina ez lehengo moduan, bizimodua aldatuz doalako, gizartearen aldaketa sozio-ekonomiko-politikoak bitarteko. "Biziak bizilan" narrazioan, amona batek bere bilobarekin izandako elkarriketa agertzen da. Elkarriketa horren bidez, zahartzarora heldutako emakumeak ordura arte bizitako garaia adierazgarriak azaltzen dizkio bere familiako kimu berrienari; gazteak, berriz, bizi duen egoerarekin eta aitek kontatu izan dizkion gauzekin bestelakotuko du hori guztia; eta ondorioz, ikusiko da hiru belaunaldien elementu bateratzaileak aldatzaileak baino ugariagoak direla.

KARMENGO AMAREN ESKAPULARIOAREN 750. URTEAN

Aurten ospatzen du Eliza Katolikoak Karmengo Amaren eskapularioaren 750. urteurrena, eta jakina, Euskal Herriko karmeldarren aldizkaria den "Karmel"ek garrantzi berezia eman dio gertakizun honi bere azken zenbakian, hogeita hamaika orrialde eskainiz gaiarekin zerikusia duten hainbat artikulu eta lanei. Halere, ez ditu bere ohizko sailak horregatik baztertera utzi eta, besteak beste, bertan aurkitu ahal izango dituzue Patxi Uribarrenek Olaetan 1915ean jaio eta iaiz Begoñan hil zen Pedro Pujana Agirregabiriari buruz idatzitako lana, edota egile beraren "Korrika" gogoeta bide; eta baita Luis Baraiazarraren "Gora Kili-Kili", Patxi Juaristiren "Euskaldunon kontsumo portaerak aldatzen" eta Bostak Bat deitu taldeak "Hiztegia-3000"ren eskolarako bertsioa dela-eta osatu duen "3000 eskola hiztegia" ere.

DISKOAK

WADADA EGUNERO
Doktor Deslai
GP RECORDS
10 kanta
2.295 pezeta
91 libera

EUSKAL ZUBIPEAN SORTUTAKO DOINU JAMAIKARRAK

Doktor Deslai musika taldeak, dagokion bezala, deslaiaren kantuek eskaintzen ditu bere "Wadada egunero"-n, Donostiako GP Records diskoetxearen eskutik kaleratu duen disko berrian. Berezko soinua du Doktor Deslaik, bai raggamuffin estiloko jo eta abestutako kantuetan ("Deslai baten kantua" dugu adierazgarrietakoa horietan), bai rockaren klasikoei eginiko ber-

tsio berezietan, edota Ezkiaga eta Artze bezalakoentestuetatik sorturiko piezatan ("Bizi dugun aroa" eta "Lapurrak eta zekenak", kasu). Hamar kantu jostari bezain salatzaileek osatzen dute maitasunez betetako CD hau: aipatu berri ditugun hiruez gainera, "Kotoi zelai", "137. salmoa", "Eh txo!", "Niotipia shalom", "Wadada egunero" eta "Katua-ren bizitzak".

BARAKALDO, uztailak 6 Dantza

Nekane Santamariak "¿Por qué no me habéis llamado antes?" taularatuko du. Dantza ikuskizun ederra ostiral honetarako. Barakaldo antzokia 20:30

GETXO, uztailak 6
Musika jaialdia
Getxoko XXV. Jazzaldia egingo da egun hauetan. Ostiralean Tetrachord eta Branford Marsalis Quartetek eskainiko dute kontzertua. Biotz Añai plaza 21:30

BILBO, uztailak 5
Kontzertua
Koma taldea bosgarren diskoa ari da grabatzen. Bilbon emango duen kontzertuaren eta beste kontzertu baten grabaketarekin osatuko du Iruñeko taldeak disko berri hau. Kafe Antzokia 22:00

ZARAUTZ, uztailaren 13a arte

Beka
Surfari buruzko euskarazko fitxa didaktikoak sortzeko beka deialdia egin du Urola-Kostako Udal Elkarteak. 300.000 pezetako ordainsaria izango da beka. Zarauzko kiroldegian daude eskabideak.

GASTEIZ, abuztua

Bidaiak
"Uda euskaraz 2001" lelopean, Bagare euskal tokiak oporrak euskaraz igarotzeko aukera eskaintzen du Berbaizu elkartearekin elkarlanean. Aurtén Txekiar Errepublika, Polonia, Britainia eta Herbeheretara joateko aukera dago. Informazio gehiago 945 261956 telefonon.

ZUMARRAGA, uztailaren 8a arte

Erakusketa
"Kultur bizitzako erretatuak Euskal Herrian izenburupean lauorgeri argazki jarri dituzte erakusgai. Itarte Etxea

ANTSOAIN, abuztuaren 3a arte

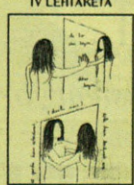
Lehiaketa
XIII. Lapurbide ipuin lehiaketa antolatu du Antsoaingo Udalak. Gutxienez hiru eta gehienez 12 orriko lanak aurkeztu daitezke. Lanak Antsoaingo Udalera bidali.

ELTZIEGO, uztailak 2

Jaia
Independentziaren jaia ospatuko dute, eta jai guztietan bezala, musika eta jan-edana ez dira faltako. Herriko kaleetan

ARRASATEKO KOMIKI EZ SEXISTEN IV LEHIAKETA

Gizarte eta sexismo konikistik onenentzat
Arrasateko Komiki Ez Sexisten IV Lehiaketa
Arrasateko Komiki Ez Sexisten IV Lehiaketa

ARRASATE, uztailaren 20a arte

Lehiaketa
"Arrasateko Komiki Ez Sexisten IV. Lehiaketa" antolatu du Arrasateko Udaleko Emakume Saliak. Parte hartzaileak banaka edo binaka (gidoigilea eta marrazkilaria) aurkeztu daitezke. Informazio gehiago 943790900 telefonon.

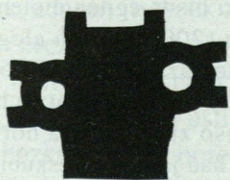
IRUÑEA, uztailak 7

Kontzertua
Oskorri taldeak kontzertua eskainiko du San Fermin deunaren egunean. Iruñeko jaietan, urtero bezala, musika, ikuskizunak eta giro ona izango dira nagusi. Media Luna parkea 24:00

Agendarako deialdiak hogei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioa laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Pinuak ahuldu eta akabatzerainoko ahalmena duen nematodo bat, "Bursaphelenchus xylophilus", inguruko herrialdeetan hedatzen ari da zuhaitzetan kalte handiak eraginez.

PINUAN, PINUAN, KOSKAIZOA

Azkenaldi honetan pinuak gorritu eta pinudiak arretzen direla eta, basogintzan eta zurgintzan dihardutenen kopetak inoiz baino zimurrago somatzen ditut. Denetatik entzuten da: birusak, kutsadura, euri azidoa, negu beroak, lurreko onddoak... Pinuak erabat ahultzea eta baita hiltzea ere eragiten duen "arerioa" zehazteko ikerkuntzetan gehien aipatu izan direnak *Fusarium* eta *Phytium* onddoak dira oraingoz.

Arborikulturan ari direnen artean beste eragile baten izena entzuten hasia da: *Bursaphelenchus xylophilus*, alegia. Bai itsusia izena! Itsusiagoa, ordea, pinuengan sortzen duen ihartualdia. *Bur-*

saphelenchusa nematodo bat da eta berak eragindako kalteak Japonian deskribatu ziren lehengo mendearen hasieran. Egun ere txikizio handienak Asian sortzen ditu baina 1984az geroztik Suedian, Norve-

gian, Frantzia eta Portugalen aurkitu da. *Pinus* generoko *P. sylvestris*, *P. nigra* eta *P. pinaster* errazago eta *P. pinea*, *P. halepensis* eta *P. radiata* nekezago erasotzen ditu.

Nematodo honen zabalkundea *Monochamus alternatus* koleopteroari lotua dago. Honek zura zulatu eta jan egiten du eta bizkarrean daraman nematodo apopilo zauriak kutsatu. Hasiera batean gaitza ere berak eragiten zuela uste izan zen. Zumarren gaitzarekin gertatu zen antza, hemen ere biren arteko konbinazioa kontuan hartu beharrekoa da. Izen itsusiko bisitari berrion berri ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Euskal Herrian hamabost urteko gazteen %13,43 ez da sekula dentistarengana joan, nahiz eta 1990. urtetik Haurren Hortz Asistentziarako egitasmoak erraztasunak eman.

DENTISTARI BISITA GUTXI

Izenburu bitxi samarra irudituko zitzaizuen bati baino gehiagori, gure artean ortodontziak duen arrakasta ikusita (nork ez du etxean edo inguruan hortz-haginak konpontzeko aparatuekin dabilen ume bat?) eta baita ere kontuan hartuz Osakidetza gaur egun oinarritzko hortz osasuna bere gain hartzen duela, eta beraz, ortodontzia ez bezala, dentistarengana joatea doako kontua dela.

Izan ere 1990. urtean jarri zen martxan Haurren Hortz Asistentziako Programa bat (PADI izenarekin ezagutzen dena), eta horrek hortz-haginetako oinarritzko asistentzia doan eskaintzen die 7-15 urte bitarteko gaztetxoek (berrikuspen periodikoak, enpasteak, edo baita hortz

iraunkorren kontserbazio eta zainketarako beharrezkoa den beste edozein trata-

mentu ere). Kanpoan geratzen den kontu bakarra ortodontziarena da.

Eta hala ere, 15 urteko euskal gazteen % 13,43k dio sekula ez dela joan dentistarengana, eta PADI programaren bidez horretarako aukera eduki arren ere, umeen % 37,28a bakarrik dira urtero-urtero dentitari bisita egiten diotenak. Esaterako, iaz (2000. urtean alegia) 90.137 ume edo gazte (7 urtetik 15era bitartekoak) izan ziren asistentzia hori erabat doan jaso zutenak, eta horrek doako zerbitzu hau jasotzeko eskubidea duten haur guztien % 60 besterik ez du suposatzen. Esker txarrekoak gu, behin asistentzia egokia eta doakoa eskaini eta horri ere muzin egiten diogunak!!!! ●

◆ JABIER AGIRRE

Leintz Gatzaga.

Itsasoaren altxorra jaso zuen herria

Hego eta ipar isurialdeetan banatzen dira bere lurak, nahiz eta kantauri itsasora begira dagoen gehien bat. Aspaldidaniko historia du Leintz Gatzagak. Bertan izan zenean itsasoak altxor preziatua laga zion bere lurretan herri honi: gatz. Mineral honen ustiapenak hazkundera eta botere grina biak batera eraman zituen herrira eta oraindik ere horren berri gordetzen du bere baitan.

■ Gatzaren ustiapenaren inguruan eskuratu zuen Leintz Gatzagak populazio pilaketa.

Larre berdeak etxe zuri eta teila gorriak. Poemak eta beronen letrak musikatu dituen kantzak adierazitako deskribapen horri egoki erantzuten dio Deba arroako goreneko herriak, Leintz Gatzagak goikaldetik begiratzuz. Kooperatibismoaren bailara, Debagoiena, zaintzen du 250 biztanle eskas dituen herri txiki honek. Gipuzkoako hegomendebaldeko muturrean dago kokatuta eta Arabarekin muga egiten duenez, Gasteiz oso gertu du. Horren ondorioz, Leintz bailara osoan gertatzen den bezala, erreferentzia moduan badu zer esana Arabako hiriburuak, Donostiari konpetentzia serioa eginez.

Etxe-hormek erakusten duten zuria ez ezik, mineral preziatu batén kolore zuria eta beronen ustiapena, gatzarena alegia, ezaugarri du Leintz Gatzatak, bere izenak dioten bezala. Euskal Herria itsasoak estalia zueneko garaietatik, gatza geratu zen Deba ibaiaren iturburua bere lurretan duen paraje honetan eta horrek bere historia eta bilakaera markatu zuen. Parajearen ezaugarri orografikoei erreparatuz gero, berriz, 15 kilometro karratuko hedaduraz, malkartsua eta menditsua da Leintz Gatzaga. Aizkorri eta Anboto mendikateak alde banatan, Kantauri itsasoa bailaran behera joanez gero, eta Arabako lautada hegoaldean duela, ezaugarri horiek naturarekin harrema zuzena eta pribilejiatua izateko parada eskeini diote herriari.

Beraz, herri txikia izan arren, bere kokapenagatik eta natura borborka duen inguruneagatik, bisitarako toki aproposa da. Zirauna bezala bihurtzen den errepidetik zehar iristen da bertara, Arabatik heltzeko Gasteiztik Durangora doan bidea hartu eta Legutio baino lehen eskuninera desbideratuta, Gatzagako gaina hartu eta aldapan behera jaitsiz eskuinean geratzen da herria.

■ Herritik 250 metrora dagoen Gatzaren Museoa eta 12 tutu dituen eta "As de copas" izenez ezaguna den itxura kuriosoko iturria.

Gipuzkoatik, oster, Arrasate Gasteizera bidean atzean laga, eta Eskoriatza saihesbidetik hegalean utzitakoan topatzen den rotondan markatzen du hartu beharreko bide bihurtunetsua.

Baserri auzoak badituen arren, herriak deitzen du arreta. Mendeetako joan etorria ondo hartu du eta jakin du kontserbatzen herri zaharren traza, xarma berezia du. Hiru kale modu paraleloan kokatuta daude eta horiek zeharkatuz, beste kale bat. Gune urbanoa osatzen duena inguratuz, garai bateko harresi sendoaren aztarnak geratzen dira. Herrira sartzeko iragan beharrekoak ziren ate sendoen arkuak ondo mantentzen dira oraindik. Arku horiek zazpi ziren harresia osorik zegoenean eta derri-gorrezkoa zen bertatik pasatzea Leintz Gatzagara sartu ahal izateko. Bost baino ez dira kontserbatzen momentu honetan eta guztien artean handienak Gatzela Leongo armarrria du.

Ez dago esan beharrik Erdi Aroko kutsua ezin hobeki gordezten duen herria dela Leintz Gatzaga. Etxe handi eta eleganteak, harbidezko lurzorua eta itxura benetan kuriozosa duen iturria gordetzen dira bertan. 12 tutu izatea da aipatu iturriaren berezitasuna. Leintz Gatzagako herritarrek "As de copas" bezala ezagutzen dute zintzelez landutako aska handi bat osatzen duen iturria, 1715ean egin zutenetik.

HARRIZ-HARRI ERAMANDAKO JAUREGIA

Hain herri txikia izateko, jauregi asko ditu Leintz Gatzagak. Erdiko kalean Garro jauregia dago, estilo barrokodun eraikina, XVII. mendekoa. Elexalde jauregia, berriz, Oñatiko kontearen gotorlekua zegoen orubean dago kokatua. Jauregiari izena ematen dion Elexalde familiak, toki hori erabili zuen XVII. mendean estilo errenazentistako eraikina altxatzeko.

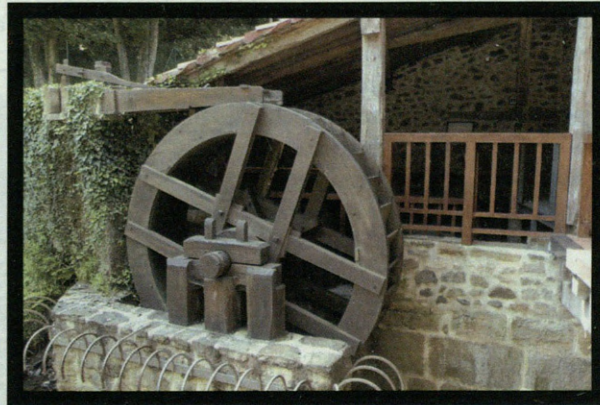
Arestian aipaturiko iturritik gertu, Soran jauregia dugu. Izen horren orde, "Indianokoa" bezala ezagutzen dute, ordea, gatzagatarrek. Jauregi hau bi dorrek osatzen zuten garai batean eta errege-erreginen segizioak Leintz Gatzagatik igarotzen zirenean, ostatu hartzeko gune bezala erabiltzen zuten gorteko kideek. Errege bidearen eraikuntza herriaren ospea eta handitzea bultzatzerakoan, inolako dudarik gabe, elementu klabea izan zen.

Hala ere, boteredunen ostatu izateak eskainitako protagonismoa galdu zuen lez, bi dorre ederrak ere galdu zituen noizbait Soran jauregiak. Leinu horretako oinordeko batek harriz-harri eraikina desegin eta Nafarroara eraman omen zuen, han berriro berreraikitze. Orduan eraiki zen gaur egungo jauregia, bere

LEINTZ-GATZAGA

*lehena eta geroa lotuaz
aurrera goaz
zatoz ikustera!*

GATZ MUSEOA

Udarako ordutegia

Asteburuetan eta jai egunetan 4 bisita

Goizez:	11:30etan (euskaraz)
	12:30etan (gazteleraz)
Arratsaldez:	16:00etan (euskaraz)
	17:00etan (gazteleraz)

Astegunetan taldeekin lan egingo dugu.
Informazioa eskatu eta erreserbak egiteko
telefonoak: **943 714746 / 943 714792**

**LEINTZ GATZAGAKO
UDALA**

Jatorduan:

Ostatu jatetxea- San Ignacio, 3. ☎ 943- 71 53 71

Gatzagain jatetxea- Arlaban ☎ 943- 71 55 22 .

Gure Ametsa jatetxea- ☎ 943- 71 49 52 .

Gaztainuzketa- ☎ 943- 58 50 58

Arrate jatetxea- ☎ 943- 71 43 71

Lo egiteko:

Gaztainuzketa (bungalowak) -☎ 943- 58 50 58.

Gure Ametsa- Arlaban. ☎ 943- 71 49 59.

kantoietakoko bat armari batekin apaindua duena.

Aurreko monumentuak baino zaharragoa, XIV. mendekoa, San Millan eliza da, edo beronen eraikin zaharra behinik-behin. Dena dela, garai bateko tenplu hura desagertu egin zen suteak harrapatuta. Duela gutxi berdintsu gertatu zitzaion, berriro ere kiskali baitzen 1954an. Lau horma nagusiak izan ziren zutik geratu zen gauza bakarra eta zegoena aprobetxatuz, traza berriagoa duen eliza egin zuten.

GATZAREN ZAINDARITZATIK TXIRRINDULARIENGANA

Seguruenik Leintz Gatzagak eraikin ezagunena Dorletako Andre Mariaren santutegia izango da. Gatzagen ondoan dagoen tontor batean dago, herritik oso gertu. Gatzagen inguruan sortutako ustiaketa eta bizimodua zaindu eta babesteko, gaztelu bat eraiki zuten tontor horretan, eta gazteluaren tokia gerora hartu zuen santutegiak. Leintz Gatzagak hiri gutuna lortu zuen urtera arte, 1931, herriko parroikia izan baldin bazen Dorletako Andre Mariaren santutegia, urte horretatik aurrera galdu egin zuen berezitasun hori, herriko harresien barnealdeko San Millan elizaren mesedetan. Aldaketa hori zela medio, Santiagora bidean zihoazen erromesen atsedeneku bilakatu zen Dorletako santutegia.

Bere sorkuntzatik aldaketak jasan dituen arren, XIII. eta XIV. mendeetako taila polikro matuak merezi du bisita bat eta ezin zaio mesprezurik egin, ezta ere, inguruan duen larreari eta pagoz zein bertako bestelako landarediz osatutako baso hezeari ere.

Egun, inork deboziorik baldin badio Dorletako Andre Mariari txirrindulariak dira, txirrindularen zaindaria ez da eta alperrik Dorleta. Horregatik, ziklisten mailotez osatutako museo bat gordetzen du, tartean profesionalak izandako asko eta askoren mailotak.

GATZA, NORTASUNAREN EZAUGARRI

Leintz Gatzagak, bere izenak dioen bezala, gatzagak gordetzen ditu bere baitan. Euskal Herri osoa itsasoko urak estalita zueneko garaietatik geratutako ondarea dira gatzagok.

Neolitikoan jada, ustiatzen zen gatzia, lurraren barnekaldeetik etorritako ur gazia lurrundu eta geratzen zen

mineral zuria aprobetxatzen zen orduan ere.

Herriko armariak jarduera honen berri jasotzen du, bi dorla agertzen baititu. Dorlak gatzia lortzeko burdinazko galdarak dira, berauetan ur gazia bota eta azpikaldeko suaren berotasunak likidoa lurrundutakoan lortzen zuten gatzia.

Gatzaren ustiapenaren inguruan eskuratu zuen Leintz Gatzagak populazio pilaketa eta bere garapena herri bezala. Bere biziko garrantzia zuen eguneroko bizimoduan gatzak, Erdi Aroan traturako aldagai gisa balio handia zuen eta hozkailuaren sorrera arte janarien kontserbaziorako zegoen gauza bakarra zen. Gaur egun ere baliotsua da gatzia, industria kimikoak asko erabiltzen du mineral hau. Zentzu honetan, aipagarria da gutxi

■ 250 biztanle eskas dituen herri txikia da Leintz Gatzaga.

gorabehera gatzaren 14.000 erabilera ezberdin egiten direla.

1331. urtean, Alfonso XI.a Erregeak emandako hiri gutunari esker sortu zen herri bezala Leintz Gatzaga eta horretan gatzagok eraginik izan zuten, nola ez. Baina aberastasun iturburu izaki, 1374an Oñatiko konte Gebarako Beltranek herri osoa bereganatu zuen, Enrike II. erregearekin tratua egin ondoren.

Ondorioz, 120 urtez Leintz Gatzaga Arabako Hermandadearen menpe egon zen eta ez zuen 1496ra arte Gipuzkoako Batzar Nagusietan eserlekua berreskuratu.

Historian zehar garrantzitsua izan den beste une bat 1495. urtea izan zen, herria izurriteak jota, biztanleek etxebizitza eta eraikuntza guztiak erre baitzituzten gaitza suntsitzeko. Horren ondoren joan zen eskuratzen herria gaur egun duen itxura, denborak eragindako aldaketak gogoan izanez, noski.

Bilakaera horren guztiaren berri Gatzaren Museoak eskaintzen du, herritik 250 metrora dagoena. Leku honetan gatz ustiaketan profesionalki aritu zen azken enpresaren aztarnak geratzen dira oraindik, "Producciones Leniz" deitutakoa. Itsasoko gatzari konpetentzia egin ezinik, 70eko hamarkadan itxi zituen atea.

■ Neolitikoan jada ustiatzen zen gatzia.

Denborapasak

Kike Amonarrizen
Umorea

ASMAKIZUNA

Honako hau asmakizunak aurkezteko modu berria da.

Jolasteko, ondoko esaldi hauek bizi-bizi eta azkar irakurri behar dituzu. Konturatzeko, esaldi guztien artean, asmakizunaren erantzuna aurkituko duzu.

Lehenengoan erdiesten ez baduzu, irakur itzazu segidan bizpahiru aldiz.

Ea lortzen duzun.

Galdera: Zer da?

Mayor Orejak emaitza hobeak espero zituen.

Mayor Orejak erraza izango zela pentsatu zuen.

Mayor Oreja da galtzailerik garbiena.

Mayor Orejak hau irabazita zegoela uste zuen.

Mayor Oreja da erantzunaren gakoetako bat.

Mayor Orejak berrogei espero zituen.

Mayor Orejak segundotan iragarri zuen.

Mayor Oreja babalore samarra ote da?

Mayor Oreja bat eta bakarra da.

Mayor Oreja entretenituta egon

MANIXUTA?

ZAZPIAK
BATMAN

Asteko Lokuzioa

AFRUSA

Neurriz kanpo itsusi, kitsch eta desegoki

Doris Day baino afrusagoa zara

HORTERA /

ETRE UN THON / THE LATEST FASHION THAT NEVER WAS

zen egun horietan.

Mayor Oreja edukitzeko gogorik ez du gizarteak.

Mayor Oreja era berri bat asmatu beharko du horretara iristeko.

Oharra: bizpahiru aldiz irakurri ondoren ez baduzu oraindik asmatu, irakur itzazu goitik behera segidan lerro bakoitzeko hirugarren hitzak.

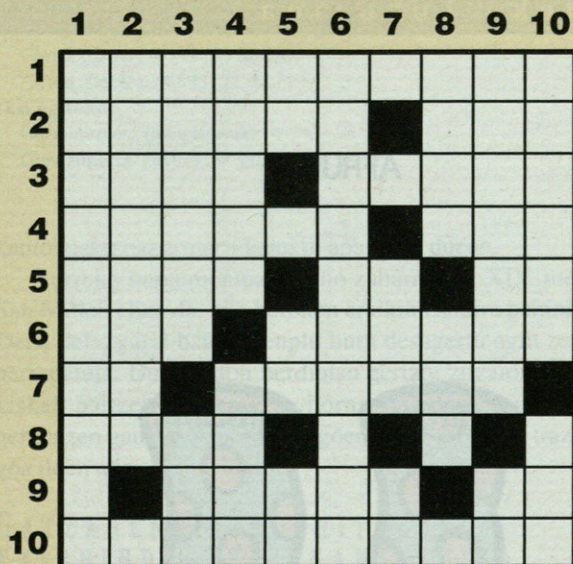
MESTIZAJEA

Alabatxoak amari:

- Ama, ama... Nola liteke aita beltza izan, zu zuria eta ni horia ateratzea?

- Ai alabatxo, gau hartan antolatu genuen orgiarekin, harritzen nauen gauza bakarra, zuk zaunka ez egitea da!

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

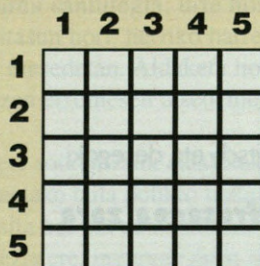
1.- Arboladiak. 2.- Ahuntzaren arra. baraki ezaguna.
3.- Elurra poliki ari duenean esaten da. Lurrari buelta emateko
lanabesak. 4.- XII. hilabete. Burdinola. 5.- Zuhaitz mota.
Har ezak! Erbinoa. 6.- Euskal sindikatua. Izadia. 7.- Herri
hizkeran; eta. Doinua. 8.- Agiria. Uranioa. Oxigenoa. Sufrea.
9.- Röntgen. Fruitu mota. Istu. 10.- Barre xumea.

GOITIK BEHERA

1.- Portuko langile. 2.- Esku itxiak. Kontsonantea.
3.- Zati hiru. Jatorri atzizkia. 4.- Gernikako auzoa. Euskal mitologiako jeinua. 5.- Iridioa. Bostehun. Ba..., baneuka. Lehen biak. 6.- Zolitasuna. 7.- Tona. Bokala. Intsektu mota. Ez eme. 8.- Trebe. Ukapen. Kontsonantea. 9.- Gainazal baten neurria. Infusio mota. 10.- Oiloaren oihua. Garra.

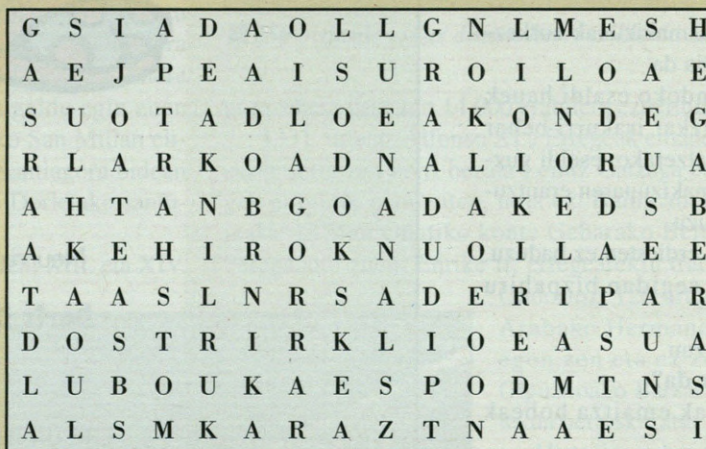
Ekar bosteko hori!

Ezker-eskuin eta goitik-behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaizu

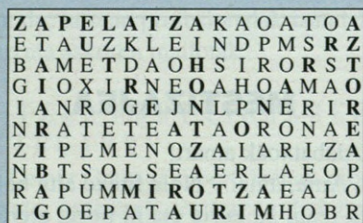
1. Desagertu. 2. Pl., azalera
neurria. 3. Errenkada. 4. Darama.
5. Ukapenak.

Letra Zopa

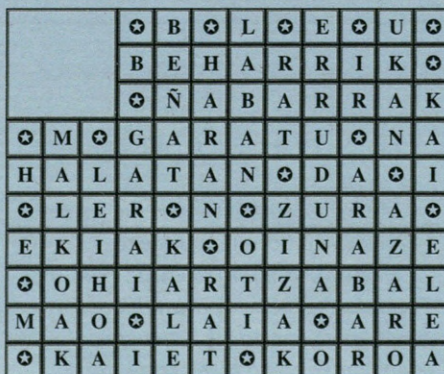
Aurki itzazu
letra zopa
honetan 8
hegaztiren
izenak.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

8ko txikian

1. Aparteko. 2. Maniobra. 3. Hegazkin. 4. Sagardia. 5. Adreilua.
6. Bulartsu. 7. Ostirala. 8. Ugalketa. 9. Iratzeak. 10. Zirkinak.
11. Inurritu. 12. Okerrune.

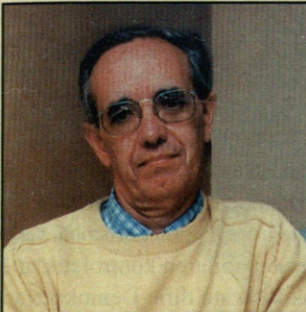
Gurutzegrama

Ezker-eskuin: 1. Solasaldia. 2. Azalorea. B. 3. Sei. Rr. Uka. 4. Inozoak. Ar. 5. Kata. Ikono. 6. U. Zian. Tt. 7. Meatzariak. 8. Eu. UK. Ia. A. 9. Alegera. Al. 10. Kizun. Urte.

Goitik-behera: 1. Sasikumeak. 2. Ozena. Euli. 3. Laiotza. Ez. 4. Al. Zaitugu. 5. Soro. Azken. 6. Arraina. R. 7. Le. Kk. Riau. 8. Dau. Otia. R. 9. I. Kanta. At. 10. Abaro. Kale.

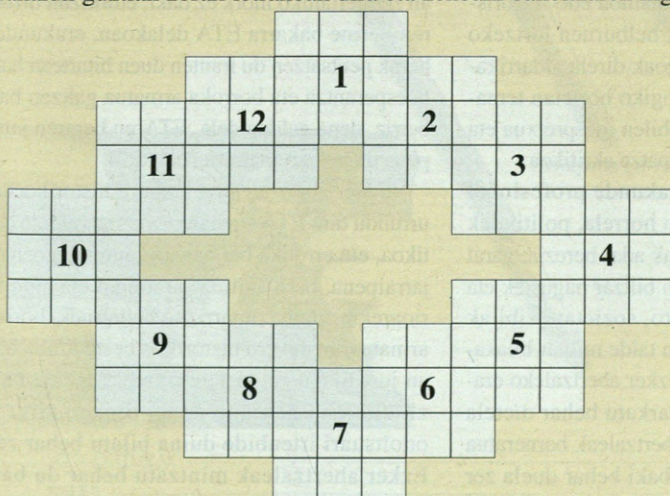
Hitz Gezidunak

	Apaintzeko	Beltza	Ateko zaindari	Idazkiak	Kasik (bi hitz)
	Deitura	Edo	Nor atzizkia	Erorikoa	
	Aldrebeskeria				
	Ohorezko hitz				
Irabazia	Toka, zuen		Patu		
Izena	Ergela		Kontso. errep.		
		Ardiaren arra			
		Atsegina			
Lubakia			Tratamendu mota		Hitzez adierazi
Eguzki			Interjekzioa		
	Bih		Nekadura		
	Ez eme		Ukapen		
Izutu			Tona	Sufrea	
Txingurri			Jainko egiptoarra	Errep., fruitu mota	
		Zikinkeria			
		Iodoa			
Bokal errepikatua	Trebea, abila			Zintzo	

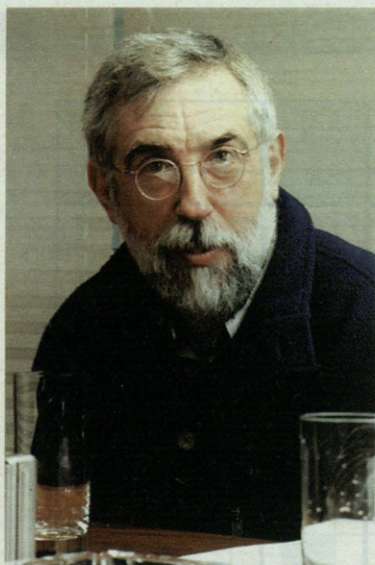
Pertsonaia: Soziologo gipuzkoarra

8 ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Jaurtigaia
- 2.- Eginahal
- 3.- Aitzakia
- 4.- Mahatsondoen multzoa
- 5.- Etsipen
- 6.- Igarobide
- 7.- Lagun
- 8.- Sermoia
- 9.- Asko irauten duena
- 10.- Irtenaldi
- 11.- Itsasoan sartzen den lur-zatia
- 12.- Izenburua

EMILIO LOPEZ ADAN

“Ezker abertzalearen helburu historikoetatik urrundu dira ETA eta haren ondoko multzo politikoa, eta erronka bat bakarra dute: dagoenaren jarraipena, bere egitura piramidal eta autoritarioekin. Baina oinarritzko helburuek, borroka armatuaren aukera historikoa beste kinka batean justifikatu zutenek, estrategia egokia merezi dute eta, gehiago dena, blokeo alfer eta odoltsuari irtenbide duina bilatu behar zaio”

ZERGATIK IRAUTEN DU BORROKA ARMATUAK?

Zergatik hasi zen badakigu, baina oinarritzko arazoen iraupenak ez du betirako justifikatzen aitzineko aukerak, zeren eta azken helburuak bide hoberenatarik lortzeko, egoera konkretuaren arabera aldatzen

baitira estrategia eta taktika. Gaur, minoria armatuen estrategia desfasatua dago nazioartean, eta gurean bertan, gero eta aurkako zabala goak sortzen ditu. Bitartean, abertzale gehienak prest dira ETAREN ekintza armatuen bukaera negoziatzeko eta amnistiaren bidez bilatzeko, eta anitz badira betiko helburuen bila alor zibiletan jarraitzeko prest. Zergatik ETAK eta haren ingurune hurbilak ez dute horrelako irtenbide duin eta errealistarik nahi? Horra galdera.

Klandestinoek sinesten dute zuzen ari direla, badute gaitasuna aparatua eta ekintzak mantentzeko, badute herri sostengua. Seguru asko, gaitasun eta gogo horien arrazoak bilatu behar dira sineste ideologiko eta portaeretan, eta ez koinbaturako analisi politikoetan. Horren ulertzeko, apunte batzuk:

Ideologikoa: Denboraren denboraz, ideia bat zabaldu da ezker abertzalean, alegia ETA dela aukera erradikalen berme bakarra. Jende askorentzat, ETA desagertuko balitz den dena jango luke erreformak, eta independentzia eta sozialismorako helburuak ere galduko lirateke. Iraupena aukera armatuekin eta beraiekin bakarrik lotzen da, edozein izanik ere “armatu” horren edukia, berdin aktibismoa edo terrorismoa. Gaur, leku askotatik helburuen lortzeko bide zibilak askoz egokiagoak direla aldarrikatzen denean, jarrera ideologiko horietan tematzeak badakartza aukera zibilen mespretxua eta militar klandestinoen goraitpatze akritikoa.

Estrategikoa: ETA erakunde profesional sekretua da. Lehen ez zen horrela, politikoak nagusiak ziren eta militarrek adar berezia: garai haietan garrantzia zeukaten biltzar nagusiek eta jendartearen iritziek. Gero, sozietate zibila batere kontrolatzen ez duen talde militar bilakatu da ETA, eta militarrek ezker abertzaleko erakunde politikoei bidea markatu behar dietela onartu zen. Orain, ezker abertzaleak barneratua dauka ETAK bakarrik erabaki behar duela zer egingo duen, eta prest dago erakunde legalen

jardunak ETAREN bideari egokitzeko, ondorioak edozein izanik ere. Sakrifizioarako prest diren mentalitate horrekin, militarismoa, sekretismoa, eta sozietate zibilaen kontroletik at egotea... bertuteak bilakatu dira. Demokraziatik urrun gaude. Badirudi demokrazia dela etsaiari exijitzen diogun zerbait, gure baitan baliorik ez duena.

Alde estrategikoa eta alde ideologikoa lotuak dira, eta bien artean justifikatzen dute lehentasun osoa klandestino militarizatuari ematea. Nola da posible?

Behar bada, alde afektiboak argituko gaitu: ETAK monopolizatu du hildako, preso eta erbeste-teratuekiko solidaritatea. Estatuaren politika errepresiboak mintzen duen arazo honetan, eduki sinbolikoa astuna da, anitz dira hunkituak eta jende askok ez du biktima abertzaleen ordezkariengandik baztertu nahi. Baina monopolioa ez da akatsik gabekoa, eta praktika totalitarioak baditu; jarrera ofizialen ondoan ez da aukera kritiko posiblerik eta, esanahi afektiboa hain astuna izanik, aurka direnek isiltasuna hautatzen dute. Horrela, irtenbide indibidualak edo “teknikoak” arbuiazen dira, eta eutsi beharko da, nahiz eta gaizki pasatu. Badirudi sufrimenduaren iraupe- nak errebelidia bermatzen duela eta errebelidiak irtenbide errealisten bilatzea debekatzen duela. Hots, alde afektiboa erabiltzen da dagoenari iraupena emateko.

Eta hemen datza arazo nagusia: irauteak hartu duela lehentasuna. ETAK badaki epe labur edo ertainean ezin irabaz dezakeela eta epe luzean zer gertatuko inork ez daki; etorkizun urrunaren berme bakarra ETA delakoan, erakundeak berak pentsatzen du irauten duen bitartean bade- la esperantza eta borroka armatua galtzen bada, berriz, dena galdua dela. ETAREN beraren jarraipena da helburu nagusia, eta kitto.

Ezker abertzalearen helburu historikoetatik urrundu dira ETA eta haren ondoko multzo politikoa, eta erronka bat bakarra dute: dagoenaren jarraipena, bere egitura piramidal eta autoritarioekin. Baina oinarritzko helburuek, borroka armatuaren aukera historikoa beste kinka batean justifikatu zutenek, estrategia egokia merezi dute eta, gehiago dena, blokeo alfer eta odoltsuari irtenbide duina bilatu behar zaio. Ezker abertzaleak mintzatu behar du barne arazoetaz ●

Euskal Herriko Oroitzapena MAKILA

Mizpira/Alpaka

Mizpira/Zilarra

Gaztaina/Larrua

Mizpira/Larrua

• *Opari Bereziatarako*

• *Pertsonalizatu Daiteke*

• *Neurrira Egiten Dira*

• *Eskaria Denboraz Egin Behar Da*

• *Prezio Aukera Desberdinak*

• *Alberdik eginak*

Informazio edo argibide gehiago nahi baduzu, deitu gure telefonora
edo ondoko laukia bete ondoren, bidali gure helbidera.

IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

HERRIA _____

HERRIALDEA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

TFNOA _____

POSTA KODEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____

baiona 559 257 609

bilbo 944 159 512

donostia 943 327 172

gasteiz 945 261 220

iruñea 948 220 213

cursoscours
▶

euskara ikastaroak

www.aeknet.net

barnetegiak
trinkoak